

BIB. DOM.
ANDEGAV.
S. J.

1.7
~~1.7~~ B+

II - 6

293

BX

4705

L35

R47

140+

Jess - Lanes

04676745

12/10/2008

D 93

VITA
P. I A C O B I
L A Y N I S

Secundi Societatis I E s v Generalis

A L P H O N S I item S A L-
meronis

Vnius in primis decem socijs

A

P. R I B A D E N E I R A
Hispanicè scripta; Latinè verò ab
A N D. S C H O T T O A N T V E R P.
vtroq; eiusdem Societatis Sacerdote.

C O L O N I A E A G R I P P I N A E,
Sumptibus Arnoldi Mylij Birck-
manni.

A N N O C I O . I O C . IV.

Cum gratia & privilegio S. Cesareo Maiestatis.

REVERENDISSIMO
D. MICHAELI
DENNIO

TORNACI NERVIORVM
EPISCOPO

ANDREAS SCHOTTVS
Societatis I E S V Sacerdos.

 AVDARI sacræ literæ præcipiunt, Præful amplissime, parentes maioresq; nostros qui bene beatcq; degentes, vita piè innocenterq; acta, ad æternam illam beatitudinem aspirarunt. Quod quidem salubre consilium tantum abest ut olim reprehenderint vitæ innocentia clari, ut etiam religiosè sibi seruandum existimarint , qui vel apud Græcos aut Romanos pietate iuxta ac doctrina viguerunt . In his

E P I S T O L A

principem ut dignitate, sic & me-
ritis locum obtinet B. Gregorius
Pont. Max. qui Dialogorum libro
S. Benedicti familiæ longe in Oc-
cidente antiquissimæ, auctoris di-
cta factaque memoriæ mandanda
putauit. Quam disertè ac pie mag-
num illud Ecclesiæ columnen B.
Hieronymus ascetarum Aegypti
prima lumina Paulum, Hilarionem,
& Malchum litteris consignauit?
Huius etiam sacris in studijs magi-
ster Gregorius Nazianzi Episc. cui
Theologi cognomentum, post B.
Ioannem Apostolum adhæsit, cō-
tuberrialem suum Beatum Basili-
um, Cæsareæ Cappadociæ Episco-
pum vita functum profunere lau-
dauit: fratrem etiam ipsius Grego-
rium Nyssæ Præfulem renuncia-
tum commendauit. Ambrosius
fratrem quoque suum Satyrum;
Valentinianum ac Theodosium

Augg.

DEDICATORIA

Atque ut de re Christiana benemeritos, vita functos prædicare non erubuit. Ceteros, sunt enim propè innumerabiles, prætereo. Talium tantorumq; exemplo pridem incitatus, Superiorumq; iussu adductus P. Ribadeneira, trium, quorum usus esset domestica familiaritate Præpositorum Generalium Societatis I E s v, **vitas posteritatis memoriæ, sed Hispanicè, commēdauit.** Verum ne, amplis illis quidem; at Europæ habita ratione angustis nimis terræ finibus, præclarè gesta illa dictaque dumtaxat leverentur, operæ pretium facturus videbar, si Latino sermone longè lateque diffuso exscriberem (præfertim cum Iberiam annis aliquot lustrarim) **VITAM P. Iacobi Laynis, proximi à B. Ignatio Loiola, Societatis parente, Præpositi Generalis, ut & nuper P. Franci-**

E P I S T O L A

scum Borgiam Romæ, Antuerpię
& Mogūtię diuulgaram. Huic &
Alphonsum Salmeronē olim à no-
bis in Hispania cū Operibus editū,
vt vnum in primis decem Socijs,
fidum quoque Laynis studiorum,
peregrinationumq; comitem ad-
iunximus. Quoties enim sacrosan-
ctæ Synodi Tridentinæ in mente
venit (venit autem si equenter) to-
ties animo meo utriusque Theolo-
gī summa dicendi facundia ob-
uersatur. Orante enim firmis late-
ribus, sententiamq; proferente
Layne, Patrum conuentus, flos in-
quam ingeniorum Europæ, ora
obuertebant, & à dicentis ore apta
veluti cathena pendebant. Patro-
nus itaque, si lucem hic labor nō
ster aspiceret, more, institutoq;ue
maiorum quærendus fuit, qui ab
improborum calumnijs vindica-
ret, refrenaretq; audacem eō-
rum.

DEDICATORIA.

rum petulantiam, qui hac tempore
state Religionis expertes, & in Fir-
de naufragi, in Religiosos homi-
nes, eorumque auctores incurrere
& acumen stylī figere gloriosum
nefariè ducunt. Vnus, Præsul am-
plissime, occuristi, qui hæc qua-
liacunque tueri & possis. & velis.
Possis quidem, stemmatis Ennio-
rum nobilitate clarus, decursis fa-
crorum honorum gradibus, ad E-
piscopi, hoc est, summi Sacerdo-
tij dignitatem (qua nullā, teste
Chrysostomo, in terris maior) sis.
nec opinato, & renitens euectus:
Velis autem, quod olim pro sin-
gulari tuo in Societatem non amo-
re modo, verum etiam pietate,
trium primorum Generalium
Præpositorum vitas ex eodem i-
pso P. Ribadeneira, Laynis, ac
Borgiæ, B. verò Ignatij ex Maffeio.
Gallicæ genti, quo fructus esset v-

EPIST. DEDICAT.

berior, olim transcripseris. Accipe igitur lubens munusculum nō tam mole, quam animo metendum, ut tuo in Societatem studio, ac meritis debitum consecratumque. Quod si ab æquo rerum æstimatore impetravero, abunde magnum sane laboris pretium tulisse videar.

Vale.

APPRO

APPROBATIO.

Ego Oliuerius Manareus, Visi-
tator Societatis E.S.V in pro-
vincia Belgica facultatē con-
cedo, ut Vitæ P. Iacobi Laynis
Præpositi Generalis à B. Ignat-
io proximi, & P. Francisci
Borgiae tertij Generalis: item
Alphonsi Salmeronis, unius
in primis decem Socijs, Lat-
nè à P. Andrea Schutio Ant-
uerpiano, Societatis eiusdē
Presbytero conscriptæ, & ea-
iusdem Societatis grauum
doctorumq; hominum iudi-
cio approbatæ, typis manden-
tur. In quorum fidem has lit-
teras manu nostra subscrip-
tas, & sigillo nostro munitas,
dedimus Insulis Flandrorum.
25. Junij 1603.

Oliuerius Manarcus.

INDEX CAPI-

T V M.

LIBRO PRIMO.

DEnatalibus, primisq; adolescen-
tiæ studijs. Cap. 1.

In Italiam profectus quæ gesse-
rit. Cap. 2.

Romæ, Venetijs, finitimiſq; in locis que
gesserit. Cap. 3.

A Pontifice in Tridentinam Synodum
Theologitudo mittitur. Cap. 4.

Florentia, Perusia, Venetijs, & in Sici-
lia gesta. Cap. 5.

In Africani belli expeditionem profici-
scitur. Cap. 6.

In Tridentinam Synodum Iulij III.
P.M auctoritate remittit Cap. 7.

Martinus Olanius Societati se addicit.
Cap. 8.

Jacobi Ledesma vita, & obitus. Cap. 9.

Socijs Italiæ prouincia praeficitur Lay-
nes. Cap. 10.

Car-

I N D E X

Cardinalis honorem fugit Laynes.

Cap. II.

IGNATI O vita fundo, Laynes Prosp-
situs Generalis creatur. Cap. 12.

LIBRO SECUNDΟ.

R EM Societatis publicam Prospo-
situs Generalis administrat.
A p̄hersi Castri apud Indos marty-
rūm. Cap. 1.

Socios in Etang ly apud Indos prad-
catiene occupatos per Epistolāntē
solatur. Cap. 2.

Collegia Sociorum in Europa excitata.
Cap. 3.

Collegia item in Italia, & Germania
constituta. Cap. 4.

In Sardiniam socii penetrant. Cap. 5.

Eudouicūm Gonſalum in Lusitaniam
mittit Laynes. Cap. 6.

Paulo IV. Pont. extincto, Laynem Pón-
tificem creare Cardinales volunt.
Cap. 7.

Mifion

C A P I T U M.

- Missiones, & Collegia instituta: in his e
Romanum. Cap. 8.
Gonsalui Salueiræ apud Indos marty
rium. Cap. 9.
Missio Alexandrina Sociorum. Cap. 10.
Collegijs iterum Societas audia, & pro
vincijs. Cap. 11.
Magistratus se abdicare nititur. Cap. 12.

L I B R O . T E R T I O .

- In Galliam à Pio mittitur LATNES.
Cap. 1.
Lutetia Parisiorum. quæ gesserit.
Cap. 2.
Lugdunum Socios retinendæ Religionis
maiorum gratia, mittit. Cap. 3.
Collegia in Gallia constituit. Cap. 4.
Collegiorum Turonensis, & Billomen
sis motus. Paschasy mors. Cap. 5.
Nicolaus Gaudanus in Scotiam à Pon
tificè Internuncius mittitur. Cap. 6.
Gallici tumultus res composita. Cap. 7.
EGAL

INDEX

- E Gallia Tridentum, instaurata Synodo tertio mittitur. Cap. 8.
- Sociorum Collegia iterum condita. Cap. 9.
- Noua in societatem de Pontificis Seminario tempestas excitata sedatur. Cap. 10.
- Petrus Venustus è Societate n Sicilia caditur Cap. 11.
- Collegij iterum aucta societas. Cap. 12.
- L A Y N I S morbus, & obitus. Cap. 13.
- Exequiae, & iusta L A Y N I, etiam ab exteris persoluta. Cap. 14.
- Corporis habitus, ingenium, a que doctrina. Cap. 15.
- Prastantium virtutum, quibus erituit Laynes exempla. Cap. 16.
- Societatem mirifice auxit, etiam Provincij. Cap. 17.

LIBRO

C A P I T U M.

LIBRO QVARTO.

De vita, & obitu Alphonsi Salmeronis, Toletani, vnius in decem primis IGNATII Socijs & Layni. coniunctissimi.

DE

QVARTO

Apprehendite disciplinam .ꝝ

P. IACOBVS LAYNE SIUS, Abnezamus, Socie-
tatis IESV Prepositus Generalis secundus, Obiit Romae,
XIX die Ianuarij anno Christi MDLXV, Aetatis LIII

Joh. Hug. scul.

DE VITA
I A C O B I
L A Y N I S .

Societatis I E S V Præpositi
Generalis ab Ignatio
Secundi,

L I B E R P R I M V S .

ANDREA SCHOTTO Societa-
tis eiusdem interprete:

*De natalibus, primisq; adolescentia
studij.*

C A P V T I .

ACOBI LAYNIS,
Societatis I E S V Præ-
positi Generalis ab Ig-
natio Loiola secundi,
vitam scribere iussus,
anatalibus exordiar. Natus Almaza-
ni, agri Segontini oppido, regni Ca-
stellæ non incelebri: anno à Chri-
sto nato C 15. I 5. XII. parentibus
A . ho-

DE VITA

honestis, reque bene lauta, Ioanne Layne, & Isabella Gomezia Legonensi. Horum eximiam in Deum pietatem Petrus Faber vhus in primis decem Ignatij socijs, cum primo ex Hispania anno 1542. reuertit, literis ad Laynem, prædicat, gratulaturq; tales illum parentes naustum, quos si bi in pietatis studio, animorumq; salute paranda, dicto audientes com perisset Mater recens à partu Segontiam versus animi gratia profecta, torrentem, qui imbribus nimium quantum creuerat, ipsa traiecit: iumentum vero, quo nutrix infantem gestans vehebatur, lapsu concidit: infans secundo flumine ferebatur. Auunculus itineris comes, equo cal caribus adacto, falcijs puerum nantein, vndis Moysis exemplo extractum, matri penè exanimatae restituit: cui non minus iucundum accidit, conseruatum, quam natum filium: quod salutis certa latititia sit nascendi incerta conditio. Maiore itaque studio ad virtutem informandum parens curauit. Ut primum è pueris.

Exod 2

pueris excessit, ijs litteris tinctus,
 quibus ætas puerilis ad humanitatē
 informari solet, Segontiæ & Soriz,
 quod in ipsis ferè Numantiæ ruinis
 situm oppidum, missus dehinc à pa-
 rentibus Complutum est, Gymnasiū
 optimis Philosophis semper abun-
 dans. Hic cito antecellere ceteris in-
 genij gloria contigit. erat autem in
 adolescentे prater docilitatem in-
 genij, summa etiam oris, morumque
 suauitas, vt non solum celeriter ac-
 ciperet, quæ tradebantur, sed etiam
 ab æqualibus quamvis superior amaretur. Decurso iam Philosophiæ
 spatio, laurea que insigniri de more
 cum vellet, nihil egit, dixit ve super-
 bius, neque candidatus suffragia, vt
 fit, studiosè conseßando captabat, vt
 primum locum, vigilijs suis debitū,
 (qui summæ illic laudi ducitur) ob-
 tineret. Illud tantum: arbitros mo-
 desse rogare, ex equo, & bono, nullo
 amore, aut odio adducti rem dilcep-
 tent. Modestię & illud argumentum;
 cum infrequenti tum Academię co-
 uentu, Latine perorandum esset; ac-

accessissetque, qui iuuare in partem
& vellet & posset, abnuit: *Nolo, in-*
quit, alienis me plumis corniculae in
morem venditare, conditione igitur tua
non ut ar, ne alieno labore disertus vide-
ar, fucumq[ue] faciam. In egenos iam tū
ad eo beneficiū extitit, vt plus ino-
piæ aliorum subleuandæ; quam vi-
tui quotidiano, expensum tulisse,
rationibus subductis, compertum
sit. Compluto Lutetiam Parisiorum,
quæ tum Academia liberalissimis
studijs, eruditissimisque hominibus
affluebat, cum discendi gratia, tum
Ignatij videndi, cuius adhuc in Car-
peranis fama vigebat, prefectus, vr-
bemque copiosam, & celebrem in-
gressus, illum ipsum, non dubia Dei
voluntate obuiam habuit, cuiuscō-
silijs studia, remq[ue] familiarem mo-
derabatur. Usu verò & familiaritate
ad eo sibi illum Ignatius obstrinxit,
vt pijs exercitationibus informan-
dum se Iacobus, vt erat ad pietatem
propensus, libens eidem tradiderit:
quo de vita studiorumque optimo
genere

genere deligendo, & salute quærenda mature constitueret. Triduum in hoc secessu cibis abstinuit: quindecim verò diebus pane, & aqua sine condimento contentus, in cœlestium rerum meditatione acquieuit. Oratione adhuc, lachrymis, cilicio, atque flagellis ysus, Deum venerans precebatu*r*, ut, quæ diceret, ageretque, ad suam plurimorumque salutem vellet pertinere. Secundus itaque à Fabro, Ignatij. se. societati addixit. Peripateticæ Philosophiæ studijs, hortante illo, ex Aristotelis fontibus reuocatis, ad diuinam disciplinarum reginam, animum appulit. Hic assidue disputando, ut erat ingenio acer, memoriaque singulari, facilem ostendit, fore ut magno Ecclesiæ usui & ornamento esset.

In Italiam profectus, quæ gesserit.

C A P V T . I L .

EVOCARAT Ignatius Socios Lucetia Venetas anno 1536. ut religione obstricti in Palæstinam, ad CHRISTI vespigia Hierosolymis

mis lustranda, traiicerent. L A Y-
N E S, studijs iam pietateque ani-
mum abundè excoluerat, imbecilla
quamuis valetudine vteretur, alacer
tamen in viam se dedit: Ceteris ani-
mum addidit, et si fluvium transmit-
tere oporteret, pusillo licet corpo-
re, vadis prius tentatis, Socios hu-
meris gestare. Cilicio ipse indutus,
scriptisque libellis onustus, inops
à pecunia, & vestibus, per Galliam
pedibus, Germaniamque, per niues:
item, & imbræ iter facere. In No-
socomio Veneto, fessus de via con-
quieuit: ægrotos colloquijs consola-
tus, & obsequio iuuans. In sequenti:
anno quadragenarijs ieunijs Ro-
mam pergit; vt Pontifice benedicen-
te felix iter Hierosolymitanum,
faustumque esset: ieunijs pedestri-
que itinere fractus, tantisque cæli-
pluuijs, vt genu tenus sæpè aquis in-
ambularèt: emendicato etiam tenui:
pane victabat: in Xenodochijs im-
mundiores lectos summa animi læ-
titia sibi ambiebat. Ad urbem ven-
tum cum esset, nudis pedibus ingre-
di

diplacuit. Mox Paulo III. Pontifice audiente de rebus Theologicis acutè differuit, nodosque dissoluit. Miratus Pontifex hominis acumen, bene, Hierosolymam profecturo, precatur. Venetias itaque reuertit; festoque Ioannis Baptistæ die sacris antea initatus, primum rem diuinam fecit. Hinc Vicentiam (oppidū id ditionis Venetæ mediterraneum) accelerat. Tugurium extra oppidum, portis fenes:risque carens, quadraginta dies cum Ignatio, & Fabro habuit. Humi cùbabant, fame pene eneāti: nec enim panis satis eleemosyna alendis tribus suppeditabat. Ex incommodis in mortuum incidit
L A Y N E S à quo mox recreatus, in foro Vicentino Latinè, (nondum enim Italicè poterat) cōcionabatur: post ostiatim stipem quarebat, nec impetrabat: Miranti in oppido non infrequēti & pio, panem illi defuisse, qui concionaretur, boui enim trituranti os obturandum non esse: respondit L A Y N E S:
Sic placitum Deo: suos interdum, ut

8 DE VITA

constantiam probet, affligi sinit. Interea Hierosolymitana profectio, exortam bello Turcico impediebatur. Romam itaque cum iisdem Sociis reuertit, & Pontificis iussu de superiore loco, in Gymnasio, quod Sapientiae, hodieque appellant, Scholastice Theologiae, doctoris personam sustinuit, & acutè de abditis difficultissimisque controversijs differuit: in Salvatoris item æde sacra frequenter concionatus. Anno, qui insecurus est 1538. quadraginta iterum dierum i.e. junio Romæ Socij de constituenda, confirmandoque Societate conuentum agebant. Hic ceteris vnum præstitit, plusque re, atque consilio, magno Societatis cōmodo, iuuit L A Y N E S. Dimisso coetu, eiusdem Pontificis auctoritate Cardinali S. Angeli Parham, Placentiamque cum imperio proficiscenti, quem tum urbes sedis erant Apostolicæ, L A Y N E S, & Faber, in sequenti anno comites dati. & hic cum inopia luctatur: nudus egēsque medijs hyemis frigoribus agebat: veltem qua tegitur refusavit.

iussu tādem Ignatij in eleemosynam accepit. Mouit ea inopia permultos, ad pietatēq; incitauit: vt enim sordibus, & auaritia nihil ingratius; sic nihil cōtra amabilius est eorū hominū exemplis, qui bonorum, honorumq; despicientia excellūt. Catechismum pueros per compita, & rudes docebat: concionabatur assidue. Ignatij exercitationibus centum amplius informauit: instauratus iam tum, qui in desuetudinem abierat, frequens sacramentorum usus, Pœnitentiaz, & Eucharistiaz. Hic mos quia insolens exactate, sed nascentis Ecclesiaz proprius fuit, sermonem multis dedit sciens de illo, & sentiendi, & loquendi: verum effectus, mutata plurimorum in melius vita, eorum qui contra sentirent, sententiam facile refellebat. Sacerdotum quoque, & Parochorum mores L A Y N I S opera exulti, vt cœlo delapsum hominē, qui nouam reip. formam induxisset, Parmenses lati, & Placentini (vtrobique enim par fructus extitit) lactarent. Complures exemplo incitati, Societati se

Sponte adiunxerunt: In his Hieronymus Domenechius, Valentinus, patriæ Canonicus, vbi & Collegium Societati cōstituit. Is Roma Lutetiam versus Parma iter faciens, in L A Y N E M , Fabriūmque inciderat, pījsque exercitationibus hanc illi mētem Deus dērerat, vt in Societate summa vitæ innocentia ad extremum usque spiritum ageret. Adscriptos & hos ex Annalibus comperi: Paulum Achillem, Elpidium Vguletum, Baptistam Violam, Martinum, & Ioannem Pezanos, Syluestrum Lambinum, Ioannē Franciscum Placentinum; Franciscum & Benedictū Palmios fratres. Quorum hoc ad medicorum desperationem ægrotante, accersitus L A Y N E S sacris in conclavi eius operatis, bene de salute sperare iussit: saluum enim & in colum ab eo morbo, Dei benignitate, breui, vt euenit, emersum. Mox valens, confirmatusq; Societati post volens se addixit.

Rome, Venetijs, finitimusq; in locis qua gesserit. CAP. III.

HIS

His pie occupato L A Y N E , ceterisq; socijs, Romā odor bonū peruenit: eoq; libentius Paulus III. Pont. Societatis institutum cōfirmauit: actumq; de Pr̄posito deligen-
do, qui cōmuni rei pr̄fectus ius di-
ceret; ceteri dicto audiētes parerēt.
Hanc enim optimam semper admini-
strandi formam visam. Accitis itaque
Romam Socijs anno 1541. L A Y N E s
venit, primusq; hic sociorum con-
uentus fuit. Consentientibus in Ignatium vniuersis, ille defugere, onusq;
detrectare. L A Y N E s summo impe-
tu indignabūdus rogare, vrgere, im-
pellere. Ecquid dubitas Ignati? vel onus
à Deo impositum libens suscipe; vel per
me Societas recens inita dissiliat. Post
tamen familiaribus retulit, etsi quod
nollet, societas diuisa fuisset, sibi ta-
men fixum semper, statumque in eo
instituto manendi, fuisse. Frater ei
Marci nomine fuit, pr̄stanti adole-
scens corporis forma, piusque, & fra-
tris iuxta ac suæ salutis peritudio-
fus. Inaudierat forte, quod res erat,

1541.

exorta in magno Ecclesiæ damno, Lutheranam hæresim, & ab inferis depravatas opinione existere, quibus multæ Germaniæ vrbes pessum irerunt. Ratus itaque eo in numero Iacobum fratrem esse, quem nouum vitæ genus in ijsse acceperat, quotidie sacris astans, ea gratia fidei Symbolum, precesque recitare solitus, absenti salutem fratri precabatur. Neque hic pietas substituit: in viam confessum Romam versus se dedit, ut si opus foret, errantem ad meliorem mentem, qua minis, qua precibus, traduceret. Verum captum egressus, captus ipse est.. Vrbem enim ingressus, fratremque complexus, pietatis hunc fructum tulit, ut pijs à Iacobo exercitationibus eruditus Deo sese sponte sociorum in numero consecravit: moxq; in nosocomio operâ assidue dedit. Post non diu Quinétili mensē vertentis anni, morbo conficitus, vita, immortalitatis spe plenus decessit. A funere statim LAYNI simulacrū illius oblatum: iubet paren-

parentes, de salute sua securos consoletur. Secum enim agi præclare. Primus hic, ex quo Societas sedi Apostolicæ probata, fato functus est. Alios quoque Romæ Christo LAYNES lucrificit: in his Ioannem Polancum Burgensem, iuuenem eruditum: excellenti item ingenio adolescentem Andream Frusium Gallum. Hoc ipso tempore Margarita Austria Caroli Cæsar is filia, Octauij Farnesij Camerini primum, post Parmæ ac Placentiæ Ducis vxor, salutandi parentis cauia, Lucam Hetruriæ profecta, LAYNEM, qui à concionibus & arcanis effet, adhibuit. Anno insequenti Venetias Pontificis iussu rediit, ut sacra quædam officia, flagitante Republ. florentissima procura ret. Re è sentētia gesta, nihil eorum prætermisit LAYNES docendo, & concionando, quæ ad communem utilitatē pertinere existimaret. Hæretici iam tum Venetijs clam virus disseminabant, & conuenticula, lve solent, agebant. LAYNES nihil cunctandum ratus, fraudem detexit

in religione, senatui suasit, daret operam, ne quid Resp. detrimeti caperet. Integros ille confirmauit; delusos verò erudiendo in viam reuocauit. Ioannis Euangelium pro concione explanauit, versabatur assidue in Ioannis & Pauli Xenodochio: inde in ædes migrare coactus nobilis in ea Republ. viri, & pij Andreæ Lipomanni, Præfæcti Ecclesiæ sanctæ Trinitatis. L A Y N I S vsu, pietate, & doctrina, incredibili est quo amore societatem sit complexus, vt & Patavij, præfecturam Ecclesiæ beatæ Magdalenæ, alendis socijs sponte attribuerit. Primum id in Italia Collegium Societas naœta; anno proximo ædificari cœptum, missusque eo ab Ignatio L A Y N E S . Hic Patavinam Academiam studijs, ingenijsque florentem, & concionibus illustravit, & ad pietatem comparatis exemplis erudiuit. Hinc excusum Vicentiam, Veronam, & Brixiam: quò primus societatis nomen L A Y N E S intulit. Brixiae quidem alterius anni quadragenario ieunio quo tidie

tidie de verbo publice differuit. Proximo verò anno Basæ concionatus, qui vicus diei itinere Patauio, in Germaniam versus abest: cuius gentis commercio incolæ plerique corrupti, prauis fese, & à religione maiorum alienis opinionibus, errorumque laqueis, induerant. L A Y N E S , vigilantis in morem pastoris aduigilare, pios conseruare, falsos verò, atque deceptos ad sanam mentem reuocare. Qua re præclare gesta Romam iussus reuertit.

*A Pontifice in Tridentinam Synodum
Theologi titulo mittitur.*

C A P . I V .

H Oc ipso tempore Oecumenica Tridentū indicta à Paulo Pont. Max. Synodus, quo sanctissimorum, doctissimorumq; hominum flos, magno orbis terræ commodo conuenit, ut de fidei controuersijs cōstituerent, omnesque retrofectas, nouitiamque Lutheranam iugularent: mores denique corruptos ad integratatem reuocarent. Missus eodem à Paulo III.

Theologorum in numero **L A T N E S** est, quartum & trigesimum ætatis annum agens, & Alphonsus Salmeron, qui trigesimum vix excefferat. His socijs negotiū profecturis, Ignatius Præpositus Generalis pro suo iure dederat, ut pauperibus, ægrotisque in nosocomio Tridenti operam prius nauarent, quam sententiam publicè rogati dicerent: rudes etiam, puerosq; Catechesi imbuerent. Viderat acute vir sanctissimus, hinc esse rei præclare gerendæ ducenda primordia. Gnauiter illi aliorum in opere subseruiunt, eleemosyna vndiq; corrogata, famam depellunt, frigusque, ut anni tempus erat à nudis defendunt. Episcopis item, quorū magnus ibi numerus erat, re consilioque, & disputando præsto erant: vt de Societatis instituto, plerisque ignoto, melius iam tum sentire, & loqui inciperent. Quo factum est, ut in sua quisque Dioecesi socios optaret ministros, laborumq; consortes: quartus vix mēsis ab ierat disseminari iam secunda de societate existimatio in omnes

omnes Europæ prouincias cœpit Antonius enim Araozius, qui paucis tum socijs in Hispania præterat, Ignatio scripsit, plus emolumenti societatis nomini quatuor intra menses in Hispania duos illos Tridenti socios attulisse, quam annis aliquot alij potuissent. Sententiam verò de more rogati, in ijs, qui sub Paulo III acti sunt, conuentibus, (de ceteris enim sub Julio III. & Pio IV Pontificibus Maxim. suo loco demonstrabo) ita inter socios conuenerat, ut licet natu minor Salmeron esset, prior tamen sententiam diceret, posterior L A Y N E S. Id, ut est, eo difficilius vifum, quod ab alijs optima quæque iam occupata ac præcepta essent, nec iterare eadem pretium operæ videretur, nisi si in aliorum, qui antea dixissent, sententiam pedibus ire vellet: plerumque tamen ea in medium attulit L A Y N E S, quæ noua, & ad eum diem inaudita iudicarentur. Per magni sane illius iudicium factum, ut rationum momēta Patrum aliorum numerari, illius

B 5 verò

verò ponderari solerent: erat enim
in disputando acer, in dicendo vehe-
mens, in iudicando verò subtilis, &
constans: quibus artibus siebat, ut
audientium animos quo vellet rape-
ret, ac quamcunque in partem libe-
ret, facile traduceret, ut ille adeo
hic illius opera exstitit, in colligen-
dis deprauatis hæreticorum, de Sa-
cramentis Ecclesiæ opinionibus; ut
cum Ignatius euocandum Tridento
ad res gerendas curasset, non impe-
trarit. Cardinalis enim sancti Cru-
cis, unus è tribus Concilij Legatis,
qui postea Marcellus II. Pontifex
Maximus creatus est, litteris ad Ig-
natium datis, rogat humaniter, ne
à tam salabri opera L A Y N E M
auocet: publica enim commoda pri-
uatis anteponenda. Ea tempestate
Carolus Cæsar è Germania, deuictis
fidei maiorum hostibus, qui noua-
rum rerum, opinionumque studio
ducti arma contra tulerant, in Ita-
liam legiones remiserat: in his ple-
rique milites fame itinerumque in-
commodis pæne enecti, sociorum
opera

opera diligentiaque refecti in nosocomijs, ac recreati.

*Florentiae, Perusiae, Venetij, &
in Siciliagesta.*

C A P. V.

Concilium Tridenti primum
coactum pestilentis cœli metu
Bononiam translatum, septimo &
quadragesimo salutis anno supra mil-
lesimum, & quingentesimum: pro-
rogatum rursus in annos aliquot.
Interea Florentiam L A Y N E S Ignatij iussu contendit, in sancti Pauli
Xenodochium, eleemosynis gratui-
tis, quæ afferrentur, & precario vi-
titans. Concionabatur in æde ma-
xima magnis æstiui temporis calori-
bus: octo item continuis diebus Io-
annis Baptistæ, reipublicæ tutelaris,
tanto incolarum concursu, ijs etiam,
quibus res geruntur diebus, ut octe-
na millia conuenisse indies ferant.
Hic de regno Dei copiosè differuit,
pomeridianis etiam scholis Cano-
nicam Ioānis Epistolam explanabat,

1547.

præmium, quod alijs Ecclesiasticis
 dari solitum erat, oblatum constan-
 ter repudiauit: orans pauperibus di-
 stribuerent: gratis enim dare se, quæ
 gratis accepisset; aliorum tamen fa-
 ctum, qui mercedem caperent à se
 minime reprehendi. Perusiam inde
 discessit, & in nosocomium de more
 diuertit: hic de sermone Domini
 in monte habito, pro concione dis-
 seruit. Eugubium illinc accessit E-
 piscopus, idemque Cardinalis sancti
 Crucis Marcellus: ut ille sacra pro-
 curante, communemque rem consti-
 tuente L A Y N E: qui etiam velata-
 rum Virginum coetum ad pristinam
 disciplinam reuocauit: inde Poli-
 tiano Monte, Florentiam remigra-
 uit, hinc Venetas rursus ab Ignatio
 anno 1548. reuerti iussus. Senatus
 enim Venetus annuos redditus Præ-
 fectoræ sanctæ Magdalena, (quam
 Pontifex supplice Andreæ Lipo-
 mani libello, alendis ibi socijs at-
 tribuerat) dare recusabat. Tandem
 L A Y N I S prudentia, & Ignatij
 ad D E V M precibus factum, ut con-
 cesserint

cesserint Veneti. Memoria teneo, cum Ribadeneyra, qui è societate comes illi tūc Venetijs additus, ita narraret, auditum à se ex ore Vincentij Riccij, qui à secretis Reip erat. *Neg sanguine,* inquit, *mibi iuncti estis, neque necessitudinis vinculo aut officiis me deuinctum vobis socij habetis:* illud tantum: *hanc mihi mentem dari à Deo sentio, vt nihil mihi antiquius sit, quam vt ceteris omnibus commodis negotium hoc vestrum, vt iustissimum anteponam.* His rebus ex sententia gestis L A Y N E M Pontifex iterum in Siciliam, Montem regium, rogatu Farnesij Cardinalis, cuius in fide, tutelaq; oppidum illud erat, mittit. De via itaque Neapoli ad Petrum Toletanum, principesq; viros in templo verba faciens, ita commovit; vt de socijs eo euocandis, suaq; in vrbe alendis, consilium cœperint. Ignatius munus illi visitádi Siciliensem sociorum Prouinciam demandarat. Obiit vero strenue. Messanæ enim institutum iam Collegium: anno vero, qui insecutus est, etiam Panormi

normi L A Y N I S opera inchoatum;
cuius doctrina cum pietate coniuncta
et a vrbis utriusque incolæ vehemen-
ter delectati. In ueterauerat pridem
Montereij odium , dissociatis Ca-
nonicorum animis primariæ sedis,
& , qui in eodem choro , reni di-
uinam faciunt Benedictinorum So-
daliū. Tentatum à summis viris sa-
pe numero, Cardinalis etiam autori-
tate interposita , de concordia inter
sacerdos homines, positis odijs, reuocā-
da; sed frustra tentatum , neutrī de
iure suo concedentibus. Hic L A Y-
N E S , eā est, Deo bene iuuante, viam
ingressus, vt odij, secessionisq; causis
inuestigatis, eas sustulerit, animosq;
conciliarit, latis concordiæ legibus
quas Farnesius in sacrario , spectan-
tium oculis posteritatisq; memoria
appendi , religioseq; seruari iussit.
Cœnobium & hic sacratarum Deo
Virginum, collapsa iam antiqua di-
sciplina, rursum instaurauit; melius
vt audire inciperent. Suadet enim vt
in commune omnes sua conferrent,
vt initio nascentis Ecclesiæ , & in re-
ligio-

ligiosorum hodie familijs solet, chorum simul frequentarent : silentium statis horis tenerent, claustrisque, ut antea, includerentur : denique ut sacramentorum usum, quod praesens est yitiorum remedium, repeterent. Obtinuit, licet ægre, quod ad eam diem nemo. Eam enim sanctitatis LAYNIS opinionem Virgines imbiberant, quod sacris operantis capiti columbam insidere visam, liquido pleræque affirmarent : Spiritus diuini dona significari pie interpretatae. Cardinalis quoque res, familiamque modeste constituit, legesque dictavit, quas & accurrate seruari Princeps ille iusfit : De pauperibus alienis in Sicilia aere suo, de virginibus in matrimonio collocandis, de pupillis educandis, deque omni aede Oppidi, & Cœnobij administratione egit.

In Africani belli expeditionem proficitur.

CAP. VI.

Annus agebatur illius secundus
ali quinquagesimus, cum in Mauri-

Mauritaniæ eam oram , quæ Africa minor olim est habita, traiecit, suscep-
ta iam à Cæsarianis expeditione in
eius Prouinciæ vrbem, quam Africam
nonnulli appellant, Aphrodisij vero
nomine, (Fani cognomentum Ptole-
mæus attribuit) vocat Christophorus
Stella , qui Africanum illud bellum
litteris mandauit. Mauris incolis Ma-
hadian dictam hodie putant. Cete-
rum Dragutius, nobilis pirata, & præ-
do myoparonibus infestum mare ha-
bens , ex insidijs eam vrbem ceperat,
Ceco regulo armis pulso. Hinc reg-
norum Siciliæ, & Neapolis oram ma-
ritimâ incursionibus vexare. Non tu-
lit Carolus Cæsar , qui à prædonibus
purgare mare, quod ut in medias in-
fusum terras mediterraneum vulgo
nominant, cupiebat : ratus loco illo,
Iatrocinijs & excursionibus idoneo,
pellendum Dragutium: classe itaque
exercituq; comparato bellum ador-
nat. Ei bello , qui terrestri itinere co-
pijs præcesset, dux creatus Ioannes Ve-
ga , qui Siciliam per id tempus cum
Proregis imperio tenebat: classi vero
triremis

triremibus, socijsq; naualibus præfetus Andreas Auria est. Vega, qua erat pietate, existimans quod res erat, victoriam nō tam armis, quam Dei ope parari, exercitumq; in officio contineendum, ne quid in Deum committeret; L A Y N E M deligit, qui & animorum, & agricultorum curam gereret, & milites assidue hortando in officio contineret. Sic fore ut parentiores, & ad profligandos hostes aptiores milites haberet: nec fefellit opinio, vt euentus, victoriaq; ostendit. In Africam classe appulsa, exiccionemq; facta, timidis animos addens crucem dextra gestans L A Y N E S Deo fidere iubet. Christianæ ad hæc militiz, & barbaræ discrimen ostendens, huiusmodi orationem habuit,

Meminiſſe, milites, vos decet, quantum noſtra ab hostilibus, arma differat. Illi præda, inanisq; gloria ſtudio, & amplandi Imperij cupiditate dimicant, nos vero vnius Christi tantum amore, arma induimus, periculis caput obijcere parati, vitam etiam sanguinemq; profundere pro aris

pro aris ac focis volumus: & quanquam viribus manuq; res magna geruntur: non his tamen, sed Dei viuis præsidio, quo victoria dimanat, fidendum censeo. Pugnandum quidem, non inficior, & vero strenue: viuendum tamen in castris pie, ac Christianè. Nefas alioqui fuerit, armis hostem laceffere, peccatis vero cum Deo bellum gerere. Recte itaque factis, & pietate cum fortitudine coniuncta propitium Deum reddamus. Quare non tam præda vobis, spolia, & manubia, vt Barbaræ illægentes solent, exceptandæ; quam Dei gloria ante oculos ponenda: vt Reipub. pax, communisq; ciuium salus armis nostris quæsita esse videatur.

His dictis in Nosocomio ægrotorum ministerio, quorum magna in diuturna obsidione vis erat, se comparauit. His cibum, potumque, pharmaca etiam manu porrigere: vngere ipse corpora, venam arteriamque tangere, & præcordia palpando tentare, confitentibus aures libenter dare,

dare , languentes consolari , animam agentibus præsto esse , terræ denique vita functos mandare ; nullum vt pietatis officium , quo vocaretur prætermitteret . Cauit diligenter ne , vt in tam confusa hominum multitudine solet , mortuum vestes , bonaque furto superstites auerterent . Ditiores quoque , qui in tentorijs , & sub pellibus ægri iacerent , non contempsit , si qui forte operam eius flagitarent : vt si corporum medicina parata esset , animo principi hominis parti remedium ne deesset . Centuriones , & Tribunos militares , qui arcana apud illum confitendo depoñerent , concordi vt in castris animo agerent prouidit : Sublati ea gratia (qua nulla maior in aulis pestis) delatorum , curiosorumque calumnijs . Vrbem iam oppugnaturis peccatorum veniam , Iubilenum hodie appellant , à Iulio 111. Pont . Maxim . missum L A Y N E S in castris promulgat : quidque facto opus sit , vt rite ante actæ vitæ errata expien-

expientur, denunciat, siue victoria
 parta, siue morte obita, si quid accide-
 ret humanitus, æterna illa beatitudi-
 ne potiri velint. Verbis itaq; animos
 timidis addere, languentes immorta-
 litatis spe excitare, omnes deniq; cō-
 firmare. Mox refelicitè à Cæsaria-
 nis gesta, vrbs expugnata, Mauris ere-
 pta, in Christianorū ius, ditionemq;
 concessit, ante diem I v. Id. Septem.
1550. anni 1550. In qua quidem expeditio-
 ne ad L A Y N E M quod attinet, illud
 singulari Dei beneficio tribuendum;
 reliquis ad vnum omnibus, qui ægro-
 tis operam darent, in morbum lapsis,
 vnum illum cum socio sanum valen-
 temq; perpetuo ministrasse. Postridie
 vero Idus Septemb. qui dies S. Crucis
 exaltationi sacer est, Fanum vrbis,
 Mesquitam Mauri vocant, nostro ritu
 Iustratum, & Ioanni Baptistæ conse-
 cratum: sacris operante L A Y N E , & c
 suggestu concionâte; Victoriam is vt
 vni Deo, non viribus humanis acce-
 ptam referât, hortatur. Militibus qui
 vrbis præsidio manebant, vt vitam
 Christiano milite dignam agant, ex-
 emploq;

em ploq; suo Mauros ad Christi fidem
pelliciant, suadet. Quibus rebus fa-
ctum, ut omnibus carus acceptusque,
tanquam cœlo delapsus videretur ob-
singulares animi dotes atq; virtutes:
quas inter duæ potissimum, tanquam
in illustri loco collocatæ, splendes-
cere, & oculos præstinguere visæ. Al-
tera in bonorum fortunæ despicien-
tia, altera in animi celsitudine elu-
xit: ea enim continentia in castris se-
gessit, ut magnam sçpenumero vim
pecuniæ oblatam ad victum, cultum-
que corporis, constanter repudiarit:
neque nosocomij sumptu, sed Præto-
ris Ioannis Vegæ eleemosynis perpe-
tuò victitarit. Postrema vrbis oppug-
natione gregatim ad illum milites
aduolant, condito in procinctu te-
stamento, & allatis quæ in bonis ha-
berent, apud illum deponunt. Siquid
ipsiis accideret, suo illis rebus arbitra-
tutatur; vel quæ in scedula adscri-
psissent seruari, rataq; haberi rogant.
Miratus tantum sui apud illos fidem
valere, magna pecuniæ vi credita,
Deum supplex precatur, saluos, in-
cola-

columesque seruaret milites Christianos, eos vero potissimum, qui fidem suam secuti omnia sibi credidissent. Voti mox composLAYNES fuit. Parta enim victoria ancipiit Marte, & sanguine perfuso, nemo tamen eorum, qui fidem illi habuerunt, vulnere accepto pugna excessit, nedum cæsus occubuit. Singulis itaque sua restituit, fideimque liberauit. Observatum à curiosis quantum eius preces apud Deum pro exercitus in columitate valuerint: quanta eius fides abstinentiaq; fuerit, qui nihil alienū appetijsset. Et vero si verum fateri volumus, nihil æque in admirationem hominum religiosorum vulgus rapit, atque terrenarum rerum, quas omnes admirantur, despiciencia. Nec vero minor hac continentia animi celsitudo fuit. Per tela enim, & ignes, glandesque machinis emissas intrepidus ibat, & securus: trepidantibus tamen fortibus etiam viris hostilibus saepe armis patuit, illæsus tamen Dei præsidio euasit. Causani aliquando à socijs rogatus, respondit,

respondit, eam videri, quod animi
gratia, aut spectandi cupiditate nun-
quam prodijisset, sed necessitate dun-
taxat, laborantibus ut opem ferret,
periculis se obiecisset. Capta iam
vrbe, præsidijisque firmata, cum Sici-
liam versus victrix clasis traiiceret,
adeo fœda exorta tempestas est, ut
qui hostes barbaros, ac prope innu-
merabiles non formidassent, procel-
lam tamen naufragiumq; metuerent.

L A Y N E S Prætoria triremi cum
Ioanne Vega vectus, animo excelsō
addicendum, ut metum alijs eriperet,
surrexit. Ecquid milites timetis? an ab-
breuiata est manus Domini, ut saluare
nequeat? qui capillos capit is in nume-
rato habet: cuius sine prouidentia ne
folia quidem arboribus decidunt. Pa-
ueant impij, qui vitam hanc morta-
lem nimis amantes, animas, vñacum
corporibus extingui, nihilq; esse à
morte reliquum putant. Nos vero à
Deo Optimo Maxim. edocti, aeterna
beatitudinis spe subnixi, & laborum
requietem

requietem expectantes, cur timeamus?
 quis scit, an purgare mari delicta nostra
 Deus cupit? Et forsitan insolentiores, non
 illi, vti debetur, victoria gloriam tribui-
 mus Bene itaque sperare, constantiq; esse
 omnes animo iubeo. His auditis primz
 vir nobilitatis, & Ioannis Vegæ ex-
 ercitus Imperatoris agnatus. Recte,
 inquit, tu quidem Pater, & vere mones.
 Tibi quidem nefas est trepidare, quod
 ita vixerū, vt recti conscientia & bea-
 titudinis spe moriem minime formidan-
 dam sentias: nos vero qui omnibus flagi-
 tūs cooperti, in multis delinquimus om-
 nes, & inferorum pœnas metuimus, hac
 orta tempestate in ipsis pœne Orcifauci-
 bus non trepidemus? Dei mox benigni-
 tate in malaciam tempestas vertit,
 mareque tranquillum nauigantibus
 fuit, & Drepanum Siciliæ promun-
 torium classis tenuit, & in terram de-
 silentes milites eam deL A Y N E exi-
 stimationem induerant, vt nō defue-
 rint qui tunice laciniam, tanquam
 dominis vere pij, resectam, seruarint

In Tri-

In Tridentinam synodum Iulij III. auctoritate reuertit.

CAP. VII.

Romam L A Y N E S ab Africana expeditione iussu Ignatij rediit. Is omnes, quibus commodum esset, socios concuerat, quod se præfектura abdicare, alteriq; imperio cedere vellet: sed magno rursum L A Y N E S impetu, viq; dicendi impediuuit, sua sitq; societatis administrandæ prouinciam, difficile quidem illam, sed publicè profuturam, vt auctor, & princeps, ne detrectaret. Multa in hoc conuentu eius consilio, magno sociorum fructu, constituta. Et hæc quidem priuatim gesta ; publicè vero Romæ concionatus frequenter. Post Pisas discessit, euocatus à nobilissima matrona Leonora Toletanā, Etruriæ Ducis coniuge: quæ ibi tum, vt socijs domum exædificaret, versabatur. Cœnobia & hic virginum sacrarum obiuit, correxitque disciplinam. Principum sibi vii o-

C rum

rum animos adiunxit : complures
etiam societati transcripsit. Pauperes
corrogatis eleemosynis fouit, vt &
suum defraudans genium de suo de-
menso , quod Leonora quotidiano
victui attribuerat, comparserit ; ege-
nisque donarit. Pisis Romam reuer-
tit Iulio 111. Pontif. iubente , qui
sacrosanctum Tridentinum Conci-
lium , annos aliquot bellorum ciui-
lium tumultibus, & Pontificis Pauli
obitu intermissum , instaurandum
iuandæ laborantis Ecclesiæ studio
curarat. L A Y N E M itaque & Sal-
meroneim Theologos eodem lega-
uit. Hic ne qua de sententiæ dicen-
dæ ordine , vt solet , contentio na-
sceretur , decretum est à Legatis
Pontificijs , qui ad concordiam Ec-
clesiæ sarcendam , priuatim etiam,
curas omnes , cogitationesque con-
uerterant , vt pro Principum , qui
mitterent , dignitate, Theologi sen-
tentias ordine dicerent. Pontificis
itaque maximi , qui Ecclesiæ , Con-
ciliorumque caput esset , habita ra-
tione primum socij duo & in his

L A Y N E S

LA Y N E S sententiam dixerunt. Quod eo difficilius fuit, quo grauius est alijs verbo præire, quæ vel sequantur, vel repudient: eam tamen eloquentiam, dicendique vim LA Y N E S attulit; ut ab illius omnes ore Patres pendere viderentur, in illiusque sententiam, ob singularem coniunctam cum pietate doctrinā, concederent non inuiti. In qua quidem re illud ad æternitatem memorandum, quod ex illius ore auditum ferunt. Præfatus enim quæ de maiorum religione, Fideiisque controversijs in sacro illo conuentu agitanda essent; non humano ea iudicio dixit, sed DE I Spiritu, qui Concilijs adesse soleret, metiendæ videri. Sententias quoque Pontificum, Conciliorum, Patrum, Doctorumque Ecclesiæ Catholicæ auctoritate excutiendas. Tabulis itaque obsignatis, testibusque omni exceptione maioribus in rem præsentem veniendum. Ad se quod attinet, daturum operam, ne quem à sacris scriptoribus laudaret, te-

testemque aduocaret , quem non à capite ad calcem diligenter , & atente legisset: plerosque etiam euoluendo descripsisset : loca inter se pugnantia , veritatis inuestigandæ, accuratè, partim contulisset, partim conciliaisset. Vno itaque spiritu, sex interdum , & triginta Patrum testimonia memoriter reddidit : in his etiam Alphonsi Tostati Abulensis Episcopi ; cuius tot hodie scripta in sacros libros reperiuntur , vt ijs legendis , quod de Marco Varrone togatorum doctissimo , Augustinus prædicat , ætas hominis, tametsi longæui , vix sufficietura videatur: ne dum , quod à L A Y N E præstitum accepimus , vt in breuius volumen euoluendo transscribi queat. Qua quidem rerum , verborumque copia in amplissimo illo vniuersitatis , optimorumque ingeniorum Theatro auditus L A Y N E S , tres saepe horas dicendo exemit , summa eorum , qui aderant & voluptate , & utilitate: Cumq; ob ingenij acumen , & tractandæ rei , qua de ageretur perspi-

perspicuitatem, primum quidē Pontificis legati audire illum vellent, eo ipso tempore quartana febri tentari cœpit : iusserunt itaque , ne qua controuersia inchoaretur nouercali L A Y N I S die. Illud certe constat , egregiam vtrunque in sacra synodo legatis , atque Episcopis operam nauasse in rebus, quæ ad Catholicæ Ecclesiæ utilitatem pertinenterent , decernendis : societatis ad hæc institutum , ad eam diem ignotum illustrarunt , & toto terrarum orbe disseminarunt ; gratumque Romanis Pontificibus reddiderunt : qui socios exinde fouerrunt , prouexeruntque in maius. Et vero diuina prouidentia factum, trium Concilij sub Paulo III. Legatorum , duos iam tum ordine ad Pontificatum electos fuisse Iulium III. & Marcellum II. Quorum hic quidem brevis æui fuit, (vix enim viginti diebus clauum Ecclesiæ tenuit) optimè tamen in societatem nostram animatus ; ille vero summa, dum vixit, beneficentia comple-

xus eā est, prolixeq; ornauit, pridem
in synodo vtriusq; socij labore per-
perspecto. Hi, & reliquorum Ecclesiaz
Antistitū, principumq; in Rep. viro-
rum, hominumq; literis, ac pietate
illustrium, ijsdem sibi artibus volun-
tates adiunxerunt : vt quasi Tridenti
fundamenta iacta primū esse videan-
tur Collegiorum societatis: in Hispa-
nia quidem, Illiberitani, seu Grana-
tēnsis, Placētini, & Murgitani; in Gal-
lia vero Parisiensis, Billomensis, &
Mauriacensis. Nec in postrema laudis
parte ponendum, quod L A Y N E S
Martino Olaui Theologo insigni,
tum familiarissime usus fuit, qui à
suo sententiā dicentis ore penderet:
Nec diu post societati adscribi postu-
lauit. Rem, vt gesta est, quando huc
pertinet, ordine exponam.

*Martinus Olauius societati se ad-
dicit.*

CAP. VIII.

CAntaber hic genere fuit, Domo
Victoria: quod oppidum Olauæ
pro-

provinciæ caput est : nobilibus , & magna cum reparéti bus natus. Adolescens Complutum Carpetanorum ingenij excolendi gratia missus, Philosophiæ ita se tradidit, ut æquales certiter superarit. Primus hic mortaliū Ignatio Loyolæ, academiam ingresso occurrit, stipemque eleemosynæ pententi dedit. Cuius beneficentia post eum fructum tulit, ut Ignatij ad Deum precibus societati tandem se consecravit. Hinc Lutetiam tanquam ad mercatum disciplinarum profectus, laudandarum artium docendi munus sustinuit: mox ad diuinam Philosophiam scientiarum reginam se consulit. Quo in studio quantum excelleret, exitus declarauit, lauream enim decurso spatio, titulosq; suscepturnus, in primis numeratus est: quæ laus summa semper illic est habita. Festiuus natura, & vrbanus, lepore & falibus alios oblectare solitus, Ignatium, & socios fugiebat, quod anxious plus æquo crederet, & religione scrupulisq; animum torquere putaret. Lutetia in

Cæsar is regiam Pintiam redijt: cui à
sacris fuit sacerdos : ob gentilitia
ornamenta, & doctrinam gratus ac-
ceptusque aulicis. Hic pacis tempo-
ribus ludos , pompas , ferculorum
apparatus, libenter in aula spectare.
Carolum mox in Germaniam ar-
ma mouentem secutus, militiæ quo-
que tolerauit commoda vitæ simul
& incommoda. Didicit tandem bel-
li , pacisque artibus , animum ex-
saturare , cum à Deo discesseris ni-
hil posse. Igitur de pio , meliorique
vitæ genere animo agitare. Summa
illi tum necessitudo erat cum Pe-
tro Soto , insigni familiæ Domini-
canæ Theologo: qui & ipse Cæsa-
ri à sacris confessionibus auctori-
tate plurimum pollebat. Hic re-
ligionis maiorum , pessum in Ger-
mania euntis , pubisque Germanicæ
vicem dolens, à Carolo in Belgio
commoranté missionem impetra-
uit: vnaque cum Olauiō, eo consilio
in Germania substitit, quo nutantes,
& magnæ spei iuuenes in Catholica
maiorum fide erudiendo confirma-
rent,

rent, & hæreticorum fraudibus, vt
murum pro domo Dei, sese vitam-
que obiicerent. Commodo iam
Otho Thruchsesius Cardinalis, & Au-
gustanæ reipub. Episcopus, magnum
illic ijs temporibus Ecclesiæ præ-
sidium in eandem curam cogita-
tionemque ingressus, Dilingæ (op-
pidum id Augustanæ diœcesis est)
Gymnasium alendis pie adolescentibus
ingenuis, inchoarat. Huic Pe-
trum Sotum, & Martinum Olauum
Theologos, præficit, aluitque libera-
liter. Re tandem, alijs ex alijs orien-
tibus incommodis, turbata, Sotus in
Hispaniam reuertit: in occidentis
Indiam Olauius cogitat, vt gentes
illas Barbaras, quando in Germania,
vt optabat, non successerat, Deo lu-
crifaceret. Bibliothecam optimo-
rum librorum refertam eo consilio
Hispalim, vbi conscenderet, præ-
misit. Interea loci Iulius. I I I. Pon-
tifex Maxim. Concilium Tridenti, vt
supra demonstrauimus, instauran-
dum curat: euocatus, missusque eo-
dem ab Augustano Cardinali Ola-

C S uius,

nias, eo libentius in viam se dedit,
quo plures in amplissimo illo inge-
niorum theatro conuenturos homi-
nes doctissimos audierat. Quos inter
docti, atque diserti, & in disputando
vehementis, famam est consecutus.
Fixa nihilominus alta mente profe-
ctio indica hæsit. Inaudierat enim so-
cios Lusitanos apud orientis Indos
magnum in dies laboris fructum Eu-
angelica prædicatione tanquam ma-
nipulos referre. Exemplo itaque
quasi calcaribus incitatus somnum
vix capiebat. Quare Ioannem Polan-
cum, Romæ tum à secretis Ignatio,
qui cum actissima olim Lutetiæ fa-
miliaritas intercesserat, per literas
rogat, uti pro vetere neceſſitudine
consilio iuuaret, omnemque procu-
rādæ Indorum salutis rationem per-
scriberet: quando sociorum hac vna
in re vestigijs insistere cuperes. Re-
ſpondit ille, quod res erat, longum
iū fore: litteris id genus omnia man-
dari commode nec posse nec debere.
Bonum itaque factum si Romam Tri-
dento, cum abesset proprius, aliquan-
do

do excurreret, vt eadem opera, com-
modo quod fieret suo, principum
Apostolorum limina viseret, Mar-
tyrumque sancta in vrbe impressa
vestigia lustraret. Turbatus nonni-
hil responso Olauius, escam captari
se à Polanco ratus, vt vel inuitum ei
societati, quam pridem fugisset;
ascriberet, vnū L A Y N E M , prēterea
neminem oculis ferre libenterque
audire solitus. Verum, vt fit, multa
tum inciderunt, quæ mentem excru-
ciarent, & ab Indico itinere deterre-
rent: subiit enim animum cogitatio
præstabilius ne ad animi salutem fo-
ret, sodaliti fœsi piorum hominum
qui vni præsuli obtemperarent, spon-
te aggregare, an in tam longam se viā
ancipitemque casum dare. Septem
Tridento passuum millibus Benacus
lacus abest, (Gardæ finitimi appel-
lant): cuius in ymbilico Benedictini
sodales habent, amoeno fane in lo-
co, & ad precandum meditandum-
que peridoneo; huc Olauius, vt ma-
ioribus verni temporis ieunijs, à

studijs, negotijsque mente abducta
Deo melius, & precationi, pœnitentiæque operam daret, secesserat, anno, opinor illius seculi 1552. Hic anticipi diu cogitatione distractus
huc tandem euasit, vt missam Indianum profectionem ficeret, validioribusque mandaret, solitariam ipse vitam, Deo vocante complectetur. Alius rursum nodus incidit, quam nam potissimum de multis religiosorum hominum familijs, suo aliorumque emolumento diligenter. Paratum se ad quodvis vitæ institutum tandem comperit, vna semper societate excepta: à qua tum usque eo abhorreret, vt cum Deum venerans sæpenumero precaretur, optimam vitæ viam ostenderet, socios animi ductu exciperet. Igitur luctatus diu multumque nec sibi faciens satis, DEI tandem voluntati cessit, qui leges sibi præscribi vetans, liberum hominis animum postulat. Sacro anni festo, quo Christi ab inferis existentis memoria publice colitur,

rem

rem diuinam Olauius faciens, panem illum cœlestem manibus tenens & adorans, enixe Deum obtestari, vt anxiam illā curā tādē aliquando eriperet, salubria suggesteret. Domine, inquit, quid me vis facere? doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam. Tua non mea voluntas fiat: paratum enim cor meum Deus: tantum dic verbo, & in nomine tuo laxabor rete. Hic iam mutatam sibi mētem sensit, audire que intus visus est vocem: Hic sis, volo: cum socijs vna viuas, moriarisque iubeo. Te enim mihi, non me tibi dignum est obsequi. Durum tibi contra stimulum calces iacere. Paruit Olauius Deo, sic exclamans: Domine ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ; Votis iam se obstringere Eucharistiæ aræ adiolutus: vnā societatē sibi expetendam, quam salutis viam ostenderet, qui via est, veritas & vita. Mutatus Olauius, vt nō agnosceres eundem esse: iam tum enim, oculis antea captum, videre se aiebat: iam amare

1556

quos fugisset socios : gratias itaque
Deo meritas agere. Tridentum mox
reuersus, ad L A Y N I S sese & Salme-
ronij familiaritatem promptius re-
tulit: interruptisque iterum Conci-
lii cōuentibus, Romæ ab Ignatio hu-
maniter acceptus, pijs exercitationi-
bus, domesticisque officijs diu mul-
tumque tiro probatus, societatis Ro-
mæ Collegio quatuor ipsos annos
præfuit. Post anno 1556. octauo deci-
mo post Ignatium die, quem kalend.
sextilibus humeris extulerat, iustis
ritè persolutis, morte eundem est se-
cutus: breui quidem curriculo, sed
piè innocenterque decurso. Memoria
teneo, cum primum Romæ sacras lu-
straret diuorum reliquias, templaq;
obiret, auditā ex illo vocem, domum
reuerso : O piam sociorum familiam,
me miserum, qui eam nimis diu ignorās,
fugi, sape etiam de eadem detraxi.

Iacobi Ledesma vita & obitus.

CAP. IX.

Op-

OPerè pretium fuerit meminisse
& Iacobi Ledesmę viri ea tem-
pestate prope singularis: cum quia a
missio Olaui o , tanquam in vacua ve-
nit : tum quod à L A Y N E qui Ignatij
vita recens functi vices gereret, so-
ciorum albo adscriptus est. Denique
quod multa hinc iuuentus hauriet
virtutis exempla. Hispanus & hic
origine Cuellara in oppido, honestis
parentibus natus. Compluti adole-
scens in litteras incubuit, mox Lute-
tiæ Parisiorum præstatiissimis docto-
ribus operam dedit. Eos verò brevi
processus in humana, diuinaque phi-
losophia, omniq; aëde doctrinæ ge-
nere, fecit ; citius vt excellere conti-
gerit, quam animo æquo ferre æqua-
les possent. Hinc Louanium Grudio-
rum celebrem optimis semper disci-
plinis Academiam, profectus , socijs
vti cœpit perfamiliariter: Mores vs-
que eo probare , vitæque institutum,
vti quo minus ijs se se tum adiūgeret
duo prætendere soleret : cum quia
multa in Philosophia , & Theologia
scribendo cōmentatus esset, quæ ex-
cludere,

cludere, forasq; dare pararet; veritus, vt id satis commode apud socios posset: tum quod pusillo nimis angustoque animo, continentem se perpetuo vivere posse diffideret. Illinc tamen rapiebat cœlestis vitæ desiderium. His curijs vtramque in partem diu multumque, Herculis Prodigij in morem, distractus, huc tandem evasit, vt pudore inepto valere iusso, sacerdotem nostrum interrogarit, maiorem ne animi tranquillitatem, à Philosophis, & à pijs hominibus commendatam, in societate, quam foris, vbi turbarum plena sunt oīnia consequeretur. Ad hæc socius prudenter: Vni id Deo opt. max. cognitum, qui futura iuxta ac præsentia, renes item cordaque intueretur. Mortalibus vtique incertos euentus, ignotosque esse. Si forte quid opinaretur, quæque experiretur, ipse & alij per cunctando quereret, sperare, fore, vt Dei beneficio summa animi pace, bonoque inter socios degeret. Ad hæc nihil ille cunctatus: *En adsum, mesoījs adscribite. Deliberare amplius iubet*

bet sacerdos. Postridie enim diei cōstantiam attulit : narrat Romam versus eo se consilio profecturum. Colonia in Vbijs Agrippina iter habens, socios regere ibi cōperit Leonardum Kessellum singulari virum innocentia, morumque integritate: ad socios enim diuerterat Ledesma . Deum hic obnixe precatus , constantiam , continentiamque ad eam, quam meditaretur vitæ viam largiretur, occurrit illi casu Leonardus, nihil eorum, quæ animo versaret, cōscius, & sponte appellans: *Næ pater constantiam Deus dabit.* Hoc tanquam Dei oraculo, in sententia confirmatus ille est. Augustam Vindelicorū post delato, precantiique eadem, Christus in conspectum se dedit; & quo flagraret castitatis simul & constantiae donum benigne pollicetur. Quod ut omnes celauit, sic vni, cui ritè confitebatur, sacerdoti aperuisse se narravit : à quo formam coloremque, quibus apparuisset Christus, interrogatus, se se quod extra se ecstasi positus esset, præ gaudio, animique voluptate, obseruasse

uasse illa negabat. Alio item tempore eadem Deum roganti, sibi visam liquido affirmabat, conceptis etiam verbis iurare paratus, homo minime vanus, Reginam Angelorum; Maria Magdalena, duabusque Catharinis, Martyre & Senensi stipatam; Promisisse item continentiae, constantiae virtutes, se animam agenti praestofore, quæque polliceretur vera com perturum. Continentiae enim dono non indignum, qui tanto eam studio flagitaret. Comites quoque virgines alternis occinebant:

*Diuinares est castitas:
Maior a sed sunt præmia
Quæ continentia dat Deus.*

His imaginibus visisq; vehementer animatus Ledesma, piè continentierq; ad extremum usque Spiritum, Deo bene iuuâte vixit. Romam tandem Vrbium reginam ingressus, Præpositi generalis vices, amissio nuper Ignatio gerere L A Y N E S accepit, ineunte anno 1557. Ceterum iter faciens, comitem nactus Petrum Ribade-

badeneyram, dicere eidem solebat
identidem : *Vtinam in Augustini, &*
Hieronymi tempora, felicia illa, ac do-
cta incidiſſem : quorū vſu doctior, Dei q̄,
amātior euafisſem. Post cognita L A Y-
N I S eruditione ac sanctitate, ei-
dem voti ſe iam compotem factum
lætus narrabat. Igitur Romæ beni-
gne acceptus, ſpecimen, ut ſocij tiro-
nes ſolent, ſtudiorum dare iuſſus,
octo iphis diebus variarum ſcientia-
rum ſchołas, totidem horis coram
doctiſſimis ſocietatis viris, in his &
L A Y N E, explicauit, in Grammati-
cis, Rhetoricis, Dialecticis, Physicis,
Ethicis, Mathematicis, & Theologi-
cis: cunctis qui aderant, ingenium,
copiam, promptamq; memoria in mi-
rantibus. Post Theologiam Ledesma
Romæ, fideique controuerſias, com-
plures annos de ſupiore loco docuit,
ſtudiorumque Præfectus ea conſtan-
tia fuit, nihil ut præter communem
ſententiam quod eſſet, tueri quem-
quam in Thesibus pateretur. Vrgen-
tibus ſæpe collegis, qui & ipſi do-
ctoris perſonam ſuſtinerent, aliud
ex alio

ex alio effici incommodum longa se-
decim conclusionum seriē ostende-
bat. **L A Y - N E S** itaque acerrimi vir,
& ingenij, & iudicij, cum ceteros lau-
daret Romæ doctores, hunc cū paucis
cōponebat eidē certe anteponebat ne-
minē. Ab externis quoq; qui illum li-
benter quotidie liberando cōsule-
rēt, magno in precio est habitus. An-
1575. tādem sacerdotali sancto 1575. cum ex o-
mnibus orbis terrarū prouincijs ma-
gna hominū vis Romam, peccato-
rum venia obtinenda, conflueret, in
illud sociorum collegium ob singu-
larem eruditionem migrare iussus,
quod vulgo S. Petri pœnitentiariam
dicunt, vbi cōscientiæ nodos pœni-
tentibus expediunt, adeo lúcubran-
do vigilauit valetudinis incōmodo,
ut ceteris satisfaceret omnibus, ipse
nato in capite vlcere, mortem ad 14.
kalend. Decemb. obierit vnde uigesi-
mo in societate anno transacto, sum-
ma pietate: non raro visis diuinis re-
creatus. Obseruatum quatuor potis-
simum animi ornamenti excelluisse
Ledesmam. Prima virtus animi de-
missio

missio summa fuit, quamquam singulari doctrina præditus esset, & scientia inflare homines soleat. Superiores cuim appellaret, aperto semper capite, animoque prompto, quod imperatū esset, dictō audiens accipiebat. Deinde tam excellenti rerum disciplinarumq; cognitioni adiūcta pietas fuit, vt imaginibus, & agni cœlestis effigie, granisque piacularibus mirificè caperetur: tum verò potissimum libellorum asceticorum, qui simplici stylo scripti essent, lectione delectabatur: candidis itemque minimè fucatis ingenijs amicissimè vtebatur. Post, rigidus in opinionum sententijs cum esset, nullum vt paradoxū æquo animo pateretur: ea tamen patientia fuit, vt fessis reliquis libenter ipse audiret, perduraretque, nullumque sibi verbum acerbius excidere pateretur. Denique se regularum societatis obseruantissimum præbuit. Si quid ad eos qui socijs præcessent, commodo publico referret, siquid aliter illis videretur, minimè contendere aut moleste ferre con-

re consueuerat: plurimum illis merito deferens, aut superiorum auctoritatem defendens. Turbis itaque perpetuo abstinenſ, & ad pacem omnes concordiamq; reuocans, eodem semper vultu animique habitudine spectabatur. Sed vnde digressi sumus, reuertamur.

Socijs Italiae prouincia præficitur

L A T N E S.

C A P . X.

• **P**rolatis ob bellorum ciuilium tumultus Concilij Tridentini rebus, atque cōuentibus, L A Y N E M Ignatius à negotijs liberū Italiæ prouinciæ præfecit, secundo & quinquagesimo eius seculi anno, tergiuersantem primum illum, ac detrectantem tandem tamen cessit imperio. Hortari omnes ad pietatem sedulo socios, non verbo magis, quam exemplo. Collegia obire, atque lustrare: instaurare etiam, si necesse esset, & augere, ut in Perusino, & Genuensi factum accepimus. Respiceremus in Ignatij exemplum, regulamque, quam vitæ instituto

stituto tenuerent, accurrātē seruari
 iubet. Iam verò concionibus totam
 ferè Italianam obeundo, societatis exi-
 stimationem mirificè auxit. De varijs
 item fidei controuerſijs, viteque offi-
 cijs frequenter consultus, conscienc-
 iæ nodos expedivit. Genuæ Ligurū,
 pacta, cōuentā, & mercatorum feno-
 ra sic dijudicare solitus, vt ius, & æ-
 quum vbiique, quoad eius salua reli-
 gione fieri poterat, quęſiſſe, animos-
 que laqueis irretitos egregiè liberas-
 se sit creditus. His ferè curis anno se-
 quenti, quarto item, & quinquagesi-
 mo occupatus à Julio III. vna cum
 Hieronymo Natali comes datus Io-
 anni Morono Cardinali, Augustanī
 Vindelicorum missō (vbi Cæſar pro-
 cerum Germaniæ conuentum age-
 bat) vt de rebus arduis, religioneque
 maiorum commodo publico age-
 rent. Sequēs mox annus Julio fatalis:
 Martio enim mense vita decedens va-
 cuam ſedem Pontificiam Marcello S.
 crucis Cardinali reliquit. Moronus
 rebus gestis Romā aduolauit: LA Y-
 NES Florentię, cōcionādi gratia, &
 prouis-

1553

1554

1555

prouinciæ sociorum administrandæ substitit. Marcellus II. nomen retinens optime se in societatem animatum, quippe qui Tridenti L A Y N E M nouerat Concilij legatus cum esset, statim reipsa declarauit. Ignatio enim pedes de more exosculante, summamque in terris dignitatem gratalante, binos ab eo societatis Theologos postulauit, quorum consilio rem Ecclesiæ publicam, difficilimis temporib⁹ administraret. Incidere enim s^epenumero magno dignos vindice nodos : addito hoc etiam modestia singularis, & benevolentia elogio: *Nisi si utiliores alibi socij illifuturi essent* L A Y N E M itaque Ignatius destinat, cui arcana ille antea vitæ, priuatum cum ageret, credidisset omnia. Oluium item, qui Eugubium illius Episcopatum vna lustrasset, parta ea doctrinæ opinione, vt Magistrum frequenter appellare sit solitus Marcellus. Verum ut res sunt hominum, non proprium atq; perpetuum id Ecclesiæ societatiq; gaudium fuit. Vigesimo enim die extinctus Pontifex, magni omnibus

omnibus sui desiderium, luctumque reliquit: ut ante diem erectum, terrisque tantum ostensum, optimus quisque iudicarit.

Cardinalis honorem fugit LAYNES.

CAP. XI.

PERBREUEM MARCELLI PÔTIFICATUM exceptit IOANNES PAULUS CARAFFA, ARCHIEPISCOPUS NEAPOLITANUS, & SENATUS CARDINALIUM PRINCEPS (DECANUM VULGO NOMINANT) QUI INAUGURATUS, PAULUS IV. MUTATO DE MORE NOMINE APPELLARI COEPIT. HIC THEATINUS EPISCOPUS CUM ESSET, ABDICATIS TITULIS, PROBOS ALIQUIT VIROS COLLEGAT, FAMILIAMQ; INCHOARAT EORUM QUI HODIEQ; THEATINI INDE NUNCUPANTUR.
 L A Y N E S & HUIC GRATUS ACCEPTUSQ; FUIT. QUAMOBREM CARDINALIUM EXTEMPO COLLEGIO INUITUM ADSCRIBERE PONTIFEX ANIMUM INDUXERAT. CUM IGNATIUM TRISTEM RIBA DENEYRÆ DIXISSE ACCEPIMUS. NI Deus prohibeat, breui LATNES NOSTER PURPUREO GALERO DONABITUR. ID SI, QUESD NOLIM, ACCIDET, TALEM SEILLE PRABEBIT, VI NON QUASIISSE SOCIETAS

D honores,

DE VITA

bonores, sed fugisse potius videatur.
Angi quoque hac re vehementer vi-
sus L A Y N E S quod fallere, ac la-
tere mallet, obscurusque societatis
inopiam titulis omnibus antepone-
ret. Igitur Deum, qui hanc illi men-
tem dedisset, assiduè precari, omen
auerteret: Cardinales quoque fa-
miliares appellare, & obtestari, ex-
istimationis suæ, societatisque ratio-
mem pro vetere necessitudine, duce-
rent. Ex animi sententia loqui, nihil
se perinde atque honoris titulos de-
precari. Persuasum itaque illud ha-
beret, utiliorem se Ecclesiæ Dei ope-
ram priuatū, quam in illustri dignita-
tis loco nauare posse. Pontifex ni-
hil cunctandum ratus; ne res mora,
ut sit, corrumperetur, L A Y N E M
ad se migrare extemplo iubet, quod
opera illius in constituenda re cum
priuata, cum publica, vti vellet. Pa-
ruit is; at postridie eius diei ad so-
cios quasi de re dubia deliberatu-
rus, reuertit, mansitque. Nullus e-
nīm candidatus maiore vñquā studio
magistratus honoresque prensando

ambi-

ambivit, quam L A Y N I S fugit.
Etenim qui cœlestia conseruantur,
acutius vident, longeque secius, at-
que ambitiosi homines iudicant. Hi
enim honoris studio inani, ac per-
breui; illi verò gloriæ contemptu
felicitatem metiuntur: vt bene eum
vixisse sapientes olim homines iudi-
carint, qui, viuens iuxta ac moriens,
latuit. Testatus itaque sua manu so-
cietati L A Y . N E S est, sancteque
prolatis tabulis confirmauit, hanc
sibi mentem societatis auctorem Ie-
sum dedisse, vti nihil in vita acci-
dere posse acerbius putaret, quam
vthonores, quos fugisset, capere co-
geretur. Igitur rogare precibus af-
fiduis in partem iuuarent, eoque ar-
dentius, quo maiori emolumēto fu-
turum societati crederent, æquali o-
mnes iure, procul ambitione atq; in-
uidia, sorte contentos sua, perpetuo
viuere. Euicit tandem L A Y N I S
studium, constantia ac deprecatio:
post, tanquam maximò naufragio sal-
uus enatasset, Deo gratias obnixe

D. 2. agere,

agere, priuatam vitam laudare, ac libenter amplecti: hoc denique ceteris Dei in se beneficijs adnumerare acceptumque conferre consuevit.

Ignatio vita functo LAYNES Praepositus generalis creatur.

CAP. XII.

DVM hæc Romæ geriuntur, Ignatius, pridie kal. Sextilis anni 1556. ex hac vita in beatorum sedes migravit: LAYNE interim graui morbo ad medicorum desperationem laborante, quem, licet ægrum munus Ignatij obire, à morbo recreatum Patres iubent. Huius ille consilij ignarus, ubi se confirmata valetudine collegit, prouinciam detrectauit. Vicit tamen Patrum consensus, Deoque id placere pronunciantibus, suscepit inuitus. Euocatis mox ex omnibus Europæ prouincijs, electis patribus, qui collectis suffragijs Praepositorum Ignatio nuper amissi sufficerent, ad statum diem Romæ praesto essent, conuentumque agerent iubet.

iubet. Aduolant alacres, vt iussi erant, deimptis Hispaniæ socijs : qui pronincijs, vt optabant, non egredi quod bellum tum Paulus I v. cum Hispaniarum rege Philippo gereret: metuerentque belli itinerumque pericula: silent enim inter arma leges.

L A Y N E S itaque primum societatis conuétum qui posteris exemplar es-
set futurus, mutilū & perpaucorum sociorum esse non passus, deliberandum censet utrum è re societatis es-
set, conuentum ampliando dimitte-
re, & pacis tempus otiumq; expecta-
re, an alium locum captare, quo Hi-
spani conuenire tuto possent. Tan-
dem in eam sentétiā itum est, pro-
latandum videri. Igitur domū retro,
Patribus re infecta redeuntibus, ca-
lumnia bonis semper infesta, disse-
minare in vulgus rumorem cœpit,
socios omnes, partium studio ductos Roma, vbi primum nata, & alta soci-
etas esset, digredi, & alio cōmigrare.
Pupugit nonnihil Pótificem rumor,
qui L A Y N E M amaret. Res tamen
promptius credita, quod Hispanos

Romæ plurimos tum in societate a-
gere accepisset. Nomina itaque so-
ciorum, qui Romæ essent singillatim
perscribi iubet, neue quis se infcio
discederet, vetat. Deum hic L A Y-
N E S precibus fatigandum, placan-
dumque Pótificem, censet. Socijs im-
perat, vt in aduersis rebus solet, Lita-
nias diuorum ea gratia quotidie re-
citent: vt B. Dominicum olim fecisse
meminisset, cum aduersariorum im-
probitate apud Innocentium IV. in
crimen adductus esset. Vertit tādem
Dei benignitate in tranquillitatem
tēpestas, remque, vt gesta erat, L A Y-
N I S oratione Pontifex libenter ac-
cepit, sociosque complexus est per-
humaniter. Tranquillatis mox re-
bus, paceque reipubl. reddita, positis
vtrinque armis anno 1558. denuo con-
uetus sociorum Præposito deligēdo,
Romā indicatus. Actum hic de optima
eligendi Præpositi ratione diligēter;
quā in posterū seruari vellēt. Fórmu-
la Pótificis max. auctoritate, quatuor
ad hæc Cardinaliū iudicio cōproba-
ta est & pmulgata. Nihil domi eorū,

1558.

qaz

quæ ad placandum Deum, & inuocandum pertinerent, qua precibus & vigilijs, qua ieiunijs flagellisque à socijs prætermissum. Postridie kalen. Quintilis, qui dies visitatione Virginis festus est, Petrus Paciecus Cardinalis Hispanus, societatis conuentum ingressus, Patres Pontificis verbis securo animo esse iubet, quemq; idoneum maxime iudicarent administrandæ societati, nihil verètes eligerent, commodo non solum suo verum etiam Ecclesiæ Dei. Visum item eidem Pontifici, iustis de causis utilius societati fore, perpetuum illud præpositi Generalis, nō annum, terminisq; circumscriptum munus esse. Pontificem non solū parentis, vtoēs pīj solēt, sed & parētis singularis loco ducerent, ob magna eius fodalitatis in Ecclesiā merita, & in tuenda religiōe maiorū officia. Post in eo ipso conclavi, quo Ignatius spiritū emisit, Patres Deū venerantes precantur, vt parem illi sufficiant. Hinc suffragia in unū L A Y N E M collata, tāta itaq; lātitia, prouinciarumq; consensione

D 4 eligi-

eligitur, ut lacrymas præ gaudio so-
cij non tenuerint: quia & hilariorem
sibi nullum illuxisse diem, qui ade-
rant affirmabant. Quod vbi in vul-
gus manauit expectantibus euentum
amicis, ea acclamatio est subsecuta,
sibi gaudentium, socijsque gratulan-
tium; ut facile quanti L A Y N E M
facerent omnes testarentur. Vnus
ipse moestus apparuit, onus imposi-
tum, qua erat prudentia, animo præ-
sentiens ac reformidans: recti ta-
men conscientia nixus, quod eum
honorem minimè ambijset, quin
potius omni ope defugisset. Dei ita-
que benignitate fretus, prouinciam
tandem difficilem illam quidem, sed
publice profuturam suscepit, mox
Nonis Quintilibus, socij conuentu
habito, gregatim ad Pontificis pedes
more maiorum osculandos, benedi-
ctionem, vt impetrarent ingressi, be-
nigneque accepti. Assedit Paulus,
Patresque in orbem genibus aduolu-
tos, latine & diserte hac fere oratio-
ne, quam ex fide bona representamus
alloquitur.

Summa

summa animi voluptate, dilecti filij,
 Deo, à quo omne donum perfectum ma-
 nat gratias agimus, quod in vestro Pre-
 positi generalis delectu præsens adesse
 voluerit, conuentumq; vt constat, legi-
 tum, ratum habuerit ea enim in tan-
 ta nationum varietate consensio, amo-
 risq; mutui ardor exsstitit: vt non nisi
 à diuino spiritu, qui ritè congregatis ad-
 esse solet, profecta esse videantur. Pla-
 num enim factum est omnibus, societa-
 tem vestram non arena inadificatam,
 sed firme petræ, & angulari lapidi Chri-
 sto Iesa inniti. Et verò permagni in-
 tererat primum hunc ab Ignatij Loyola
 morte conuentum, delectumq; socio-
 rum beneficiterq; euenire, vt norma
 posteris, & regula esset, & tanquam
 fax præluceret, in quam & alij, Præpo-
 sitis morte amisis, socij respectarent.
 Hec nos sperare Deus iubet, qui hunc
 societati spiritum indidit, consensumq;
 animorum summum attribuit. Auge-
 bit item in immensi cætum vestrum,
 dabitque & perficere, qui dedit & velle

ad nominis sui gloriam, utilitatemque
communem.

Hinc ad LAYNEM Praepositum
generalem Pontifex conuersus: Su-
per te verò, inquit, dilecte fili, fors ceci-
dit, ut societas familiam duceres: qua-
à paruis primum ducta principijs, vt &
Ecclesia Dei, magnopere creuit: non so-
lum tantis laboribus non deficias, sed il-
lustrior, maiorque in dies existens. Se-
des hæc Pontifica, & fouit adhuc so-
cios, & souebit deinceps amantius, non
ignara, quanto id Ecclesia Catholica
commodo fiat, cui vos vitamq; & la-
bores omnes consecratis: nullum capi-
tis periculum refugientes, dum Dei cau-
sa salua sit, atque religio. Spes itaque
bona nos tenet fore, vt posthac opera di-
ligentiaq; vestra, corrupti mores, ad
pristinam disciplinam reuocentur, cre-
scatq; in dies magis magisq; Dei cultus.
Quare non otio, sed labori indulgendum,
non delicij, sed cruci ferendæ, danda
est opera. Non est enim, vt Christus ait,
seruus maior domino suo, si me persecuti-
sunt,

sunt, & vos persequentur. Hunc vobis ad imitandum proponite, currentes ad propositum certamen, aspicientes in auctorem fidet, & consummatorem IESVM; qui, ut Paulus ait, proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta. Proponite & Apostolorū principem Petrum, qui ut Christum vnicē amauit, sic & Crucis infame supplicium libenter sustinuit: & inuerso capite deorsum, ne magistro equaretur, mori voluit. Proponite denique veteris, nouiq; testamenti sanctos viros, quorum vna omnium vox fuit: propter te mortificamur tota die, & facti sumus velut oves occisionis. Quem Prophetarum non sunt persequuti Patres vestri, obiecit Stephanus Iudeis. Christus quoq; & vos incomplete mensurā Patrum vestrorum. Videlis dilecti filij, Ecclesiae Catholice laborantis statum, ab ijs vndique hostibus circumuentæ, qui Christi sponsam extinctam maxime vellent. si bellum duntaxat indixissent Gentes, Iudei, Barbari, & noui orbis incola à Christiana fide

alieni, ferendum forsitan esset, inscitia
que tribuendum: sed eos, prob dolor,
infestissimos hostes noctis sumus, qui ex
nobis exierunt, & Christi se nomine ia-
stant, lauacro etiam Baptismatis tincti.
Qua cum ita sint; vigilare vos, ut forte
milites, & in statione excubare decet.
Erit enim tempus, quantum prouideo,
eam & nomen vestrum, improbis iniui-
sum, & sanam doctrinam aduersarij
non sustinebunt: sed pergit, ut coepistis,
ad brauium aeternae gloriae currentes, ut
aliquando comprebendatis. Non vos
labor, periculaq[ue] deterreant, non debi-
litent mine, non mortis metus frangat:
sed ipse vos holocausta offerte Deo in e-
dorem suauitatis.

Ad electionem quod attinet, ratam
eam habemus, & fortunatae Deum, qua
agit, precor. De me vero: omnia
indulgenter vobis largior, que possum, &
benedica illis etiam socijs, qui toto ter-
raru[m] orbe, Euangelica predicatione oc-
cupati, peregrinantur. Vos bonis omnib.
augeat patens ille misericordia Dei, ac Apo-
stolorum

florum princeps, cuius in sortem, lacumq; vocatis sumus. Et tametsi negotijs publicis varie nunc impediti sumus, si quid tamen postulabitis, quando Ecclesia Dei commendo vester omnis labor impenditur, vobis o facij noctu, atq; interdiu fores patere volo. Deum Opt. Max. precor, numerum simul, & pietatem augeat, & Ecclesia, qua agitis, bene euenire, ad omniumq; utilitatem pertinere, velit crucis signum opera vestra Gentibus ad orientem sole, & occidentem peruenire: nomenq; Iesu, & Euangelium praedicari.

Hac Pontifex diserta oratione habita assurrexit, dimisitq; socios, crucis signo bene precatus, quæ promiserat re ipsa præsttit per benignæ viaticis enim, & alimentis, discedentes iuuit, cæteros fouit.

DE

70 DE VITA
I A C O B I
L A Y N I S

Societatis I e s v Præpositi
Generalis ab Ignatio
Secundi.

L I B E R S E C V N D V S.

*Rem Societatis publicam Præpositus ge-
neralis administrat. Alphonsi Ca-
strij apud Indos Mar-
tyrium.*

C A P V T I.

Onuentu dimisso, pro-
fectisq; in prouinciam
socijs, nihil habuit LA-
Y N E S antiquius, quā
vt ad societatem con-
firmandam, iactis pridem ab Ignatio
fundamentis feliciter, curam, cogi-
tationemq; conuerteret: Tergiuer-
sandi enim nullū amplius relictum
videbat locum. Hoc itaque in primis
Studio fuit, vt Constitutiones diuini-
tus ab

tus ab Ignatio oratione , experimen-
tisq; conscriptas , promulgari et , ser-
uandasq; religiose , addita epistola ,
commendaret . Viderat enim acutè
vir prudens , permagni interesse in
tanta nationum , ingeniorumq; varie-
tate , vno omnes communique Prece-
ptionum vinculo inter se colligari :
nimur ut esset , quemadmodū con-
sensio , amorq; mutuus ; sic & morum
sententiarumq; similitudo : ceteroqui
in ciuili hominum vita , factiones ,
secessionesq; nasci . Quæ in Prouincijs
singillatim seruanda conuentus
præceperat , eadem re ipsa publico
commodo geri mandat , vti in dies in
immensum , quod euenit , cresceret
societas , nihilq; res Christiana detri-
menti caperet . Italiam quoq; sociorū
prouinciam , quæ Italiam yniuersam ,
Neapolitano regno excepto (cui Al-
fonsus Salmeronius præerat) com-
pletebatur , quod maior esset , & va-
stior , quam vt ab uno Prouinciali
præposito , vt illi annos aliquot vsu
venerat , obire commode , ac lustrari
posset , in duas diuisit . Insubrum al-

teria Prouincia facta, vulgo Lombardiam à Longobardis appellant: quam ipsam hodie in duas diuisam, Mediolanensem, & Venetam, videmus. Praefectus illam administrare cœpit LYNIS iussu Benedictus Palmius: cui & concionibus, & singulari pietate augere eandem studium fuit. Altera item Etrusca prouincia facta, quæ à Ligurum ora ad Anconam usque, superi maris portum, pertinet: ambitu suo complexa, & Umbriam, & Agrum Picenum, quem Marcam Anconitam incolæ nominant. Huic itē Praefectum cum Imperio Petrum Ribadeneyrā dedit, qui Ignatij vitā duorum item præpositorum Generalium (qui eius Magistratum proxime excepterūt) Hispanico sermone, Ignatij etiam Latine summa fide elegantiaq; conscripsit. Cæteris item prouincijs ab Ignatio constitutis, recētes socios Praefectos dedit, & aduigilare iussit. Quo factum, ut breui communis res societatis bene sit gesta. Quam recēsatam stirpem, ut olim Ecclesiam, incrementum sumere sanguine irriga-

tae

1558.

iam sociorum voluit Deus. Namque
LAYNIS gubernacula mors illu-
stravit Alfonsi Castri Lusitani, anno
post Christum natū 1558. Hic decimo
ante anno primum Malacæ sacris o-
perari coepit circiter Kal. Junias ma-
gna neophytorum incolarumq; læti-
tia. Franciscus Xauerius, qui primus
sociorum Euangelium Christi apud
Indos, & Iaponios promulgauit, il-
luctum inde traijcere parans, com-
modum appulit, sacrumque Castro
concione de superiore loco cohone-
stauit. Undecim is post annos Molu-
censibus in insulis Indianum Orientis
socios pie rexerat; Mauræ dehinc in-
sula, in Irim, Ternatæ finitimam co-
gitans conscenderat. Ibi à perfidis
barbarisq; nautis proditus, captusq;
& vincitus Saraceno tyranno, quod
Christianus esset & sacerdos, tradi-
tur. Quintum iam diem manibus, pe-
dibusq; trunco viridi alligatus sub-
dio, & soli obiectus iacuit. Deinde
per asperas rupes, reuinctis post ter-
gum manibus, raptatus, multisq; vul-
neribus confossus, in mare deturba-
tur.

tur. Tertio post die, diuina prouidentia, ad littus cadauer, miro splendore clarum, cum ad natasset, recentiaque vulnera ostendisset, licet æstus Oceani summus ijs in oris exsistat: id sane piæ, innocenterq; aetæ vitæ argumētum bonis pijsq; fuit, qui morte eius pro eo ac debuerant, luxerunt; quia & barbaris flebilis ea mors accidit, quibus & sanctitatis opinione carus, acceptusque erat. Cædis immanes autores, percussoresque exitum se dignum repererunt: quippe qui partim pulueris tartarei iætib⁹, partim sacro igne, que S. Antonij appellat, perire.

Socios in Euangelij apud Indos prædicatione occupatos per epistolam consolatur. C A P . I I .

Caftri martyrio inuitatus LAYNES, sociorū caritate flagrás, ceteros qui apud Indos peregrinabantur, officij admonēdos solandos, que ratus, Epistolam scripsit, quam propter eos potissimum, qui in eandem à Deo expeditionē vocati sunt, hic non ad scribere pigebit.

Etsi

en. Etsi datis de cōmuni re litteris ad so-
ore cōs, qui cum auctoritate istic prāsident,
que meo defungi munere possem, tamen quia
er̄ vos, Fratres carissimi, visceribus inscri-
ptos circumfero, animo indulgere meo,
dum paucis robiscum ego, vosq; in Do-
minō hortari simul, & solari placuit: pro-
quibus precēs quotidie socios, non Roma-
solam, sed & omnib. in prouincijs Euro-
pe fundere iussi, ut parens ille Deus bo-
nis vos omnibus, ac virtutibus cumulet:
conatus quoq; & cogitationes magno Ec-
clesiae commodo in maius prouehat, tan-
demq; ad eternæ beatitudinis portū de-
cursu per breuis vitæ spatio, perducat,
magnum quidem esse Dei in vos benefi-
cium existimandum est, quos in societa-
tem filij sui vocauit: amplius tamen, ac-
pōne singulariter de ijs socijs meretur,
quos istuc ad Euangelij prædicationem,
arduam sane ac perdifficilem, barbaras
inter gentes, legauit, opibusq; instru-
xit immensis; quo maior ea Indica ex-
peditio est, & ad plures animorum salus
pertinere videtur: idq; magno cum inco-

larum

larum emolumēto, & vestro. Incolam
quidem, quod non eos solum, qui Christi
pridē nomina dederunt in religionem
iōrā confirmatis (ut in his locis agere cū
sueuimus) & in officio continetis, sed &
alios in dies Idolorum Dæmonumq,
tore, atq,
mancipia, in veram Christi
libertatem vocantes, hæredes regnico
lestis efficitis cohæredes autem Christi.
Vestro item commodo, quod non de om
nibus bene mereri tantum istic liceat,
hortando, erudiendo, consolando, cate
risq,
Christianæ caritatis officijs, verum
etiam quod ferre constanter aduersa, a
que acerba persecutionū queatis, ut non
laborem duntaxat industriamq,
pone
re, sed sanguinem vitamq,
profundere
paratis sitis, Apostolorum Christi ac di
scipulorum exemplo, cuius profecto no
men barbaris gentibus importantes e
iusdem causa si opus sit, mortem appete
re non dubitetis. Quamobrem licet cha
ritas non amuletur, non desunt tamen
socij complures, qui vobis hanc felicita
tem pœne dixerim, inuidet, plurimos

itaq,

isq₃ sociorum laborum comites, si desi-
derijs obsecundandum esset, haberetis:
tamē submittam in tempore vineæ istius
ingentis, & messis albae operarios sele-
ctiores, maximeq₃ idoneos. Illud affir-
mare liquido possum, magnam istic vobis
materiam, & segetem exercenda piet-
atis, ac patientia Christianæ in dies na-
scientis tantisq₃ aduersis, ut fides vestra,
velut aurum, quod per ignem probatur,
Lydioq₃ lapide exploratur, persequitio-
nibus nunc probetur. Deum itaq₃, si sa-
pis mente perpetuo, vt praesentem in-
spectorem, oculisq₃ gestate: qui ubi hu-
mana deficiunt solatia, tum demum suis
presto adesse solet. Deinde illud vobis
persuasum cupio, qui animorum istic sa-
lutem queritis, eo vos uberiores in Do-
mino fructus collecturos, quo plus opere,
studj₃ in animi integritate, demissio-
ne, obedientia, tolerantia, & caritate
posueritis. Igitur officij vestri existima-
te, non solum consolationem socijs, exte-
risq₃ in Europa hominibus adferre, sed
etiam victa, quā sustinetis, expectatione

exempli

exemplo esse nobis, & emolumento: pietatis nos odor afflet, bona m̄q; nob̄ existimationem cōciliat. Quare, fratres, hortor, & moneo, vt licet in dies salutis animorum zelū crescere oporteat; valitudinis tamen rationē habeatis, quæ labores quā diutissime, constantissime, tolerare possitis. Animo vero præcipua cura adhibēda, ne socordia, atq; ignavia languescat: quin potius pietatis studium augeatur: Vestri enim esse iuris deservit, cuī votis vos obstrictos in hanc expeditiōnem, Deo victimam, sponte obtulisti. Que cū ita sint, cautè in gente peruersum ambulandum, ne coquinemini, censetur ut licet claustris non conclusi, libero passim, & cœlo, & solo yagemini absq; inspectore, & arbitro societatis, legibus vobis tamen solutos non esse existimetis. Timor itaq; Dei, votorumq; religio in officio continere singulos debet: Tempore non nihil diurnis negotijs eripiendum, tribuendumq; more, institutoq; societatis orationi, excutiendaq; conscientiam medijs officijs animarūq; curis. Sin pro negotiis

negotiorum mole non vacat frequenter
Deum precari, animum tamen expedit.
identidem in Deum tollere, praesentemq;
circumferre. Succedant & in precationis
assidue locū spiritus exercitationes, cum
per otium cuiq;
licuerit: Evidē sic mihi
persuadeo toto anni curriculo, temporis
aliquid suppetere ijs, qui Gentium con-
versioni dant operam: quo tempore colli-
gere se commode queant, quæq;
ges-
serint, ad vnguem explorare, cum præ-
teritis praesentia componendo. Rationes
itaq;
vsu, experimentisq;
edocti, nouas
excogitare in dies procurandæ Indo-
rum salutis assuescant: eas mox ad su-
periores, quoad eius fieri potest, referat,
eorumq;
consilijs pareant, dictoq;
au-
dientes, barbaris hominibus virtutis ex-
emplum præbeant Quofiet, vt Deo bene
iuante res omnes vobis ex animi sen-
tentia eueniunt. Sic illum vniuersitatis
Moderatorem vobis propitium precor,
precaborq;
assidue, vt magna in dies
virtutum, pietatisq;
accessione, eius
præceptis, consilijsq;
volentes pareatis,

vitaq;

vitaq₃ tandem fruamini sempiterna. Ro
ma pridie Id. Septemb. 1558.

*Collegia sociorum in Europa
excitata.*

CAP. III.

Hic tum erat societatis apud In-
dos status, vt sanguine pertin-
cta humus vberiores iam fructus ex-
tulerit: par etiam in Europa incremē-
tum frequenti eorum concursu qui
sociorum in album adscribi cupide-
vellent, vt & domus ampliandæ, &
nouæ quærendæ fuerint: sed hic prin-
cipum in Hispania virorum & ditio-
rum liberalitas minimè defuit. Ini-
tia Collegiorum, sed paucis colligi-
Methymnz Campi, Oppidum id nū-
dinis olim, & mercaturis frequens,
primum post Lusitanos, sociorum in
Hispania Collegium ludū literarium
aperuit anno 1551. quod Petrus Seuill-
anus è societate sacerdos primus re-
xit Sexto post anno, constitutum, re-
ditibusq₃ auctum Petri Quadrati, &
Franciscæ Manconæ coniugum be-
nefices

neficentia. Ille Antuerpiæ Aduaticorum dū negotiaretur, emporio longe celeberrimo, Ignatium Løyolam Lutetiae Parisiorum studijs operā dantē eleemosynis benigne iuuerat. Cuius quidem pietatis hunc se fructum tulisse dicere solebat, vt bonis suis vti, fruiq; socij velleuit, atque ali suo ære non detrectarent: testatus etiam testamenti tabulis, Deo se Opt. Max. à se parta libenter transcribere. Murgitanum (Carthagini Spartaniæ vicinum id oppidum est) eo ipso tempore inchoatum, sumptibus Stephani Almeidæ Carthaginiensis Episcopi, ante diem 10. Kal. Septemb. Percommodè verò cecidit, beneq; incolis evanuit, socios magno reipu. fructu ibi tum receptos. Altero enim post anno, corrupti aeris lues vagata, vrbē pœne exhausit: hic socij quasi in vacua venissent, (fugientibus ad vnuin omnibus metu pestilentia, qui animorū salutem, & sacra procurabant, parochis) vicatim, vi veneni correptis ægrotis aures dare, & Eucharistiā porrigitere. Idem extra pomœria in tugurij

rijs iacentes ob sacerdotum inopiam
 alloquijs subleuare. Qua in re fidem,
 diligentiamque nostrorum in ægris
 curandis, nemo desiderauit. Extincti
 Collegij Præfectus M. Hotauz, Gas-
 par Lopez, & Marcellus sacerdotes:
 frater item Petrus Cabrera, Vice-
 comitis Cabræ filius. Complures
 præterea peste infecti tandem Dei
 benignitate incolumes euaserunt:
 qui & bonum cæteris existimationis
 odorem afflarunt, & ciuitatis bene-
 erga nos animatæ studium auxerunt.

1554.

Non dissimilis Placentini Collegij
 origo fuit à Guterio Caruaialio Epi-
 scopo anno 1554. Instituti, & ter-
 tio post anno absoluti. Ocaniense i-
 tem Ludouicus Calataiut, Protono-
 tarius, ut vocant, Apostolicus, con-
 struendum aere suo curauit, hortante
 maxime, qui nondum societati se ad-
 dixerat, Ioanne Ramires Doctore
 Theologo. Haberi coeptum id Col-
 legium à socijs anno 1558. quibus pre-
 erat Didacus Carrillus. Montillani
 Collegij par condicio fuit: quod no-
 bilissima matrona Catharina Ferná-
 dez

1558.

dez Corduba, Marchio Priegi, à fundamento extruendū sua pecunia curauit : Francisci Borgiæ primum usq; consilijs, anno Christi 1555. in eā sententiam venerat: quæ tertio post anno bona L A Y N I S venia quod optauerat executa est. Alphonsus Lopez primus eam familiam in socijs tenuit, vir doctus iuxta ac pius. Vitia quæ hic inuenientur, socijs satagētibus sublata: iuuentus eius ditionis optimis, simul & literis & moribus exculta, quod adeo gratum Dominæ officium existit, ut ad eius in nos studiū cumulus nouæ benignitatis accesserit, quod postea non unius Collegij, sed omniū fere patrocinij suscepisse visa sit. Hispalensi quoq; Collegio ades eo tempore nobilis viri magno precio redemptæ, cū areæ, quā nostris mox habitarunt: quæ olim domus Du cis Medinæ celi fuit: quo loco hodieq; Professorū domus eit, templumq; augustinū exad dicatum visitur. Abulense item per hac tempora, & natū, & auctum, adscito in sociorum numerum Ludouico Medina, nobili Abulensi,

1555.

prudentia singulari prædito : cuius
bonis, & ditiorum aliquot eius oppi-
di benignitate auctum Collegium:
incolis etiam grati animi voluntas
creuit. Et hæc quidem Collegia i g-
natio adhuc superstite inchoata, LA-
Y N I S post opera incremētum sum-
serunt: nunc quæcumque primum ædifi-
cari cœpta Collegia recensebo. In
his Toletanum anno fere 1558. ini-
tium habuit, quod in Professorum
sociorum domum post vertit : cuius
loci situm ægre tueri socij , vicinis
pugnantibus, potuerunt. AEdes enim
Comitis Orgarij erant , natalibus
claræ , vt per manus traditum credi-
tur S. Ildefonsi Archiepiscopi , &
patroni tutelaris Tolecanorum : qui
Deiparæ Virginis integritatem scri-
pto defendit. Vtriusque precibus fa-
ctum existimant, vt loco deiecti so-
cij non sint, litibusque extricati ma-
gnos incolis fructus adferant ani-
morum. Belmontanum inchoauit
eo ipso anno, pro singulari in socie-
tatem studio , eius oppidi dominus
Didacus Lopez Paciecus , Marchio
Villeux:

Villeux : Deinde auxerunt hæredes. Ad hoc Gymnasium , tanquam ad mercatum , pietatis simul & litterarum, finitimarum iuuentus frequens confluit, imo & è Bætica. Rexit & hanc domum idem Petrus Seuillanus. Verum perturbatis post rebus, & ædibus ad tectum non perductis, Frä-
ciska Legionensis , Virgo nobilis, &
pia , tandem hæreditate sua Colle-
gium publico commodo constituit. Segobiensis tale ferè , in sequenti an-
no principium fuit, cum in conductis
precio ædibus socij versarentur, sa-
cerdos pius Ludouicus Mendozus
Segobiensis , qui Romæ complures
annos commoratus Ignatio vñus es-
set familiariter , captus sociorum stu-
dio re bene lauta in partem iuuit,
aluitq; socios. Primum ibi socijs præ-
fuit Ludouicus Satander. Hic concio-
nibus , pijsq; instituti officijs ciuium
animos sibi adiunxit , auxitq; nume-
rum, vt aream breui , cui inædificatū
hodie Collegium visitur precio coe-
merit. Eo ipso tempore & Palenti-
num Collegium cœpit euq;catis so-

E 3 cijs,

cijs, beneficentia matronarum nobiliū Teresiæ, Quinnones, Comitis Mōtis acui, & Leonoræ Vegæ Ioannis Vegæ sororis (qui consilij Castellæ regni præses fuit :) filij item ipsius Sueri. Socijs primis hic præfuit, ut in Annalibus comperi, Petrus Saabedra.

*Collegia item in Italia & Germania
constituta.*

CAP. IV.

1558.

Neque cæteræ hoc bono Prouinciæ perpetuo caruerunt. Forum Iulij enim, quod Italiam, Cæsenam inter & Fauentiam oppidum est, sociorum sedibus ædein edificare animum induxit Petrus Aliotus Episcopus ad annum Christi 1558. Additum id Etruscæ tum prouinciæ Collegium: post loci vicinitatisq; commodo, Insubrum, vulgo Lombardiæ prouinciæ adnumerari coeptum.

In Germania Augustæ Vindelicorum societati, quam vnice complexus est, Otho Truchses Cardinalis, &

lis, & Episcopus illustri loco natus,
Collegium construendum curauit
anno 1559. Utī tamquam murum hæ-
reticorum furor, qui iam rerum
publicarum pernicie gliscere cœ-
perat, obijceret: nutantesque in au-
ta religione confirmaret; lapsos ad
fanam mentem traduceret. Accitus
e nomine Petrus Canisius, Nec-
magensis, societatis Theologus. Is
assidue concionando, hortando, do-
cendo, usque eo rem Christianam
promouit, vt hæresi valere iussa,
complures, qui pestiferarum opinio-
num æstu abrepti præcipitarant, re-
uocarit. Varijs post tempestatibus,
tamquam nauj, in amplissima illa
Rep. iactati socij, dum nihil inten-
tatum hæretici relinquunt, in om-
neisque sese vt solent, formas ver-
tunt, quo nostros gradu deiijciant,
atque deturbent: fixam sedem Dei be-
neficio tenuerunt. Qua in re & Fug-
gerorum illustris familiæ fides, di-
ligenzia, ac liberalitas enituit. Mo-
nachij etiam, que summorum Ducum Ba-
variae sedes est, Albertus eo ipso anno

1559.

1559.

Collegium alterum excitare à fundamētis constituit, qui iam Ingolstadiensem Academiam socijs attribuerat, quo seſe hæreticorum circū circa audaciæ, atque calumnijs opponerent. Singulare enim eius familiæ studium in societatē semper existit; quod & Gulielmus Dux non solum retinuit, sed etiam incredibiliter auxit: præcipua fane in Religionem maiorum propensione, ac zelo ductus: quo & armis, ferroq; lupos, ne in gregem piorum grassentur impune, à finibus arcet. Perspecta itaque pridem Alberto sociorum fide, ac vigilantia, & labore alteras sua manu ad L A Y N E M litteras dedit, a. d. V. Kal. Quinctilis, (quæ in commentarij sunt, & in manibus habentur.) & humanitatis refertæ, & honorificæ in socios benevolentia notis aspersæ. Rogat socios plures, tamquam fēsis recentes submittat, qui aciem priorum instaurent; hostes verbi Dei gladio ancipiti acriter oppugnent, quā concionando, quā confitentibus aures dando, quā denique hæreticorum tela

tela retorquendo, ac refellēdo. Quin & iuuentutem, Reip.neruos, & semi-naria, non litteris duntaxat & disciplinis, sed quod rei caput est, optimis etiam imbuant & moribus, & institutis. Addito ad hæc elogio, in eam se spem venisse, fore, ut aliquando, Deo bene iuuante, sociorum opera, fides, Religioque majorum apud suos, omnique a deo Germanos locum tuetur suum, & in pristinum decus reuocaretur.

In Sardiniam socij penetrant.

CAP. V.

DVM hæc in continente geruntur, in Sardinæ quoque regno insula maris nostri, societatis nomen famaq; increbuit: quod diuina quadam prouidentia factum arbitror. Alexius enim Fontanus Sardus, domi clarus, & locuples, Quæstor item regius, patrīj soli vicē, vitijs abundantis, miseratus, affecta iam ætate moriens testamento legarat bona, quæque ex illis pecuniae redigi possent,

E 5 Saxari,

Saxari, (oppidum id à Saxorum frequentia nuncupatum ferunt) alendis societatis alumnis : quibus socijs usus pridem erat in Belgio perfamiliariter , inque pietatis studio processus fecerat. Re ad L A Y N E M Romam dilata , Francisco Borgiæ, cui tum Hispanica socrorum provincia commissa esset, per literas negotium dat , binos è socijs in Sardiniam quamprimum allegaret , exploratum , aline illic socij commode possent: tum ecquæ salutis animorum spes affuigeret. Hic Franciscus nihil cunctandum ratus , cum plurimorum falus insulanorum ageretur, exemplo Balthasarum Pinam, & Franciscum Antonium misit. Accepti sacerdotes per humaniter , omnique officiorum genere à Prorege, Episcopis , & Præfectis : quibus etiam litteris socios Ioanna princeps, Philippi Catholici regis soror commendarat , cuius tum absensis nomine Hispaniam administrabat. Templo illis attributum, & ædes, quas

m3.

matrona nobilis sacris velatisque
virginibus destinatas, aere suo exæ-
dificarat, sed à mercatoribus pro-
fanos in usus precio conductæ squa-
lebant. Tertius his comes labo-
rum Petrus Spica, societatis & ille
presbyter, commodum accesserat;
è Belgio delatus, vt patrij cœli so-
lique benignitate, medicis aucto-
ribus, à diurno lentoque morbo
conualefceret, viresque reciperet.
Hi strenue concionari in templis,
foris,custodia,& Xenodochijs, Pue-
ros etiam fidei rudimenta per com-
pita docere. De officijs, nodisque
religionis sacerdotes publice eru-
dire, vt reatus, noxasque dijudica-
& lepram à lepra discernere assue-
ferent. Tantus mox finitimarum
fama excitorum concursus exstitit,
vt rerum suarum arbitrium omne
Patribus, quos sanctos illi appella-
bant, salua vt religio conscientiae es-
set libenter permitterent. Cogni-
to, quod res erat magni insulano-
rum interesse, complures eo socios
tanquam

1559.

1564.

tanquam in coloniam mitti , alios
Roma submisit L A Y N E s: Collegiū
Saxari construi permisit ad annum
Christi 1559. Quinto post anno Calari
etiam condicōptum, vbi regia est, &
Proregis, aulicorumq; domicilium.
Quatuor hodie Collegia , vnum etiā
tirocinij domum incolæ numerant,
quorum non pauci societati sese ag-
gregarunt, vt prouincia pœne facta
sit. Magnus quidem hic à socijs labor
in excolenda silvescente vinea susce-
ptus, sed qui vberes mox fructus ad-
ferens, precium operæ tulit. Incredi-
bile enim dictu , quot quantaq; vitia
funditus sublata , lumine disciplina-
rum, quæ, vt solet, inscientia pepere-
rat: dum ab ignaris officiorū , quam-
uis graue flagitium religioni minime
ducitur. Pulsa itaq; primum , apertis
litterarum ludis, barbaries vitiorum
seminarium. Insulani cum libris, qui
seculis aliquot muti tacuerant , in
gratiam redeunt. Noua lux affulgere,
& veluti sol exoriri , depulsa à mētis
oculis densa caligine, videbatur. Sa-
cerdotum ordo restitutus, vt conti-

nenter

menter casteque more maiorum, viuerent; studio sacrarum litterarum, officiorumq; dediti; ceteris pietatis facem præferrent. Philosophi mox, & Theologi è ludis nostris prodierunt; ex alijs etiam Academijs, medicinæ, & iurisperiti cōplures. Sublatæ usuræ, cōcubitus illiciti, exactæ domo pellices, cædes, periuria interdicta, quod beneficium & grato animo Sardi non inuiti agnoscunt.

*Ludouicum Consaluum in Lusitaniam
mutit LATNES.*

CAP. VI.

Optimam esse gubernandi formam, cum penes vnu res summa esset, & ad vnius, cuius ratio constaret, arbitrium omnia referrentur, optimatum tamen consilio temperandam sapientissimi homines iudicarunt. Idem in Ecclesiastica hierarchia verum esse sanctus, & prudens vir iudicarat Ignatius: qui in constitutionum librum retulit, optimum factum videri Præposito societatis

E 7 gene-

generali assistere perpetuo singulares, ex omnibus Prouincijs à socijs, non ab ipso, delectos Quatuoruiros; qui tanquam inspectores in communione consulerent, quique in laborum partem vocati, leuius imperādi onus efficerent. Solutus hac lege vixit Ignatius: siue quod non nisi à morte Constitutiones promulgatae, ac Provinciarum suffragijs comprobatae; siue quod indignum Patribus vitium, his finibus eius auctoritatem circumscribi, ut alijs rerum gestarum rationem redderet, qui societatis auctor, & princeps, omni bono de ea meritus, familiam duceret. **L A Y N I** verò, qui primus eas Ignatij leges magnis sociorum commodo Præpositus promulgarat, assistere iussi sunt sociorum decretis Quatuoruiris: Hieronymus Natalis, Ioānes Polancus, Christophorus Matridius, & Ludouicus Consalvius de Camera. Hic cuius gratia in hūc sermonem ingressi sumus, domo Lusitanus, & nobilis, Ioanni principi Lusitaniæ Ioannis Regis III. filio, & Sebastiani parenti à sacris olim

olim cōfessionibus fuit: Regi in primis carus ob singulares animi dotes, acceptusque. Mortem interea loci Ioannes princeps, & post longo satis interuallo, Rex obiit. Is testamēti tabulis Catharinæ coniugis fidei, Sebastianum nepotem commisit, & ad ultorem regnum hereditario iure redere iubet; parens enim Sebastianū (quod contra oportuit) morte obitā patrem Ioanne in anteuerterat. Educationem in primis Rege dignam eidem commendat: Ludouicum Consaluum, cuius antiquam fidem exploratam haberet, praeceptorem morum, & disciplinarum nepoti, iubet adscisci. Resignatis iam testamenti tabulis, nihil Catharina duxit antiquius; quam ut Regis voluntatem vltimam exequeretur. Ad LAYNE M Romam litteras dedit: Regis vita funēti vltimam voluntatem exponit. Obsecrare itaque Ludouicum Consaluum in Lusitaniam quamprimum mitteret. LAYNE S rem in sua potestate sitā negat. Provincialium enim sibi iussu, atque

con-

consensu assistere quatuor viros societatis, in his & Ludouicum. Eorum itaque arbitrio, non suo Roma descendere posse. Ad hæc ardentius Regimur ultimam coniugis voluntatem, ratam esse oportere, religioseq; seruādam. Excusationes itaque quas non accipret missas faceret. Se familiam Sebastiano nepoti cōstituere nolle, donec Ludouicus, quod quam maturrime fieri cuperet, præsto Olyssipone ad esset. Hic L A Y N E S iterum animi pendēs aestuabat, quoque se verteret ambigebat : illiæc Ignatij decretis parendum & instituto ; hinc Regum Lusitaniae tot tantaque extare in societatem merita, ut iure optimo parentum loco duci debeant. Ad hæc integrati animi vitium effugiendū socijs in dies inculcabat. Accessit ad illud honorificum quidem societatis munus videri, liberorum illi regiorum educationem ex testamento cōmendari; at laboris idem plenum fore, atque inuidiæ, animo longe ante prouidebat: quod, ut nunc tempora sunt, principum vitia, expeditiones, euena, &

u, & exitus, præceptoribus plerumque, vt Senecæ doctori Neronis sceleræ, ab aulicis temere tribuantur. Eadem & Ludouico profectionem si saluare religione posset, detrectanti, in mentem venerant: Prouinciam arduam illâ quidem, sed periculosè plenum opus aleæ, atque calumniæ videri. LAYNES nihil tâdem amplius tergiuersandum ratus, nec inani spe laetare Reginam oportere, litteris respondit, Consaluum ea lege itum Olyssiponem, vt si prouincialibus socijs, quorum id iudicium esset, probaretur, operam in Sebastiano in formando daturus hæteret; siu abiudicarent, obsequendi saltem studium iam perspectum, æqui, boni faceret. Igitur Ludouicus post kalen. Quint. anni 1559. Roma in viam sese in Lusitaniam dedit. Olyssiponem simul saluus attigit, purgare se omni ope apud Reginam, & deprecari prouinciam, sed frustra, nitebatur; victus tandem cessit imperijs, munusque strenue obiuit: optimum Principem optimis pietatis, & litterarum præceptis,

1559,

ceptis ad omnem honestatē imbuīt
Dei verò cultum, & religionis amo-
rem inseuit. Sed ostensus hic tantum
terris Princeps. Iuuenis enim in Afri-
cana expeditione , dum Seriphē, Fez-
zi regē, qui alijs Mahamethus dictus,
in regno retinere armis nititur, forti-
ter pugnās in prælio cecidit : magno
sui gēti Lusitanicæ relicto desiderio.
Hæc ideo retuli, vt socios honoris, &
id genus munera semper defugisse,
non affectasse posteritas norit.

*Paulo IV. extinto LATNEM Pon-
tificem creare Cardin.
volunt.*

CAP. VII.

Profecto in Lusitaniam Consil-
uo eo ipso anno a.d. x v. kal. Se-
ptembr. Paulus IV. vita simul & Pon-
tificatu deceſſit. **L A Y N E S** Romæ
Præpositus generalis docendi mune-
reclarus, & concionibus in ore om-
nibus erat, & frequens ad illum è
Curia hominum concursus fiebat.
Cardinalibus conclavi, vt solet, in-
clusis

clusis, cum variè essent & discrepantes in Pontifice deligendo sententiæ: dumque in vnum conspirare volunt, comitiorum tempus extractum. Igitur urgente Othono Truchfio Cardinali Augustano ceterisque gregalibus, ad comitia L A Y N E S tanquam arbiter, qui diuturnam litem sedens dirimeret, accitus, vadimonium sistendum, nihil tale suspicatus, existimauit. Conuentum vix ingresso, ecce tibi purpurati aliquot Patres, summa auctoritate præditi, qui prudētiā hominis, pietatemque cum singulari doctrina coniunctam pridem perspectam haberent, grege facto, capita conferunt, & de Pontifice creando L A Y N E , nec opinante (licet Cardinalium collegio non esset adscriptus) raro, & in usitato exemplo, deliberant. Subiuit statim quod res erat L A Y N I , quicquid molirentur Patres. Missionem itaque ardenter flagitat, vrge re societatis negotia, quæ prolata ri diutius nollet. Extemplo itaque, quasi periculum malumque impen-

impenderet effugit, tanto proles studio, quanto ambitiosi mortales homines ambire consueuerunt. Fuga lapso illo, in eadem nihilominus intentia perdurat senatus, nunciatum que absenti est, Cardinales duodecim principes, qui Ecclesiæ Catholice mores ad pristinâ illam seuerant, que disciplinam reuocari exoptarentur magna confessione de eo Pontifice creando suffragia tulisse. Idem cum post illa Franciscus Varegas, iure consultus egregius, qui tu Philippi Regis Catholici legatione fungebatur, L A Y N I renunciaret, ea verborum grauitate elusit, ut vel sermoni ipso honorum contemptum, animi demissionem, testaretur. Nominum possum qui id praesentes audierint quin & Cardinalis ipse Augustanus dum L A Y N E post vita functio iusti pro veteri necessitudine Auguste Videlicorum more maiorum persoluit funebri laudatione idem sanctè confirmavit, ad summum sacerdotium duodecim Cardinales suffragia, auctore tulisse: sed fuga dilapsum,

sel.

sele velut tempestati, & naufragio
subduxisse. At quid mirum? nam &
Cardinalitium galerum antea defu-
gisse retulimus: qui nimirum digni-
tatis gradus, ut minor est, ita salutis
eternæ minore periculo geri potest.
Ille verò, qua erat modestia, partim
silentio rem perpetuo pressit, partim
quasi ludus fuisset, eleuare solebat.

*Missiones & Collegia instituta, in
bis & Romanum.*

CAP. VIII.

PAULI Quarti Pontificatum, Pius
item Quartus excepit, anno post
Christum natum, 1560. qui & ipse op-
time erga societatem animatus, bo-
na ductus existimatione, missiones
ex eo corpore instituere cœpit. Bini
socij in Hiberniam, Britanniæ vici-
nam iussi proficiscuntur: qui pios &
Catholicæ religionis amantes insu-
lanos à Britaniæ Reginæ armis atque
tyrannide oppressos confirmarent:
animosque explorarent, quosnam
potissimum creari Episcopos è repu-
blica

1560

1570.

blica esset: denique de omni stan-
Pontificem certiorem facerent. Bi-
item in Cypri insulam missi Nico-
siam metropolim ingrediuntur, Ar-
chiepiscopi precibus vocati: quo
Collegium socijs, suorum commo-
do ædificare vellet. Lustrauit vnu-
cum Archiepiscopo dioœcesim sacer-
dos noster Emmanuel Gomesius,
Montis maioris cognomento. Hic
assidue concionari Italice, auresque
ritè confidentibus dare, ceteraque
societatis officia diligenter exequi;
frustra tamen, nullo aut perexiguo
laboris fructu, præfractis iam insu-
lanorum animis. Quo factum ut de-
cimo post anno, iusta Dei vindicta
à Turcarum tyranno expugnati in
hostium potestate venerint. Ad
Epidaurios totidem missi, Italus v-
nus, & alter item Hispanus. Quæ
ciuitas emporio clara, & nauigan-
di arte hodie nobilis, Ragusa vulgo
appellatur. Doctrinæ veò cœle-
stis indigere videbatur, quod Turcis
finitima vectigal pendat. Socios li-
benter incolæ acceperunt, & huma-
niter,

niter, ut sunt morum facilitate singulari. Igitur in tanto animorum lucro non frustra suscepta profectio est. De missionibus adhuc egimus: nunc Collegia recensenda.

Nouocomense, in Cisalpinæ Italorum Galliæ oppido situm, hoc ipso anno 60. inchoatum, sumptus suppeditantibus Odofalcis principibus in ea vrbe viris. In Etrusca prouincia, quæ hodie Romana, iacta Collegij Maceratensis fundamenta, ex ærario reipublic. incolis exemplo Patrum excitatis, qui Lauretano proximo Collegio digressi, ad vineam illam colédam accesserant, agrumq; omnem Picenū omnibus officiorum societas generibus famaq; comple-
rant. Eandē & in Germania mentem per id tempus D E V S Treuerensi de-
dit Archiepiscopo, vni è septemuiris Cæsaris creandi Electoribus. Socios enim Roma euocandos curauit, qui impios hæreticorum conatus res Christianorum publicas euertendi, ociumque & pacem turbandi stu-
dium, pietate ac litteris infringe-
rent.

1560.

rent. Igitur Academiam, veterem
quidem illam, sed temporum vitio
infrequentem, & ad paucos redactam
societati attribuit vniuersam: ut so-
pitam pridem, ac pæne depositam lit-
terarum pietatisque disciplinam re-
uocarent; rudes ad hæc docerent si-
dei Christianæ summam, & populos
frequenti sacramentorum Poeniten-
tiæ, & Eucharistiæ usu, ad pristinum
fidei decus excitarent. Non nefelli
Præsulem spes: uberes enim, & opi-
nione maiores animorum fructus,
iam tum socij colligere cœperunt, &
in dies referunt. Eo ipso anno in Lu-
sitania cœpit Collegium Portuense:
à quo portu Portugaliam nūc nomi-
nari Lusitaniæ nomine mutato, me-
moriæ proditum. Bracarense item
Barptolemaeus, martyru cognomen-
to, è familia D. Dominici sanctitatis
opinione clarus atque doctrinæ, suo
ære extruxit. Brigantinum quoque à
Theodosio Brigantiæ Duce ædificari,
partim suorum commodo, partim
societatis studio, cœptum. In Ori-
entis Indiam hoc anno profecti so-
cij duo

eij duo Andreas Consaluus Methymnensis, & Alphonsus Lopez Nauar-rus. In itinere illud ad æternitatem memorabile pietatis exemplum editum. Nauis qua vœti socij, sexcentis quinquaginta pass. millib⁹ à Goa, in vada & breuia impingens, fracta dissilijt. Vectores pœne trecenti ex-scensione facta in arenam desiliunt. Pauci scaphis salutem quæsierūt, vocatis etiam socijs, & loco dato, ut si salui esse vellent yna Goam peterēt. At reliquorum clamor & fletus est subsecutus, deseri se queritantium. Indignum itaque socijs visum, caritatis leges violare, & naufragos propediem morituros deserere: quare vitam mortalem tot tantorumque animorum saluti post habendam censuerunt. Morientibus reliquis, opem quoad eius fieri potuit, consolatione Christiana, & panenautico parce distributo, tulerunt. Postremò & ipsi exticti inedia perierunt. Relatum id à fide dignis, qui tabulis nauis colligatis Goam tandem salui dilati-funt.

Romanō etiam Collegio, vnde reliqua omnia propagata esse constat, quod ceterarum Europæ nationum seminarium est, area, & solū datum, liberalitate matronæ nobilis victoriæ Tolix, Camilli olim Ursini Marchionis Guardiæ coniugis. Hæc patrui Pauli IV. Pontif. max. consilio & ope, ædium plurimarū insulam aere coempram, virginū Deo sacratarum cœnobio destinarat. Mutata post voluntate, maius Ecclesiæ commodum spectans, nec opinantibus socijs, Collegio extruendo, sponte donauit suadente, & consilio iuuante Pio IV. qui sūz erga societatem voluntatis, primis pontificatus annis hanc dare cœpit testificationē; ut domiciliū nobis Romæ æterna in vrbe terrarumque regina assignaretur. Nec illo benevolentia genere contentus, ad Catholicum quoque Hispaniarū Regem Philippum, datis disertè literis, quæ in manibus sunt, Collegium sociosq; de meliori nota commendauit. Officia conatusq; nostrorū, quæ pontifícia sedes pridem cōprobasset, eidem laudai

dat, & vtilitates p̄dicat. Rogare itaq;
comiter illos in regno cōpleteatur,
quaq; pietate ceteras piorum homi-
nū familias soleret Rex verè Catho-
licus, eadem societatem foueret. Id è
re sua fore, orbisq; adeo christiani
permagni interesse. Morem gessit
Rex pius, & qua re cumq; potuit, iu-
uit perbenigne.

*Gonsalui silueiræ apud Indos mar-
tyrium. C A P. IX.*

INeunte anno 1560. Gonsaluus Sil-
ueira Lusitanus, Comitis Sorrellę
filius. Goa soluens, ad regna penetra-
uit Inambaium, & Manomotapam,
non procul à Bonæspei promonto-
rio, Sofalam inter, & Mozambicum
sita, vt Euāgelij lucem barbaris Gen-
tibus inferret. Trucidatus tandem
crudeliter iussu Regis Manomota-
pæ, quem fide Christiana imbutum,
sacro Baptismatis Iauacro, tinixerat.
Rem ex Indiarum litteris societatis
sic gestam accepimus. Ut primum Ih-
ambaium Aethiopiæ urbem attigit Silueria
Gonsaluus, vsq; eo ex oculis laborare non invenimus

1560.

*lib. 2 epist.**4. Maffeiis**interp. &**i. 16. hist.**Indic. vbi*

F 2 coepit;

cœpit, ut proprius factum sit nihil,
quam fato ibi concederet. Recrea-
tus tamen à morbo ad urbem regiam
Tongen iter intendit. Ibi Regem vna
cum vxore, sorore, liberis, cognatis,
regniq; proceribus, populo denique,
intrâ paucos dies magna omniū gra-
tulatione, atque lætitia, sacro fonte
lustrauit. Rex Constantini, Regina
Catharinæ, soror Elisabethæ nomen
adsumpsit. Post ad Senam nauibus de-
latus, vicū sane frequētem, inde Ma-
nometapam urbem regiā adjit. Rex
confestim cum muneribus, qui inui-
serent, misit, auri pōdere ingenti, bo-
busq; permultis, ut Gentis mos est, &
famulatu ad ministeria quotidiana:
quippe de Lusitanis, q; ibi negotiaban-
tur, iam ante cognouerat, Gōsaluum
non modo vitæ sanctitate, sed etiam
generis claritate, ac nominis impri-
mis esse conspicuum. Gonsaluuus gra-
tijs actis muneribusq; repudiatis, per
interpretē Antonium Chaiadū Lu-
sitanum, Regem cognitum respon-
dit, quod genus auri, quasue diuitias
quæsītū venisset. Obstupuit ea animi
magni-

magnitudine Rex, venientemque ad se, tanta gratulatione, & significacione honoris excipit, quanta neminem vñquam antea. Nam & in ipsa penetralia, quo nulli est aditus, introduxit; & assidente matre assidere sibi iussit. Eademque iterum munera obtulit, quantum auri, prædiorum, boum deniq; vellet, quos incolæ non minoris, quam aurum ipsum æstimat, auferret. Cùm nihil se præter ipsum Regem respondisset optare, conuersus ad interpretem Rex: *Profecto ne-
cessè est*, inquit, *qui nihil horū accipiat,
qua à ceteris tantopere adamantur, lon-
go interualle à reliquis distare mortali-
bus.* Tum Gonsaluus tabulam Mariæ Virginis depictam, quæ veste latebat Regi donat. Cuius desiderium quo magis exacuat, prefatur illam esse effigiem matris Dei, cuius in ditione, ac potestate sint omnes Reges, & Imperatores orbis terrarum. Rex imaginem veneratus, in regio cubiculo collocat, ibidemq; quasi facellū quodam precandi causa peristromatis

preciosis exornat. Narrant qui inde
venere Lusitani, noctibus deinceps
circiter quinq; reginam cœli, ea ipsa
specie, quam tabula ostenderet, diui-
nam circūfusam lace, suaq; splen-
dore fulgentem, augustissimo simul,
ac iucundissimo aspectu, dormitanti
Regi astitisse. Gonsaluum itaque ar-
cessit, ait se mirum in modum angi,
quod sermonem reginæ eius, quæ se-
cum singulis noctib; loqueretur, non
intelligeret. Cui Gonsaluuus eam esse
linguam diuinam dixit, quam nemo
nosset, nisi qui sacrosanctis eius regi-
næ filij legibus pareret, quippe qui
Deus esset, generisq; totius humani
redemptor. Bidui deinde spatio in-
teriecto Rex per Antonium Caiadum
Gōsaluo apertè renunciat, certū esse
sibi, matriq; Christiana sacra suscipe-
re, proinde ad se baptizandum quam-
primū veniret. Gonsaluo tamen dies
aliquot supersedere satius visum, dū
Rex Christianæ fidei præceptis ac ru-
dimentis imbuitur: quibus cum satis
iam operam dedisse videretur, quin-
to circiter, & vigesimo post aduen-

tum

tum die, Gonsaluus Regem simul & matrem non sine solemni pompa & gratulatione baptizat. Regi Sebastia- ni; Matri, Mariæ nomen est inditum. Eo ipso die Rex Gonsaluo, quoniam aurū respueret, boues centū donauit. Ille ad Caiadū misit, vt in frusta dis- fecti distribuerētur in pauperes. Re- gem imitati trecēti ferme è regni, p- ceribus Christo pariter sese addixere. Gonsaluus hic nullū genus carnis o- mnino gustauit, cocto dūtaxat milio quodā exiguo, herbisq; & syluestri- bus vicitans pomis. Iamque spectata vittæ, morumq; sanctimonia, studioq; salutis humanæ, tantū sibi summorū, infimorumq; benevolentia concilia- uerat, tantosq; in omniū animis effe- cerat motus, vt in Christianā religio- nem vniuersa multitudo videretur incūbere: cū à Mahometanis quatuor proceribus, & callidis viris, & apud Regē gratiosis, Gonsaluo parātur in- fidiz. Ij Regi partim coram ipsi, par- tim per idoneū internuncium valde sibi dolere demonstrāt, quod tantum in capitīs, regnique discrimen vltro

se ipse demiserit. Gonsaluum, cui tantū fidei, & honoris habeat, missu Proregis Indiæ, terræque Sofalæ regulorum ad explorandum Regis statum, solicitandumque ad defectiōnem popularium animos aduenisse; ut motibus excitatis ipsi deinde in festo exercitu subsecuti Regem opprimerent. Addunt insuper fabulosa portenta; Gonsaluum magum esse terrinum omnium & sagacissimum; varia beneficia ac medicainēta secum attulisse ad incolarum animos occupandos, Regemq; mactandum. Qui cunq; caput suū aqua perfundi patrentur conceptis præsertim verbis confessim volentes, nolentes in eius potestatē venire. Id ipsum alibi contingisse: proinde videret etiam atque etiam Rex, quo progrederetur, cui se suaque crederet. Si Gonsaluum abire permittat incolumenti, fore ut ciues inutuis inter se cædibus amentes atq; lymphati miserandū in modū graffentur atq; concurrant. Hisce alijsq; mendacijs onerato Regi, adolescenti præsertim, ac inatri, facile persuasum est, ut

est, ut Gonsaluum primo quoq; tempore interficiendum curarent. Necdum ea cōfilia eruperant, clādeslinis agitata colloquijs, cum ad Antonium Caiadum Gonsaluus: *Haud ignaro,* inquit, *mibi, nec imperato mors instat ab Rege.* Caiado autē ita incredibilis visa res; vt subridēs prorsus negaret. Iamq; dies aduenerat nēcis, vel vitæ potius: qui dies natalis erat D. Susan-
næ virginis martyrisq; ne, a.d. 3. Eidus Sextilis anni 1561. Gonsaluus ab Anto-
nio magnopere petit, vt Lusitanos duos, tresūe continuo ad se accersat:
Confessionem, inquit, *illorum, tuamque si-
mul excipere, sacraque Eucharistia hodierno
die reficere vos omnino constitui: nec enim
postea potero.* Facta re diuina, factis-
que eodem die Christianis circiter quinquaginta, vestem ad corporis cultum, rosaria ad precandum diui-
sit. Mira vultus hilaritate, animi-
que trāquillitate animabat Lusitanos inscios quid ille conditū haberet in animo. Ijsdem sacrorum apparatum dat in ædes Antonij deferēdum. Ipse linteatus cum effigie Christi ad cru-

1561.

cem affixi, domi remansit. Post Caia-
do; Antoni, inquit, paratior profecto ad mor-
tem obeundam ego sum, quem ipsimet inimici
ad inferendam. Regi autem, & matri libet
ignoscere. Mahometanorum quippe artificij, ac
dolis inducti sunt. Martyriū scilicet pri-
dem exoptarat, dum Bracaræ versa-
retur, datis ad Godinū societatis sa-
cerdotem litteris, cupere pro Christi
nomine multa acerba perpeti, crucis
etiam morte oppetere, testatus. Gósal-
uuus cum secus diuersoru in area ad
multam nocte, quasi ē corporis custo-
dia exire gesteti mora omnis longa
videretur, ita citatis gressibus ambu-
lasset, oculis semper intētis in cœlū,
manib⁹ modo sublatis ad sidera, mo-
do crucis in figurā extensis, ducens ex
intimo corde suspiria, suū deniq; tu-
guriū subiit, fusisq; precibus coram
Christi signo, quod vnū solatum illi
supererat, in arundineū stratū decum-
bit, & in somnū incidit iustorū. Id ex
insidijs conspicati satellites octo cir-
citer illico irrumpunt. Acceptū pe-
dibus, & brachijs, humo tollunt qua-
tuor: duo collo injiciunt finem: quo
quinq; adducto, Gonsaluuus exprel-

sam ex ore, naribusq; magnā sanguinis copiā effudit, & spiritū simul Domino reddidit. Tum verò Christi simulacro sacrilegis manibus cōminuto, defuncti corpus reste ligatū, attrahitumq; interfectores in præterfluentem Monsengessem deiiciūt: ne vide licet quod Mahometani confinxerāt, cadauer ipsum tam malefici hominiis sub dio relictūm veneni sui tabe cū etos inficeret. Hunc habuit exitū pia Gonsalui legatio: quo sublato, Rex eadem sæuitia percitus, Christianos pariter quinquaginta, quos ille extre mo die suo pepererat, magistri donis exutos iubet occidi. Id simulatq; cognitū est, regni pceres, quos encofes vocat, rei atrocitate pterriti, consensu adeunt Regem, &, *Si hominibus, inquiunt, hisce mors idcirco debetur, quod aquam infundi capitibus suis à Gonsaluo permiserint, eadē & omniū nostrum, & verò tua quoq; caussa, Rex, est: omnibus uno, eodemq; lato occumbendū.* Quia denunciatione repressus Regis furor cū aliquātulū residisset, eū biduo post Lutani quoq; cōueniunt: docēt, q; graui scelere

scelerē sese obligauerit: Terrores in-
super addunt, non Deū modo indignā
innocentissimi sacerdotis necē debi-
tis pœnis, sed etiā homines ipsos, no-
bilissimi viri bello atque armis vltu-
ros. Adeo Rex diligēter excusare se-
se culpam in suos, impulsoresque
reijcere: magnū perpetratī facinoris
dolorem ostendere. Deniq; vt factis
verba consentiāt, è quatuor consilia-
rijs duos confessim interficit: nam re-
liqui duo, rem odorati, mature diffu-
gerat; sed Dei nequaquam manus es-
fugere potuisse existimandum.

Missio Alexandrina sociorum.

C A P . X.

1561. **A**lteram in Aegyptū missionem
instituit L A Y N E S auspicijs
Pij IV. anno 1561. retamē infecta per-
uicacia gētis. Alexandrin⁹ Patriarcha
cum Cophris, sic enim sacerdotes ap-
pellant, Romam cum litteris Syrum
origine, cui Abrahamo nomen, legat:
Optare se cum sacerdotum summo an-
tistite Paulo IV. tandem in gratiā re-
dire, quē iā agnosceret Ecclesiæ caput
esse: rogare itaq; doctores mitteret,
qui

qui dogmata fidei à quibus gens illa schismate adducta pridem descivuerat enuclearent, ad concordiamq; reuocarent. Ducere Pontifex id negotiū, diem è die ducendo, quod fraudulētæ nationi, toties fide violata, fidendum minus existimaret. Quartus iam annus abierat cum & mors Paulum opprescit, & Alexandrinū negotium diremit. Pio mox suscep̄to, ecce tibi nouæ Alexandria litteræ vrgent, rogant, efflagitant : Pontifex quo erat propagandæ Ecclesiæ studiō (plures enim aberrantes oues Pastor in viam reducere cupiebat) censuit doctores eo rudiū, & imperitorū hominum, qui Turcis vēctigales essent, mittendos. Igitur L A Y N I in mādatis dat, è corpore societatis, quos maxime ad rem idoneos arbitraretur, deligeret; qui & linguarum peritia, & sacrarū littrarum cognitione ceteris prēstarent, vt gentibus illis errores eripiant, expiatosque Romanæ Ecclesiæ legitime restituant. Electus ad eam expeditiōnem Christophorus Rodoricius domo Hispanus, singulari, & prudētia & doctrina

doctrina, Ioannes Baptista quoq; Ele-
cenus, pius in primis, & oræ illius, &
Arabicæ linguæ gnarus, vñq; rerum
pollens. His se alter Hispanus vltro
comitem sacerdotibus dedit. Itaque
postridie Cal. Quintiles in viam se
cum Abrahamo Syro dant, Alexan-
driam versus, vt de his quæ per lite-
ras Patriarcha Apostolicam sedem
rogarat præsentes agerent: dignum
item Patriarchæ pallium sacrū Pon-
tificis munere, offerrent, qui & Le-
gatum Syrum Roma cum donis ho-
norifice dimiserat, quo fide summi
suorum ciuium salutem, concor-
diamque Ecclesiarum promoueret.
Multa sane socij terra, marique a-
spera atque acerba perpessi, Mau-
ros inter, Iudæos, transfugas, & ha-
reticos summo capitis, libertatisque
discrimine iactati. Verum saluti ani-
morum consulentes, corporis vale-
tudinem negligunt: tandem tamen
Deo bene iuuante, aduersa constan-
ter tolerantes superant. Alexandriam
delati mox Cayrum, sic enim à na-
vigantibus hodie Europæis appell-
6.1.2.2.7.3

latuſ

latur vrbs, quæ olim Memphis Aegypti veteribus dicta. Ultra hanc diem aliquot itinere Patriarchā in erro S. Antonij repertum salutant: litteras à Pontifice Pio muneraq; offerunt: cum ecce tibi, incertum an mutata in deterius sententia, siue, ut affir mabat, quod nihil tale per legatū postulasset, res corrupta lōge aliter cecidit. Nunquā enim impetrari ab illo potuit ut errores, palinodia adhibita, abiuraret, cum Ecclesia Romana in gratiam rediret, summumq; Pontificē Christianæ Ecclesiæ caput agnosceret. Disputatū in vtramq; partē acriter. Sacerdos ostendit orientis Oecumenica Concilia, Græcosq; adeo Patres ad vnū omnes à nobis stare, illū causā cadere; & damnari schismata. Errorum itaq; cōuictus ad artes confudit, partim obmutescēs, partim defugiēs. Igitur nihil ab imperito homine, & pertinaci, ut gentis est mos, extorqueri, errorue eripi potuit. Fidem itaque habere recusauit socijs, durus homo, qui salutis gentis illius quaerendæ gratia, tam longinquum iter

summo

summo vitæ discrimine obiuisserent
 Quamvis autem societatis ea missio
 Patriarchæ extra munera, quæ auare
 retinuit, commodi nihil attulerit,
 salutaris tamen socijs, & incolis ex-
 titit: illis quidem, quod laborem su-
 sceptum, re infecta, ratum Deus ha-
 buerit: His vero, quod per confessio-
 nem plerique Christiani rite expiati,
 quod rarius in Aegypto accidit, Eu-
 charistiæ mysterijs expleti vitam re-
 ducto cursu mutarint in melius. Sa-
 cerdotes item aliquot Græci Roma-
 næ sedis auctoritatem legitime con-
 fessi socios admirabantur, nihil il-
 los, dum confitentibus aures darent,
 accipere aut velle, aut posse: .contri-
 atque illi, cum pro rata confessi deli-
 eti parte mercedem exigere solerent.

*Collegijs iterum societas aucta &
 Prouincijs.*

CAP. XI.

Tironum societatis tam frequē-
 s numerus erat, vt ad annū hunc
 millesimum quingentesimum, & sex-
 agesimum primum Collegia plura
 fuerint

fuerint instruenda, atque adeo Pro-
vinciæ diuidendæ. In Germania Mo-
guntiacense institutū sumptibus Ar-
chiepisopi vñius è semptemuiris Im-
perij, qui Academiam, collapsaq; pri-
dem sacrarum literarum studia socijs
mandauit ad profligandas recentes,
ac deprauatas Hæreticorum opinio-
nes, iuuentutem quoque optimis &
moribus, & sententijs imbui optimus
Antistes iussit. Neapolitano in regno
Nolæ institutum socijs tironib. Col-
legium à nobili eius oppidi domina
coempto aere suo Comitum Nola-
norum palatio. In Hispania Conchē-
se octauo quidem ante cœptum anno
(Paucos enim socios auitos educabat
Alphonsus Ramires, & Petrus Putean-
nus, Ecclesiæ illius canonici) Formam
tamen Collegij hoc anno primum ac-
cepit Hieronymi Natalis, cui Hispani-
am sociorum Prouinciâ L A Y N E S
commiserat, auctoritate: ex ædifican-
te, sumptusq; suppeditate Petro Mar-
quina: quo vita functo, cognatus Lu-
pius Marquina, ut bonorum sic & sin-
gularis erga societatem beneuolen-

1555.

tia

tiæ hæres annuis auxit redditibus. Vilaregij item domini, qui vicus Fonte cognomen inuenit, Ioannes Pacieci Siluius, & Hieronyma Mendoza coniuges socijs agros attribuunt, alenda tironibus. Eam in sequenti anno donationem idem Natalis ratâ habuit. Templum mox, ædesque adiecere Par etiam beneficentia nobilium virginum fuit, Ioannæ Sunigæ, sorori Hieronymæ: Petronillæ item, & Ioannæ Castellæ sororum. Hic tironium Prouinciales socij bene ponunt, ut pietatis asceticis abunde exercitati è tenebris atque umbra, in lucem solemque studiorum officiorumque prodire tandem audeant. Madritanum Collegium per idem tempus inchoatum, quod eo Pintu Vaccæorum domicilium Philippus Rex verè Catholicus, regiamque traduxisset. Igitur è rep. visum socios aulicis quoque, & variarum nationum inquilinis, quæ confitendo, qui concionando, operam pie nauaret. Aream itaque magno ære coemit, in qua hodie Collegium visitur, matro-

sapia iuxta ac nobilis, quæ Philip-
pum olim puerum educarat Leonora
Mascarenias. At non defuere (vt in
piarum originibus rerum) æmuli,
qui & situm nobis inuidarent, & lu-
dum erudiendæ iuuentutis, aperiri
gratuito vetarent : quæ res tamen
per se, vt honestissima , sic & rebus
pernecessaria communibus iudica-
tur. Tempus vero , eiusque filia ve-
ritas, rupis instar , ictus aduersario-
rum tandem retudit , atque infregit.
Sedes Villimarenſis in suburbio pœ-
ne Burgensi , hoc ipſo tempore acce-
pta est referenda docto viro, beneq;
de societate merito Benedicto V-
guceioni Florentino patre nato, Bur-
gensis Ecclesiæ Canonico, Collegio-
rum numero creuerat & Prouin-
ciarum administrandarum labor,
ut ab uno obiri commode non po-
ſent. Laborem itaque minuere, Pro-
uinciasque diuidere L A Y N E S
constituit. Igitur ex utroque Ca-
ſtellæ regno duæ item ſociorum
Prouinciæ factæ. Caſtellæ , vt vo-
cant , veteri idem Natalis (qui

L A Y-

L A Y N I S auctoritate lustrare in Hispania sociorū Collegia iussus erat. Præfectum dedit Ioannem Valdenuanum: Toletanæ vero Prouincia Iannem Suares præfecit. Antonio Arizio, qui vtramque ad illud tempus Prouinciā moderatus erat Hispaniarum cōmissa est Prouincia vniuersitati Francisco enim Borgiæ succenturatus, qui Romam à Pio IV. Pont. Matruocatus discesserat, administravit.

Magistratus se abdicare nititur

L A Y N E S.

C A P . X I I .

1558.

T Riennium iā abierat cum LAYNES priuatæ vita, qua era animi demissione amantior, se cogitat abdicare. Cōuentu enim sociorum anno 1558. habito quo Præpositus omnium suffragijs renunciatus erat, deliberandum Pontifex Paulus IV. censuerat, videret etiam atque etiam Patres vtrum è re societatis publici magis videretur, Præpositi ne generalis perpetuum esse munus, an aliquot annorum curriculo circumscribi, alterumque continuo subrogari.

Milse

Misso itaq; Petro Pacieco Cardinali Hispano, & animum tandem inclinare significat , vt bona cum venia sua ex Ignatij decreto perpetuum illud munus esset. Sic creatus L A Y N E S est. Dubitauit denuo Pontifex, cœtique sociorum iterum coacto, req; in controuersiam vocata , & precibus assiduis, sacrifque Deo commendata, in eam omnes sententiam summa animorum consensione veniunt, atque subscribūt ad vnum omnes L A Y N E excepto (ne retinere magistratū velle, Præpositus cuim esset , videretur) Ignatij decretum de perpetuo Præpositi generalis magistratu retinemendum videri : oblato etiam hac de re Pontifici libello, quo rationum hæc fere momenta collegerant: hanc Deū mentem Ignatio in legibus ferendis dedisse , tale ut decretum faceret de perpetuo illo summoq; magistratu, idq; incredibili consensu Patrum qui frequentes ea de re consultarāt, Idē iure consultis visum, idem religiosarum familiarum auctoribus placuisse: idem à sapienti simis philosophis tutissi-

tutissimum gubernandi genus iudi-
cari. Constantem firmamq; eam reip;
administrandæ formā esse, cum adi-
num omnia referrentur, & vni rati-
rerum gestarum perpetuo constare
Reges ad hæc, & Principes, hæredit-
rio etiam iure, non arbitrario meli-
imperare. Episcopos quoq; & id genu-
dignitates nō nisi morte obita hono-
res deponere. Quin & Pontificis sum-
mā dignitatē perpetuam rectius geri.
Ad hæc cōmodum id societati fore ut
omnes melius noscat, rerumq; vnu, &
experimentis auctoritateq; polleat.
Seuerius quoq; disciplinā seruari pos-
se perpetuo vnius magistratu. Fore
tem ut à societate profligentur ciui-
tatum omniū pestes, ambitio, pren-
sandi studiū in candidatis, factiones
deniq; ac seditiones. De hinc sump-
tus, labores, & pericula itinerū, si per-
petua nō annua sit dignitas, societati
minuentur. Perstitit tamen Pontifex
in sententia, & vocis oraculo pronou-
ciauit placere sibi, ut tertio quoq; an-
no comitia socij delegendo Præposi-
to generali haberent: & si ita videre

tur com-

ur communi omnium confessione
retinere magistratum, non abdicare,
juberetur. Paul^o in sequētis anni mēse
sextili exeunte discēdit è vita. Dubi-
tati itaq; valeret ne voce tantum ne-
gotium hoc socijs datum, vt triennio
quoq; conuentū agerent. Respondent
iuris bene periti, & Cardinalium do-
ctissimi, quādo Pontificis responsum
tabulis non esset, aut diplomate con-
signatū, nullum adferre præiudiciū:
valere interim Ignatij de perpetua
cōmunitatis Societatis Præpositi digni-
tate Decretum, ceterasq; leges cōsti-
tutas, & promulgatas, quod tabulis
consignatae essent, & à Pontificibus,
imo & ab ipso Paulo subscribendo
confirmatæ circumferrentur L A Y-
N E S nihilominus, religione tactus,
omnino abdicare se magistratu, & ad
conuentum ea de causa Prouinciales
socios aggregare constituit. Re ita-
que ad sacerdotem , qui aures rite
confidenti dabat, mature delata, ve-
tit ille , ne quid noui tentaret , in-
scijs, qui assisterēt Patribus, & quorū
arbitrio recte adhuc societatē mode-
raretur.

raretur. Hi similiter consulti magno dissuadent opere , ne societatem nouarum rerum studiò turbaret. Ignatij Decretum de magistratu illo summo non deponendo , religiose seruandum,cum illius auctoritate,tum quod vna cum cæteris légibus Pontifices pridem citra exceptionem confirmassent. Ad conuentum vocare socios,non, nisi urgente necessitate per leges licere:sumptibus enim non necessarijs prouincias minime esse onerandas. Ad hæc patefactum in fenestram alijs , qui post sequerentur, videm auderent. Quotus enim quisque vitæ innocentia præditus non præferat magistratui vitam priuatam,& ociosam. Ne his quidem sententijs iureconsultorum Patrumque iudicio,
L A Y N E S acquieuit , sed singulari animi demissione, se ipse ad vnguen explorans,indignum se ratus , nec sat is idoneuni qui clauum teneret, alterum cui administrâdæ societatis munus traderet,dari optabat. Quamobrem ad vniuersum tandem societatis corpus referre votū placuit. Ad Prouinciales

uinciales itaque Europæ, & Professos
sacerdotes literas dedit : triennium
iam effluxisse, & diem cessisse: rogare
aliū indigno sibi sufficient, munusq;
regendæ societatis vniuersæ , alteri
tradant.Rationes etiam causasq; can-
dide subiecit.Respondent vno ore o-
mnes, pergeret porro rectum clavum
tenere:onusq; ne detrectaret:interes-
se enim societati videri. At stimula-
bat hominem Pauli i v. vox, donec
Assistentes Pium i v. supplices ro-
gant, vellet iubere:que, L A Y N E M
Præpositi societatis munus bono pu-
blico nō detrectare. Religione vero
qua obstrictus Pauli Pont. verbis te-
neretur, liberaret, scrupulumq; exi-
meret. Ille vero ac libéter : irritumq;
dictum interpretatur : Ignatij decre-
tum de perpetuo Præpositi generalis
magistratu factum rectum feruari vi-
ue vocis oraculo iubet, fidem tunc
appellauit, & testimonium præsentis
Hippolyti Cardinalis Ferrarensis &
Apostolicæ sedis legati. Huic vni au-
toritati cedēs L A Y N E S, moderare
societatem perrexit.

DE VITA
I A C O B I
 LAYNIS

Societatis IESV Præpositi Ge-
 neralis ab Ignatio Pro-
 ximi.

LIBER TERTIVS.

*In Galliam à Pio mittitur
 LAYNES.*

CAP. I.

Egatum ea tempo-
 state Pius I v. in
 Galliā mittere co-
 stituit Hippolytum
 Cardinalem Ferri-
 riensem, qui ob si-
 gularem prudētiām, nataliūm splen-
 dorem, & Gallicæ in Italia gentis p̄-
 trocinium, Carolo regi eius nominis
 nono. Matrique Catharinæ Medicæ,
 iuxta carus, acceptusq; erat, quoniam
 cum istic bellum intestinum, & Cal-
 uinianæ labis incendium initio pri-
 parens pro virili restingueret. Co-
 mites

mitem Cārdinali qui Hæretorum calumnias , cum res daret refelleret LAYNEM Theologum egreg.ū ad-didit. Roma digrediuntur Cal. circiter Quinti anni 1561 licet coeli æstus, anniq; hora à profectione deterre-re quietemq; flagitare videretur. LAYNES , ad hoc quod cœlestium flagraret amore , in Italix oppidis qua-iter haberet frequenter concionaba-tur, eo labore, itinerumq; & æstus in-commodis Ferrariæ grauem in mor-bum ad medicorum desperationem incidit. Mox DEO bene iuuante, con-firmata statim valetudine , Galliam cum Hippolyto saluus incolunisq; ingreditur. Reginatū, Caroli Regis, cuius tutelam gerebat, auspicijs, ad-conuentum Proceres Gallix Possia-cum, non procul à Diui Germani vocarat, vt de pace positis armis ciuili-bus, deq; religione maiorum , illic retinenda ageret. Venire eodepm (quis credat) nobilium quorundam factio-ne, atque præsidio è Gebennicis ausi Theodorus Beza Gallus, & Petrus Martyr Italus, ceteriq; pestilentis ca-

1561.

thedræ ministri, quod quidem de religione colloquium Possiacense, post hominum memoriam perniciosissimum, ut iam tum L A Y N E S animo prouisum prædixit. Seminariū extitisse seditionum bellorumq; ciuium, & Sectarum quæ ad hanc diem disseminatae, regnum cætera florētissimū, & pietate olim Christiana, clarrisimum, tantum non funditus euerterunt; prudentes homines obseruunt. Magnum sane L A Y N I pijsque omnibus is conuentus dolorem attulit, ut temperare sibi non potuerit, quin bona reginæ venia, animi sensum atque mœrorem, habita hic Italico sermone vehementi atque diserta oratione, publice testaretur. *Sea duntaxat serenissima Regina, huc conuentu agerentur, que Gallici regi propria, ad reliquos nihil attineret, et ad Reip. regniq; administrationem tantum spectarent, silentium equidem nullibens indixisset. Platonis consilium est.* Quo exterum ac peregrinum reginam in aliena Rep. yetat esse curiū

sum. Neq; Hispanus de Gallicis rebus iudicare auderem, intanta Principum, & Episcoporum, doctissimorumq; hominum quos buc confluxisse video, corona, nisi enim ineptus atq; imprudens rerum babcri vellem. Verum enim hero cum in præsens videam, de religione maiorum ac fidei (quæ vna omnium gentium est, & Catholica, & Romana, ideoq; ad omnes orbis terrarum incolas, & Regna ex a quo pertinet) de communi profecto omnium causa agitur: & officium est filij non ingrati, Matri laborani Ecclesia Catholicae omni ope praesidioq; succurrere. Quamobrem me, ut arbitror, hodie no die, nemo, iure exterum licet hominem reprehendet, qui communem omnium Christianorum causam pro virili defendendam suscepit, ut enim nullus est apud Deum personarum respectus, sic & in sponsa eius ecclesia, nullum discriminem Graci aut Hebrei, Itali, aut Hispani, Indi, aut Europæi, equidem serenissima regina, & usurerum & varia librorum, potissimum vero sacra scriptura lectione

cōperi, periculosa plenum esse opus alea
 & damno obnoxium, cum ijs colloqui
 vel auscultare, qui ab EcclesiæCa:holica
 matris nostræ gremio sponte exciderunt
 & deprivatarum sese opinionū laqueis
 vltro induerūt, ac veluti transfuga à re-
 ligione maiorum desicerunt Nec enim
 temere illos in sacris literis diuinus sp̄
 ritus passim, nunc serpentes, nunc lupos,
 interdum vulpes, nonnunquam & sera
 appellare consuevit. Serpentes quidem,
 qui visu enecant, & euomunt venena,
 lupos item rapaces in vestimentis ouium
 obambulantes vt dominicū gregem dis-
 siperent, atq; dilamient. Vulpes astutas quo
 Vineam domini suffodiant. Belluas deni-
 que crudelitate inimicantes, qua partim
 vi partim dolo, malisq; artibus, Deinde
 nim euertere nituntur. Hinc scriptura
 Eccl.12. ait: Quis miserebitur incantatori à sa-
 pente percusso, & omnibus qui appropriat
 bestijs. Quæcum ita sint duplex nihil
 his malis consilium atq; remedium pa-
 lice profuturum, venit in mentem, cer-
 tum alterum, alterum non perindetu-

tum, in utroq; vero illud persuasum cu-
 piat, neq; tibi *Regina*, neq; *Principi* se-
 culi huius, fas esse, fidei res controuer-
 siasq; tractare: id enim, potestatis à *Deo*
 illis commissæ fines excedit, qui regnorū
Provinciarumq; administratione, ius
 suum cuiq; ex æquo & bono tribuendo
 continentur. Sacerdotum nimirum id
 munus, Episcoporum id officium est, Fi-
 dei causas controuersiasq; disceptare,
 legem diuinam interpretari ac dijudica-
 re Cumq; res ardua per se, difficultisq; pe-
 riculiq; plena sit, Fidei Religionisq; cen-
 sora, ad Pont. Max. Ecclesie caput, & ge-
 nerale concilium, quale nuper Tridenti,
 cogi cœpit, dubia & controuersa de qui-
 bus ambigitur, omnium seculorum at a-
 tibus referri, & debent, & solent. Et ve-
 ro in Basiliensi concilio cautum fuisse ac-
 cepimus, ne dum generale concilium cogi-
 tur, sex ante mensibus in Provincijs pri-
 mati synodi, conuentusq; agantur. Opti-
 num itaq; factum, si qui forte (ut esse
 inuitus animaduerti) in Gallia regno de-
 prauatatum opinionum Zizania, in

agro Domini disseminare temere audet,
aliudq; Euangelium promulgant contra
scriptum & traditum Dei verbum, pra-
ter Apostolorum doctrinam, & contra
sanctissimorum hominum sensum, au-
toritatemq; scripturam recte interpre-
tantium, iij Tridentum ad conciliū, pridiē
iudicatum & nunc instauratum, tanquā
ad legitimū tribunal mittantur. Illuc
enim doctorū hominum, totius Europa
flos, Episcoporum, Theologorum, & iuri
consultorū, veluti in Panegyrim constuit,
& quod rei caput est, Spiritus sanctus
præsto Concilijs adesse, sanamq; patrib;
aggregatis doctrinae veritatē suggesto,
consuevit. Pōtifex, ne quid dubitant, cō-
meatum illis, fidemq; publicā, vt tutis il-
la Tridenti esse liceat, dabit. Illic dissent,
quæ ignorant: Error eripietur, nisi perti-
naces resistant veritati, lumenq; eam
reijciant. Alterum vero non perinde tu-
rum remedium tollendo ex agro Domini
hereticorum lolio, videtur, vt si Triden-
tum proficiisci recusent, forumq; defugi-
ant, ad Episcopos Gallia mitras, qui, ab-

hibitis Theologorū doctissimis, docebūt,
 quæ vera sit Ecclesiæ fides, que auctoritas
 scripturae nullis tamen admissis, ad hanc
 disputationem præter quam Ecclesiastis-
 tis:ne ut fieri amat, imperitum vulgus
 venenū audiendo citius bibat, quam re-
 medium. Cancer enim hæreticorū sem-
 per serpit: Quos quidem Episcopos si au-
 dire detrectant dic Ecclesiæ: quam si non
 audiunt, sint tibi veluti Ebnici, & pub-
 licani. Hæc si seruare velis, (velle autem
 debes) magna tempestia liberabis, &
 Gallia regno olim florètissimo, regū Chri-
 stianissimorū exemplo, optime consules.
 Causa iam perorata, ad hæreticorum
 fallaces captiūculas, quibus imperi-
 tæ plebis animos inescare, atq; irreti-
 resolent, diluendas, curā, cogitatio-
 nemq; conuertit. Vnum de multis ar-
 gumentis acute ab illo, & perspicue
 cōclusum adferā. Afferere enim ausi
 sectarij, si Missa, cruenti illius in cruce
 sacrificij figura esset, in hostia simul
 figuratum Christū esse minime posse.
 Sophisticā hanc captionē apta simili-
 tudine sic elusit, ac refellit LAYNES

Rex potensissimus ditionis sue urbē ob-
fidiocit. & ā, collecta manu fusis hostium
f. gatisq; copijs liberae, vīctor, & irium-
phans ingreditur. Liberos ciues campo-
strī promittit, non alia mercede, quā, vt
quasi annis freq̄ens eius vīctoria memo-
ria exstet: quæ triplici ratione celebrari
potest: vel assidua prædicatione ad poste-
ros transmissa, seu h̄ st riarū monūmēti
memoria p̄edita: vel ludis & imagine
belli, quam identidem milites, ducesq; re-
præsentent: vel demq;, queratio ceterū
longe præstabilior, celebri orque videtur,
si Rex ipse præsens ludos, imaginemq;
parte à se nuper vīctoria exhibeat, spe-
ctandamq; ostendat cuiibus. Idem pro-
fecto in Missæ incruento sacrificio r̄su re-
nit: Memoriam enim mortis Christi, crit-
cis ac cruciæ tum exhibemus, quibus ho-
mīnem in libertatem asseruit Deus, ac
de rationem generis humani hostē vīctum
superauit: qui princeps huius seculi mū-
dum cinxerat, in suamq; potestatem
pōene redegerat. Christum quoq; salua-
torem constat, vt bestiam viuam, & pro-
pitia-

*pitionem pro delictis hominum Deo
 patri à sacerdotibus quotidie iā inde ab
 initio nascentis Ecclesiæ, reuera offerri
 solere. Profligata iā de Fide quæstione
 reges iterum allocutus L A Y N E S,
 serio hortatur ne posthac huiusmodi
 sectariorū colloquia, reip. pernicio-
 sa, patiantur: non enim iudices illos
 à Deo religionis constitutor, sed E-
 piscopos, sed Ecclesiam, eiusq; caput
 Pontificem maximum. Periculosam
 item, ideoq; interdictam iam inde à
 Theodosio Imperatore pio, cum hæ-
 reticis disputationē, atq; colloquiū:
 deuitanda itaque, & fugienda. Ad hæc
 vna fide Catholica, regna atq; impe-
 ria in officio contineri, iusque recte
 administrari: Catholicos Principibus
 dicto audientes obtemperare: hære-
 ticos contra factionibus atque sedi-
 tionibus, optime constitutas respub:
 euertere. Eius rei si exempla require-
 rent (ne lōgius abirēt, memoriāq; an-
 naliū replicare vltimā necesse esset)
 finitimarū Germaniæ gentiū exéplo-
 docti saperent. Si forte regnandi cu-*

piditate Dei causam negligerent, si-
demq; maiorum, ut plns qquo Polit-
ismo dediti solent, desereret, etiā atq;
etiam vide: ēt, ne regno quoque ipso
aliquando exciderent: quod Religio
Christianā, atque catholica norma
sit, & regula leguin, regnorum, pacis-
que publicæ. Vehementi hac oratio-
ne, firmisq; lateribus L A Y N E S , fre-
quenter etiam, iterare: fusis interdū
in dicendo lacrymis, quas & audito-
ribus excuteret. Reges consilium se-
cuti, hæreticorum id genus conuen-
ticula, legibus prohibēt: tametsi non
deessent iam tum ea tempestate poli-
tiæ, quam Christi studiosiores, qui po-
testatē sectarijs concionandi incauti
faciendam iactarent; hoc colore: ni-
mirium vt semel virus omiae euome-
rent: inox veram doctrinam Catholi-
corum cōmodis hausturi. Quasi vero
nō prefraicti illi pertinacius obdurēt,
aliosq; auditi in perniciem adducant.
Rogatus itaq; nō raro à Principib. vi-
ris, hisce vt colloquijs interesse ne gra-
uaretur, & cōcionibus, quo refelleret
prōptius; à se nō est passus impetrari.
quod

quod veri Catholici officium esse negaret, sermonem cum illis habere communem, ne aue quidem illis, si obdurarent esse dicendum.

Lutetiae Parisiorum quæ gesserit.

CAP. II.

Lvtetiam inde profectus, pjs ut animos adderet in religione maiorum retinenda, missio omni nouarum rerum studio, concionatus crebro est Italico sermone Aduétu tempore anni 1561 in D. Augustini æde: quæ res publicè Catholicis, qui frequentes aderant, confirmandis, hæreticis verò, qui prium irridendi gratia acceſſerant, in viam reuocan- dis vtilis fuit: magna est enim in omnem partem veritatis vis. Gallice item in virginum Deo cōſacratarum templis differuit, tametū linguae ilius nō satis peritus, pertinaci tamen studio, iuuandæ Ecclesiæ zelo adductus, euicit, didicitq;. Controuersias illuc, & quæ ab hæreticis in dubiū vocari solēt exponere, piosq; cōfirmare.

G 7 cœpit.

cœpit. Ad fructus dignos pœnitentie,
omnes hortari, precationemque assi-
duam, quæ iratum Deum placaret,
auerteretque ciuilium bellorum, se-
ctarumque nascentium flagella, me-
rito nostro immissa. Religiosorum
hominum familias Iustrare, præposi-
tos appellare: roga're, quæ vita, quæ
doctrina ciuib' præirēt, & precibus
fusis pœnitentiaque Deum propitium
reddere conarentur; collegia ad hęc,
ut sunt Lutetiae quamplurima, obire
diligenter. His qui regerent, quatuor
potissimum in mandatis dare. Primum
ne quem adolescentem, doctoremue
morisbus infamem domi paterentur;
De hinc ne quem discipulorum con-
ciones hæreticorum audire sinerent.
Tertio, si quæ hæretica labe infectum
nossent, ijsdem in ædibus degere non
sinerent. Denique ut sacras quotidie
preces funderent, Deum precati pro
felici Gallici regni statu. Ecclesiastus
quoq; precipui nominis hortabatur
in Domino, verbi Dei gladio forti-
ter pugnarent, sectariorumq; vt cœ-
perant causam jugularent; moder-
tionem

tionem tamen adhiberent, prudenter
 tamque afferrent in concionem; ne
 tanquam sed tios homines hæreti-
 corum more male audirent. Ideo
 Sorbonici gymnasij, lôge disciplinis
 ingenijsq; clarissimi doctoribus con-
 silium dedit, difficillimis illis te-
 nporibus talêtum à Deo creditum hu-
 mine defoderent: Parochis auctor
 fuit, ignavia ne languescerent, aut
 sterterent; sed ut canes pro domo Dei
 latrarent, lupos à grege arcerent, ne
 bonam causam præuaricando, aut ta-
 cendo deseruisse viderentur. Darent
 operam, ut criminè vacarent, potissi-
 mum verò libidinis, atque avaritiæ:
 quæ duæ vitiorum pestes sacrâ homi-
 nibus summa adferre dedecus soleat.
 Senatores item, vrbisque Præfectum
 inuisere: hortari in religione maio-
 rum, iureque administrâdo constan-
 tiæ adhiberent, & si saluâ rempub-
 vellent, eos, qui Catholicam fidem
 tuerentur, omni ope, præsidioque iu-
 uarent. Hostes non metuere, licet ar-
 mati obambularent, & gladium iu-
 gulo intetarent. Pedibus etiam sëpe
nocte

nocte media iter facere per sy luas au-
sus, admirati Polanco itineris comi-
ti, quod peticula non defugeret, redi
conscientia fretus, subridens respon-
dit: *Pius*, inquit, *mortem non temet,*
quim exoptat potius. Næ ille igitur felix,
cui pro Dei causa mortem fortiter oppe-
tere datur.

*Lugdunum socios retinendæ religionis
maiorum gratia mittit.*

CAP. III.

Non disputationibus tatum ge-
sta res, sed & ferro, armisque
graftati hæretici, pios incantos, ac
meticulosos opprimere cæperat; ni-
hil nō aggredi, ut religionem maio-
rum, pacem, remq; publ. vexarent, &
si possent euerterent. **L**A **Y** **N** **E** **S** ma-
lo nasceti, pro viribus occurredūta-
tus, ne, si ipnualeceret, tolli, ut solet,
ægre posset; hic cogitationes omnes
retulit, pijs vt in Gallia laborantibus
ne deesset. Collegia itaque Gallia,
tenui licet origine, publici tamē com-
modi gratia, vltro admisit. Deo, cu-
ius res

ius res ageretur, cetera, quæ ad victum,
cultumque corporis pertinerent, cu-
ræ fore; qui suos pascit perbenigne.
Serpere iam latius malum hoc coepe-
perat, eaq; loca Gebennitis finitima
(è qua veluti lernæ malū omne pro-
pagatum) armis occupare tentarunt,
quando argumētis captiosis res è sen-
tentia non processisset: armis etiam
victi ad inferorum artes, pestes atque
venena cōfugiunt. Anno itaque 1562.
Galliam ita vastarunt sectarij, ut vr-
bibus, pagisque ex insidijs captis, ex-
pilarint, incéderint, trucidarint, va-
starintque omnia: templo profanata,
Monasteria etiam solo æquata. Hor-
ret animus meminisse, non modo re-
ferre, quæ flagitia patrare tunc ausi
homines perditissimi & profligati.
Missi itaque à L A Y N E Lugdunum
Segusianorum, emporium Galliæ fre-
quens, Rhodano flumini adiacēs, so-
cij duo, Emundus Augerius, homo
Gallus, & Antonius Posseuinus Ita-
lius: quorum opera, diligentiaque, la-
bente, ac penè ruente republ. Religio
maiorum stetit, ac restitit perduel-
lium

Ium furori, rem vt gesta est eo con-
filio libentius referā, vt si nostra tem-
pestate tumultus, cædes, bellaq; inte-
stina orta sunt, nihil noui accidere
existimemus. Is enim historiæ rū fra-
ctus est vberrimus, vt præteritarū re-
rum memoriā, cum præsentib⁹ com-
ponentes, solari nos ipsi in aduersis
possimus: neq; si male nūc, & olim sic
fore. nec enim abbreviata Dei man⁹,
vt qui tum Ecclesiā, quā perpetuo de-
fensurū se p̄inisit, liberauit, deincepi-
tueri nō possit, aut velit: sed hoc aga-
mus. Perduelliū, factiosorumq; ho-
minū maior tum Lugduni numerus,
q; Catholicorum fuit. Socij tamē assi-
due concionādo, hortandoq; pijs ani-
mos addere, ac cōfirmare; deiq; præ-
sidio tuti, media inter hostiū tela in-
gulis intenta, ambulabāt: moleste id
ferre aduersarij, furijsq; agitati, mor-
tem nō initari solū, sed moliri etiā
conati. Tumultu tandem ciuili vieti
pij ciues vrbe exacti sunt: bonisque
exuti, exiliū sibi indixerunt. Socij ad
necem quæsti, nobiliū aliquot, bono-
rumq; o, era salutem fuga repererūt.

Eamus

Emundus Valentia Cauarum se recepit: quę vrbs & ipsa Rhodano imminet, Lugdunum inter, & Auenionem sita. hanc etiam vallo, fossaq; cinxerunt hæretici; Emundo concionante post nō diu proditione vrbs occupata, in hostium venit potestatem. Præfectum vrbis virū nobilem iuxta, ac pium, Moreclodrini nomine, ex equestri S. Michaelis ordine, è domus fenestra strangulatū immanes illi, cum insignibus suspendunt. Emundū captum in custodia habent: crux iam suspendio figitur: ecce tibi minister cathedrę pestilentis, ducē perduellinna rogar, vitam Emundo largiatur, magna vt affīrmāt spei iuueni, magnoq; usui Synagogæ futuro, si ad suas partes, sectamq; hortante illo transiret. Sic laqueū Augerius effugit, & equo nobilis viri fuga dilapsus sibi consuluit, Lugdunum mox reuertit: quę vrbs pacis cum Rege Carolo inducijs, armis positis Regi tum parebat: maior tamen, vt sectariorum adhuc copia esset. Emundus vitæ prodigus, mortisq; periculis nihil deter-

deterritus, quoties suggestum cōcio-
naturus ascenderet, mortem toties
oculis obuersari sensit. telis enim ar-
mati necem minitabantur, si vel leui-
ter in fidei controuersijs Caluinum
perstringeret. diuina tamen prou-
dentia, ad maiora reservatus saluus
euasit, tempori enim leruiendū ratus
de virtutibus, & vitijs verba facere,
dū tetra illa tempestas in malaciam
verteret. suffecto mox urbis prefecto
Catholico causam hæreticorum op-
pugnare, ac iugulare non destitit Au-
gerius. Catholici ab exilio domum
reuocati: animum illis in retinenda
religione maiorum summa dicendi
vi adūdidit, fremētibus interea secta-
rijs, sibiique indignantibus, quod cum
integra res esset, Iesuitam (sic enim
appellabant) non iugulassent. Posse-
uin' similiter Italico sermone ciues,
quiique ibidem negotiarentur per id
tempus concionando confirmauit:
iterumque hæretici armorū vi, quod
nō satis ex voto res ipsijs procederet,
crescente in dies magis, magisq; Ca-
tholicorum numero, illorum iam di-
minutis

minutis copijs, ad Sathanæ artes de more confugiunt, extremaque tentanda, vel reipub. totius interitu censent. Pestis Gebennam populabatur: inde vnguenta allata, ea arte effecta, dæmonū credo inuento, vt (heu sce-lus) seras portarum Lugduni, limina, & postes, salui ipsi perduelles vngere, inficerentur verò qui attingerent, domosque frequentarent. Sic Catholicorum ædes potissimum inunxerant: at recognita gliscenteq; malo fuga salutem pleriq; inuenerunt, opulentiores: triginta tamen millia pestilentia extincta memoratur. Verum Dei benignitate factum, quod est ad æternitatem memorandum, vt in authores pestilens malū recideret: plures enim sectarios peste perisse compertum est. Hic nō minus in corporibus, quam in animis antea cura dis Emundi fides, vigilantiaque enuit, aures enim dare ritè confitentibus, Eucharistiā item impertiri non destitit, imbecilliores ciues in rebus acerbis, pijs alioquijs erigere, ad patientiam excitare, pharmaca, & aliamenta

menta e gentibus ne deessent, & cada-
uera ne inse pulta iacerent curare, ni-
mirum summo in reipub. discrimine
opinione maiores illi Deus vires, vt
solet, sufficere visus, gratesque illi
publice actæ vitæ auctori, cui placitum
socios opportuno maximè tem-
pore ciuitati ad interitum rueti sub-
mittere: E mundum ut patriæ patrem,
animorumque parentem prædicare,
& tantum non in cœlum laudibus
Lugdunenses efferre.

Collegia in Gallia constituit.

C A P . IV.

IGitur Ecclesiæ in Gallia laboran-
tis commodo Collegia sociorum
L A Y N E S , vt dixi, tanquam murum
pro domo Dei ex ædificari, tenui li-
ceri subsidio, permisit. In his Turno-
nensis gymanasij hoc principium fuit.
Franciscus Cardinalis Amplissimus
Turnoni in oppido ditionis familie
suæ, quo erat Catholicæ religionis
zelo, prudentia item, rerumque usu
singulari, acutè per id tempus viderat,
quam

in sententiam Cōciliij Tridentini Pa-
tres decretum fecerant, præsentissi-
mum iuuādæ Ecclesiæ remedium es-
se, ducto à tenera ætate initio, pias
scholas pueris aperire, quibus pieta-
tem cum litteris imbiberent, nimirū
illud esse, quod vetus ille poeta ait:
Serere arbores quæ alteri seculo presint.
permagni enim interesse reipubl. à
teneris optima ab optimis doctori-
bus hauriri, idem Princeps è Philo-
sophis sapientissimis hominibus ac-
ceperat. Gymnasium itaque ditionis
sue inquilinis, optimæque spei ado-
lescentibus magno aere instituit, do-
ctores summa vigilantia quæsiti, eru-
diti quidem illi, sed non satis in reti-
nenda maiorum fide constantes. E fi-
nitimorū enim libris depravatarum
opinionum venenum incautius hau-
stum, pueris etiam clam (vt cancer
ille perpetuo serpit) instillabant. re-
tandem comperta, Cardinalis iratus,
¶ indignabundus, quamuis aduigila-
ret ipsorum perfidia creditam sibi iu-
uentutem corrupti, magistros illos
res sibi suas habere iussit: datisque
extem-

ex templo Lutetiam ad L A Y N E M litteris, rogat, socios quam primum mittat ex colendæ iuuentuti, optimis & pietatis, & litterarum præceptionibus. His vnis fidere, præterea nemini, fixum iam sibi constitutumque esse. testatus etiani, quod res erat, hic vnam maxime idoneam iuuandæ Ecclesiæ Catholicæ rationem, nec alii videri. L A Y N E S, cui eandem Deus métem iniecerat, socios non inuitum misit, magni in Ecclesia Principis consilium, & authoritatem secutus. Socijs Emudus Augerius, quasi noui Coloniæ primus ibi præfuit.

Ruthenense Collegium eodem tempore, consilioque institutum. Tholosanum item in Teodosagibus: quem mirificè creuerūt, aduentu sociorum Paimierensi Collegio pulorum, id est hæreticorum vi, qui ea tempestate Galliam vniuersam populati, grassantes, ferro, igni, & cædibus omnia vastabant. Ioannes Pelletarius homo Gallus, verè pius, & in Dei causa tuerenda, ardēs, ac vehemēs. Hic omnem illam Aquitaniæ oram concionibus

confirmauit, nutantes erexit, hæreticorū furori restitit, pericula adjit, è quibus Dei beneficio, piorum hominum opera, tāquam ex Orci fauibus ereptus, mox in grauem morbum Tolosæ incidens, magno sui bonis omnibus relicto desiderio mortem obijt. Auenionēse per idem ferè tempus cōdi cœptum, vt & hic canes pro domo Dei excubātes in ipso Italiæ ostio ne deessent. Et quamuis fæda hic tempestas orta, calumnia querundā, qui societatis vel nomē ipsius immane quantum, oderunt, confictis mendacijs, falsisq; adhibitis testibus, quibus nos aqua, & igni interdicere, vrbe exigere, & traducere orbi studebant; factum tamen Dei benignitate, vt rei veritate, sociorumq; innocētia comperta, Palinodiā illi canere, hos in integrum restituere, superiorum iussu publicè sint coacti, qui palā lasserat. Collegium ad hęc Mauriacense Aruernorum prouinciæ Franciæ inchoauit iam tum Episcop. Clarimonanus, qui & Parisiense, & Billonie se extruenda curauit.

Lugdunensis Collegij exordia referre pretium operæ duxi: sanè nondiuersus à Turnonensi euentus fuit. Ludum iuuentuti ciues ærarij sum. pcu aperuerūt, ne inter exoticas merces, quæ multæ importantur, ingeñiorum cultus, studiaque iacerent. Mercurius enim mercibus, & eloquètiæ præesse credebatur, & Hermathena in gymnasij dedicata. Ei Indo eruditum quidem virum, mercede conductum præficiunt, sed ad viri boni, ac pijs personam fingendam apprime compositum. Catholicus enim videri, fucum faciens simulator ille volebat, quo incautam iuuentutem promptius falleret: latebat tamen sub ouina pelle lupus, infecerat iam nobilitatis, ciuiumque præstanciam liberos aliquot, tinixeratque heresos macula, quo callidius, eo nocentius. Discipulis, cum ætate adoleuissent, ad reipubl. administrationem vocatis, personam ille deponere, cristas erigere, audaciam sumere: publicè etiam iactare ausus, atque ostendere hostem se capituloem eorum

esse, qui de religione majorum bene sentirent: nemo tamen palam obſiſtere, & loco, vt oportuit, deturbare tentauit, fauentibus eiusdem factio- nis, quorum iam authoritas eſſet, di- ſcipulis; vt ſimiles habēt labra laſtu- cas. Deo tādem viſum vindicare in- iuriam reipubl. à flagitioso homine allatam, corrupta illa iuuēntute, & quidem in meliore hominis parte, a- nimō, fideque maiorum. Supplicatio- Lugduni de more instituta, anniver- ſario, ſolenniq; ritu, festo Eucharistię die. Sacerdos, qui hōſtiam diuinam manibus geſtabat, domum illius præ- tergressus lapide petitus eſt, ex ludi- magistri ædibus, accurrunt ſtatim ci- ues, nec opinantem, vt tanti mali ar- chitectum, qui pridem andirent ma- le, vulneribus confoſſum iugulant. Sectatores illius, & affecṭæ plerique, infelicem, & ipſi exitum (vt fit) for- titi, vel in crucem acti, meritas poe- nas dederunt; re itaque iuuēntutis in- ſtituendæ, in cōſilium delata bonum factum Lugdunenses iudicarunt fo- cietati, cuius propriæ ratio eſſet, vt

cum litteris ad pietatē pueros informaret, id munus publicē mandare. ut enim fontium aquæ salubriores, vitam potanti; corruptæ contra necem adferunt: lac item nutricis, valetudini prodest, sic & ludi litterarij salutem reipub. vel pestem adferunt, L A Y N E S per litteras à senatu ro-gatus socios doctores extemplo mi-sit: Collegium tamen Lugduni Fran-ciscus Borgia præpositus Generalis, constituit: primæque regendi partes Gulielmo Critoni, homini Scoto da-tæ. Is egregiam Lugdunensibus per id tempus, ceterisque Galliæ oppidis operam nauauit.

Chamberense Collegium in Allobrogū regione subalpina ab eodem L A Y N E cœptum. Emmanuel enim Philibertus Allobrogum regulus pa-tis iam anno 1559. Catholicum inter & Christianissimum Reges fœderi-bus, in integrum restitutus, nihil du-xit antiquius, quam euocatis socijs, tanquam vigiles agri Dominici pa-stores, in statione excubantes collo-care, periculum enim proximum est

à Ge-

¶ Gebennicis, qui in eo ipso agro degunt, vnde malum omne depravatum opinionum, in Galliā, omnemque ferè Europæ regionem propagatum dolemus.

*Collegiorum Turnonensis, & Billomensis
motus. Paschasij mors.*

C A P . V.

Magnos in Galliam fructus societatis Collegia adferre visa. Non fugiebat ea res sectarios, qui iuuentutem optimis imbui vna cum litteris pietatis etiam moribus, æquo animo ferre, inuidia stimulati, non poterant. Armis itaque tum, & audacia superiores, Valentiam Caurum ut ostendimus, proditione cœperant. Vrbis Præfecto è fenestra suspenso, & Emundo Augerio, Turnensis Collegij rectore in vincula compacto, extemplo Turnonij oppidi tertio inde lapide, Rhodano flumini impositi, domino, imperiose simul, & impie mandant, Missæ sacrificium in ditione sua fierine patere-

H 3 tur:

tur: Iesuitas quamprimum, si salu^m esse vellet vrbe pelleret: ipsorum se partibus adiungeret. Ni pareret, exercitu misso, hostilia omnia expectaret. Hic vt erat Catholicæ amans fidei, accersito statim sociorum Prorectore, quid facto opus illis malis, tant^{aq;} hæreticorum insolentia querit. Ille ad socios quatuor, & virginis domi rem deferendam ait. Hic vno omnes ore mortem potius appetendam, pro religione maiorum respondent, quam fuga turpi, hæreticorum furori cedendum. Laudat constantē sociorum animū Princeps, verum vt ad maiora se referuent, quæ illa tempora erant, hortatur. Viderent itaque etiam atque etiam ne sua causa Turnonensibus Catholicis, & ditioni, interitum adferrent: viderent item, quia superbia, ac rabiie hostes impune grassarentur. Sibi quidem tempori, & furori cedēdum videri. Socij contra mortem rebus omnibus anteponere, atque exoptare: domino tamen, qui euocasset, aluissetque liberaliter, repugnare se nolle

nolle affirmant; modo chirographo testaretur, iussos illos, atque invitatos cedere; non mortis metu fugere. Ea ipsa diei hora, digressis magnis ciuium luctu socijs, irrumunt sectarij: Cruces Christi, ut solent, ad terram affligunt, Dinorum imagines templis exturbant, templa profanant. Discipulis ferè mille relictis, studia litterarum iacnerunt, Collegium occupant, nihil tamen ut suppellectilis attigerint, aut violarint: nimirum Deo ita iubente, ut fartam tectam domum breui, & quam in bonis haberent suppellectilem vniuersam nostri reciperent. Qui interea dum pelago hyems illa desæniret, in Billoniense Collegium Aruernorum se recipiunt: quaterni fere per medias hostium acies, sine periculo profecti. verùm ne hic quidem diutini fuerunt: nam & Aruernorum in prouinciam nubes illa belli intestini incubuit, Hæretici socios domo exigunt, quod sacris ritè operarentur, & iuuentutem recte erudirent: magna sanè incolarum moëstitia, di-

scipulorumq; amplius mille, &c c. luctu, ac squalore. Post non diù placitum Deo, - cui cordi Ecclesia est, hortantibus socijs animum pijs adhuc languentibus addere. Aruerni, & causæ, & pristinæ virtutis memoris, armis sumptis, omni ditione perduelles exactos profligant: pacem Reipubl. & otium Ecclesiæ tranquillitatemque constituunt. Per idem tempus Lutetiæ peste interiit Paschafius Broetus, domo Picardus: Franciæ tum prouinciæ socijs præfctus; unus è decem primis, qui se ad Ignatium Loyolam adiunxerunt, & instabilienda societate confors, singulari vir pietate, morum candore, & prudenti simplicitate præditus: quibus artibus omnes ad sui amorem facile alliciebat. Missus hic olim à Paulo III. Pontif. anno (opinor) 1541. vna cum Alfonso Salmerone in Hiberniam, finitimam Britanniæ insulam; ut nuncius Apostolicus. Multa ibi aduersa pertulit. Tandem Henrici VII. qui tunc rerum nouarum studio, seque, remque publicam, & reli-

religionem in Britannia pessum dedit, insidijs petitus, Pontifice etiam euocante cessit, Lutetiam venit: inde Lugdunum pedes, tenui, ac pæne nullo viatico. Hic cum comite Hispano capitur, quod castra explorare dicerentur, instaurato rursum bello, Gallos inter, & Hispanos: Post, cognito societatis esse sacerdotes innocentia tuti, vinculis emis- si, honorifice viatico adiuti, munificientia Turnonij Cardinalis Romam redeunt. Inde Collegia, cum imperio Præpositi, pedibus longo inter- uallo dissita, obibat hilariter: in opere apprime studiosus, & modestus; suique contemptor, egregius; quibus etiam artibus bonis, Gallis ciui- bus suis præluxit, exemploque fuit. In lacrimis hic serens, quæ post alij uberi messe collegerunt.

*Nicolaus Gaudanus in Scotiam à
Pontifice Nuncius mit-
titur.*

CAP. VI.

H 5 Galli-

Gallici tumultus alijs etiam
prouincijs, vt solet, turbas de-
derunt, in his etiam Scotiæ regno;
quæ & ipsa insula Britannia Septen-
trionem versus adiacet; Sectarij e-
nim sacra hic omnia de more profa-
nabant; Regum auctoritate diminu-
ta, ad se iura òmnia per fas, nefasque
rapuerant. Missus itaque è societate
Pontiticis iussu, Mariæ Reginæ con-
firmandæ, pijsque solandis Doctor
Nicolaus Gaudanus, Batavus gente,
Theologus pius iuxta, ac doctus, A-
po'loli Nuncij nomine. Maria e-
nim, Francisco secundo Galliarum
Rege coniuge, in ipso ætatis flore an-
te diem extincto, anno 1561. in hr-
editarium Scotiæ regnum reuertit,
sed tumultu, factionibus, ac sedicio-
nibus, hæreticorum opera, nimis
turbatum: nullus vt Regum, Prin-
cipiumque respectus esset, Regia au-
toritas, vel eo nomine quod Catho-
licorum fidem amplexa retinere:
decesserat, & pœne exoleuerat. Tan-
cum enim abfuit, vt quæ votorum

summi

113 7 1.

summa erat antiquam insulanis Religionem redhibere matrona quiuerit, ut netuta quidem ab hæreticorum tyrannide, atq; infidijs vixerit. Cuius vicem, re cognita, miseratus Pótifex verè Pius, cōmunis omnium communi in vrbe parens, in aduersis rebus, vltimisq; in terra finib; quando aliud nihil posset, vt tempora erant peracerba, optimam Reginam solandam, confirmandamque censuit, sociorum opera. Si enim Præfulem, publicamque personam mitteret, non ignorabat fraudi illi, damnoque fore, nec admissuros, auditurosue legatum Pontificium, tantum abest, ut dicto audientes futuri essent, qui à Deo, fideque turpiter descierant. Delectus ad hanc Legationem clandestinam obeundam, è Sociorum corpore Nicolaus Gaudanus, prudens, rebusque gerendis idoneus, ac pius comes additus, ut lingue in primis, & locorum gñarus, & claro illic loco natus Einundus Hayus societatis iam Sacerdos, Le-

H 6 tham

tham mox secundo cursu, ventoque
delati, qui Scotorū portus est: Com-
modum eodem Gulielmus Critonus
appulerat, Scotus & ipse, & socijs
nuper in Belgio clam aggregatus:ne-
gociorum enim gratia in patriā tra-
iecerat. Vix iam excensione in por-
tum facta, rumor iam incerto aucto-
re, de Gaudani aduentu prius incre-
buerat, quam ad Reginæ aures acce-
deret. Edixerant sectarij pro con-
cione, præconum etiam Ministro-
rumque Satanae voce, ut pestem, per-
niciemque sacrificuli, qui aduolaf-
set, insulani fugerent. Deferenti no-
men præmium magnum propositum;
maius, qui viuum, vincitumque ad
exquisita tormenta, necemque qua-
situm sisteret. Tuto itaque sibi in aula
esse non licere animaduertens Gau-
danus, ad interiora Insulæ loca con-
fugit, latendum dies aliquot ratus,
apud Haij necessarios. Verùm ne hic
quidem periculi satis securus fuga se
pripuit, stipatus Gulielmo Critonio
qui & ipse emētito habitu, q̄ linguz,

locq-

locorumq; peritus esset, ne sociorum nostrorū esse in numero crederetur, fallere, ac latere promptius poterat. Tandem aliquando Reginam sine arbitris salutādi potestas Gaudano fuit, clam tamen hæreticis. Pontificiū hic diploma obtulit, hortatur verbis illius ut Catholicam fidem, & ipsa in aduersis constāter retineret, & si posset regno instauraret. Ei rei cœleste præsidium pollicetur, & humanum. Læte legationem Regina accepit, gratiasq; Pontifici egit, quod sui memoriā nō abiecisset. Virili ad hæc animo, & supra ætatem, sexumque forti Gaudano mandat, nuncius idem Pontifici hæc referret: constanter se, Deo bene iuuante, vt ad illā diem, retenturam religionem Catholicam Romanam. Hæresibus vero, & reip. tumultibus, quæ mala extinguere, & componere frustra tentasset, se de sententia non abductum iri: atque adeo sperare, fore ut ijs magis, magisque confirmaretur; virtus enim in infirmitate perficitur. Addidit amplius paratam se etiam mortem pro ea ipsa religione

religione maiorum oppetere, quam
vna cum nutricis lacte imbibisset, &
vnam veram esse fidem, tutamq; salu-
tis viam, aberrare cæteras, per-
sum habere. De se itaque securo esse
animo, communè Ecclesiæ parentem
iubet. Tanta hæc vehementia virago
dixit, vt Gaudanus merito admira-
bundus, ac pœne defixus obstupe-
sceret. Eadem mox manu sua Pontifi-
ci datis ad eum literis, pollicita, ea
iam tum constantiæ signa dedit, quæ
post re ipsa præstitit, cum anno 1587.
barbara immani, & post homines na-
tos inaudita crudelitate, ab Isabellæ
Anglorum Regina, amita, ob Reli-
gionem maiorum defensam, carnifi-
cis Londinensis manu, proh dolor,
iugulata Fodringaia in arce Martynij
palmam accepit. Episcopos quoque
Gaudanus eodem astri, prudentiaque
singulatim Pontificis verbis clam ap-
pellauit, Breviaque (vt vocant) ob-
tulit, quibus officijs boni Pastoris, dif-
ficillimis illis temporibus admone-
rentur. Principibus item, & Dynatis,
quos in religione maiorū persevera-

1587.

LE COU.

re cōstaret, auctor fuit, meminissent,
qua de causa gladium portarent: pu-
ta pro Ecclesia, iustitiaq; tuēda, osten-
derent cum res daret, constantes se
militantis Ecclesiar filios, Dei bella
gerere velle. Mox mensibus aliquot
ibi summo vitæ discrimine consum-
ptis, cum spes nulla fructus reliqua
esset, in Belgium Gaudanus reuertit,
non minore, quam ingressus insulam
erat, periculo; inuestigatibus sedulo
sectarijs, ac ministris. Regina vero,
instaurato iterum Tridenti Pij Quar-
ti Pont. auspicijs Concilio, Patribus
scripsit, quando, ut maxime pridē op-
tarat, integrū sibi non esset, ab hereti-
cis in regno oppressæ, Episcopos ad
sacrosanctā synodum mittere, Legati
vice functurū Carolū Cardinalē Lo-
tharingiū, patruū suū: quæ pro se, ille
spōderet, rata ea fore; seruaturā se re-
ligiose omnia, ut se dignum esset, quæ
in Ecclesiæ Catholicæ sinu nata, atque
educata creuisset. Ceterum socios no-
minis Iesu exinde sic dilexit, vt in
custodia illa tetra, septemdecim, &
¶ excurrit, annorum, qua pia Regina
indigne-

indigne est habita, societatis sacerdotem consilijs semper adhibuerit, expurgandæ etiam conscientiæ, confessione criminum ante aetæ vitæ, ad extremum usq; vitæ spiritum. Hic in Galliæ Belgicæ finibus, testis adhuc superstes est: qui ementito sæculi habitu, ut tempora illa flagitabat, Quæstori rationū Reginæ à secretis se fingebat quo tutior ad illam in vincula aditus pateret. Nunc ad Gallicas res redeamus.

[Gallici tumultus res composite.]

C A P . VII.

HAEC quidem tunc Gallicarum rerum facies miserada, hi motus existere, qui venti tametsi non omnino compositi; (id enim optare citius licebat, quam sperare) mitigati tamen magnam partem L A Y N I S opera, vigilanciaq;. Eo enim restum euaserat, ut perduelles publice minari pijs rapinam, incendia, necem denique auderent: obsistete nemine: quod quorum id maxime intererat, Magistratus remp. moderantes, pro- uinciasq;

ninciasq; administrantes satrapæ, fi-
cta iam persona, religionisq; auitæ
pertæsi, partim aere alieno oppressi,
partim nouarum rerum studio ducti,
hæreticorum clam factioni fauerent.
Hinc illa reip. olim florentissimæ la-
bes, hinc fundi calamitas orta donec
Possiaco illo conuentu, atque collo-
quio, Carolus Lotharingus Cardina-
lis, singulari in Ecclesiam zelo, pius,
atque disertus, doctorum Catholico-
rum nomine, Ministris Gebennicis ea
proposuit argumentorū, rationumq;
momenta, confirmandæ fidei maio-
rum, quæ refellere ipsi, tametsi rum-
perentur, & fremerent, ne quaquam
possent: sed vt solēt, ad conuicia, cla-
mores, atq; blasphemias, veteres dæ-
monis artes, præstigiasq; ne silere vi-
derentur, confugerunt. Principes ita-
que pij, qui forte aderant sumptis cū
animis, & armis, pactisq; inter se fœ-
deribus, laboranti, atq; nutanti reip.
& fidei maiorum, vti suppetias fer-
rent, è vestigio non ministris solum
Sathanæ filétium Lutetię Parisiorum
indicuant, ne virus illud pestilēs euo-
meret,

mere, ac disseminare pergerent; sed &
Nauarræ Reginæ, (eo enim se nomine
iactabat;) Condæo ité Principi, & Ad-
mirantio Colignio eiusq; fratribus,
qui & à purpuratorum Patrum, atque
deo maiorum religione prævarici-
do, turpiter defecerant, Othoni Coli-
gnio Castellonio, & Andalotio, Pari-
siensi curia seuere interdicunt. Hie-
nim autores, & ante signani perduel-
lium in Gallia intestini belli motus,
nouarum rerum studio, concitarant.
Id exemplum Prouinciarum, vrbesq; cer-
tatum sequebantur, vt tempestas illi
in malaciam, tranquillitatemq; mori-
verterit: conuenticula sieri, nocturni
præse: tim, prohibita; Catholicis qui-
eta res pub. const. tutæ: sedi item Apo-
stolicæ Romanæ reddi auctoritas ce-
pit, pœne collapsa. Cardinalem enim
Estensem, principio tantum, vt Gal-
lici nominis studiosum comitijs ad-
hibent: nunc vt legatum Pontificium
agnoscunt, colunt, obseruant. Legatio-
ne itaq; frementibus licet hæreticis,
ligando, soluendoq; ex diuino præce-
pto fungitur. Nulli adhæc Galliæ Epi-
scopi

scopi Tridentū ad instaurandā synodum venturi, ut tempora crant, videbatur, nunc plurimi ductū, auspicijsq; Lotharingij Cardinalis, Antistites eo profecti. Non tamē usquequaq; restitutā pacē, euersamq; radicē malorū, iātū LA Y N E s augurabatur. Data enim ad amicum epistola, Deum flagella, imbris instar, copiose demittere, scripsit: quæ solus ille, quando mortaliū irriti conatus esset, tollere, cū liberet posset. Quod verū fuisse oraculū, cōsequentium annorum euentus, nostra etiam memoria, declarauit.

E.Gallia Tridentū, instaurata synodo tertium reuertit. CAP.VIII.

Pius v. Pont. Tridenti Cōciliū bellis ciuilibus intermissum Ecclesiæ cōmodo instaurari iubet: Euocatoq; è Gallia per litteras LA Y N E præsto esse imperat. Regibus ille comiter consalutatis, a.d. vi.i.d. Iunias anni 1562. Tridentum versus Belgis, Germaniaq; in viam se dedit: Functus interim parētis optimi officio, lustrā dis sociorū Collegijs, qua iter habebet, & alloquijs, ad pfectæ vitæ normā impel-

1562

impellens. Collegia iactis pridē fundamentis ad tectum perducenda curat. Electores (vt vocant) Cœsar is tres, qui cœlibem vitā ducunt, cæterosq; qui à religione maiorum non abhorrent, consilijs iuuit, in retinenda fide Catholica, studijsque, quibus vera religio defenditur, fouendis concionatus non raro in augustiss templis. Collegia quoque in Germania, quæ mox recensebo, constituta. Tridentū vt venit, magna Legatorum sedis Apostolicæ voluntate, & Episcoporū studio, quorum alij auditum pridem admirabantur, alij audire auebant, gratus, expectatusque fuit. Disputari ante a cœptum de rebus arduis, vt de Eucharistia sacramento, absente L A Y N E, cuius sententiam, repetita prælectione, audire exoptabant, quem vnum, multorum instar esse dicerent. De loco ambigi cœptum: non enim Pontificis maximi Theologo, duntur, vt antea, locus inter Episcopos erat, sed societatis iam Præposito Generali, inter cæteros, mendicantium ordinum, Præpositos debebatur: Ve
rum

rum quod in tanto hominum concursu, atrijque amplitudine, ex eo loco audiri commode non posset, quem libenter auscultarent, legati et regione assidere inter Episcopos L A Y N E M iubent, cuinque sententiam de more dicturus esset, Theologorum suggestum, qui Conclavis mediute-neret, iussus ascendit. Tribus saepe ho-ris continenter, de re proposita, fidei-que controuersijs, via, ac ratione, fir-mis lateribus, acute, ac copiose disses-ruit, nullo audientium fastidio. Sin suo remansisset loco, qua erat mode-stia, assurgere Episcopi, propriusque accedere, & pedibus stare visi sunt. Detinebat enim auditorum animos, cum rei, de qua ageretur grauitas, tu dicentis venustas, ut a dicatis ore, ex quo melle dulcior fluebat oratio, pene-derent omnes. Ex quo communis con-fessione, nata ea vox, L A Y N I S sen-tentiam citra exceptionem, contro-uei siamque veram, certamque videri. Hec de doctrina; nunc de moribus pauca. Duplex hic quoque L A Y N I S virtus evicit, cum humilitatis, tum

Con-

constantia, legatis enim ijsdē visum,
societatis prēposito Generali, tametsi
tempore cæteris posterior esset, primū
inter prēpositos locū deberi, tanquā
Clericis, qui semper monachis ante-
poni solerēt, molestū id ijs visum, qui
præscriptionis iure niterentur, & an-
tiquitate antecedereunt. **L A Y N E S** in
uidiæ declinandæ, ne offendere alios
Legati viderētur, etiā, atq; etiā rega;
obtestaturq; in illo cōcordiæ conve-
tu, de loci præstātia, societatis causa,
rixas, iurgia, cōtentionesq; , pijs viris
indignas, oriri ne paterentur: quo quis
se loco, vel infimo contentum, qui &
humī pedib; omniū calcar in non re-
fugeret. Legati tamē suo iudicio nixi
L A Y N E M in extremo Episcoporum
subsellio assidere iubent: postremo
quoq; loco inter ordinum prēpositos
sententiā dicere: hoc quidem, ne cæ-
teris iniuriā familijs fecisse videren-
tur, cum societatis familia nuper or-
ta, cōfirmataq; esset, illud vero, vt so-
cios in clericorum seu presbyterorū
numerō honorandos iudicarēt. Factū
etiam in ea ipsa synodo decretū cum
clericis-

clericorum societatis Iesu honorificamente in hæc ve: ba. *Sancta synodus non intendit aliquid innouare, aut prohibere, quin religio clericorum societatis Iesu, iuxta pium eorum institutum,* & *sancta Sede Apostolica approbatum,* Domino, & eius Ecclesiæ inseruire possit.

Constatia vero LAYNIS hoc documentū habeo, ambiguā enim, & incertā, quæq; aliter exponi posset, sententiā, tueribus nonnullis, ijs assentiri ut vellet, impetrari ab eo nunquā potuit, licet omni ope, industriaq; niterentur, ut vel unus subscriberet LAYNES. Paradoxa enim fugiebat, queq; de religione periculose dicerentur. In Deum enim, utilitatēq; Ecclesiæ matris, respectū perpetuo habuit, nulla ut auctoritas, neq; gratia, hominis unquam frangere constantiā, potuerit, præsertim cum Dei, qui veritas ipsa est, defendendam causam suscepisset, usus vero Trideti familiarissime est Hercule Gonzaga, uno tum ex legatis synodi, excellenti prudentia, & auctoritate prædito. Hic cūn antea alieniore

Sess. 15.
cap. 16.

niore à L A Y N E animo fuisse, fide
habitæ, confictis maleuolorum cali-
nijs, post comperta L A Y N I S inno-
centia, atque integritate , vsq; eo il-
lum amauit, cōplexusq; est, vt postri-
die Kalendas Martias, anni insequen-
tis, Tridenti decedens , testamento
Mantuæ socijs Collegium construi-
æris parte attributa, mandarit.

*Societatis Collegia iterum con-
dita.*

C A P . I X .

TRidenti L A Y N E S dum fidei
controuersias disputando assi-
due disceptat, nihil tamen delabore
societatis administrādæ remisit. Bel-
gio iter Tridentum, & Gallia faciens,
Antuerpiam (quod emporium, Brá-
bantiæ maximum est, ad Scaldim flu-
men situm, nauibus commodum, por-
tus mercibus, exterisq; gentibus præ-
sens domicilium) socios misit L A Y -
N E S, bono illius ciuitatis publico,
mercatorum enim Hispanicæ præser-
tim gentis, qui illic negotiantur, me-
nifices

nifcentia, ære ingenti coemptæ ædes, vrbis in umbilico augustissimæ. Inde post hæreticorū, qui societatem misericorde oderunt, factionibus, ac tumulibus anno 1579. exilio solum vertere coacti socij: dominantibus perduelibus, & sectarijs, ministris etiam domum occupantibus. Anno deinceps octauo postliminio reuersi, socij in integrum restituti sunt, Philippi regis Catholici auspicijs recepta vrbe, ductuq; Alexandri Farnesij Principis Parmæ, fortissimi post hominum memoriam Imperatoris. Louaniense itē, Tornacense, & Coloniense Collegia, L A Y N I S adiumento auēta. In Diui Audomari fano extrui aliud cœpit, liberalitate pij, iuxta, ac docti viri Gerardi Hamericourtij Abbatis sancti Bertini. Cameracum quoq; (Samarobrino in agro situm id oppidum) socij euocati, domusq; attribata, munificentia Archiepiscopi nobilis Maximiliani à Bergis: cui negandū id officium L A Y N E S publicè profutatum non putauit.

1579.

Treuirenſi, & Moguntino, in Rheinpro-

ni prouincia, Collegijs non modica
facta accessio : additum & Spirensē
Collegiūm, qua in vrbe sedes est cō-
silij, atque Iudicij Cæsarīs. Ferdinan-
dus quoque Imperator, vere Catholi-
cus, Caroli ut sanguine germanus, sic
& morum pietatisque æmulus, cum
duo iam Collegia socijs exædificas-
set, Viennense in Austria, & in Bohe-
miæ Regno Pragense : his non con-
tentis, tertium in ditione Tirolensi,
Oeniponti construendum, sua pecu-
nia curauit, ædibus augustis à funda-
mento excitatis. Pridem enim socie-
tatis emolumentum, pius Princeps,
tanquam ex arce speculatus, mori-
bus, doctrinaque iuuari videns mi-
rum in modum laborantem ibi Ec-
clesiam ; hæreticorum item calum-
nias, & Sophismata dilui pietatem
ad hæc, in qua sunt omnia, socrorum
opera, iuuentutem Germanicam, vna
cum litteris imbibere, in hanc sen-
tentiam est ingressus ; Dicere illud
etiam solitum ferunt, vna iuuentutis
recta institutione, reipub. salutem, &
Ecclesiæ pacem contineri. Omitto

H·spanix

Hispaniæ Collegia , quæ superiore libro retulimus : creuere tamen ea tempestate L A Y N I S industria, vigilantiaque in immensum. Eo ipso anno, altero, & sexagesimo, Trague-
nense in Boetica prouincia cœptum sumptibus Francisci Palmæ , hominis quidem priuati, sed locupletis, & societas studiosi. Hic vicem indo-
luit patriæ, literis, & pietatis studio carentis , præsertim in agrestibus hominibus, pagisque finitimiis. Cognatis , qui hæreditati illius inhia-
bant repugnantibus , liteque vexan-
tibus , socijs etiam conditionem re-
pudiantibus , quod in vulgus spar-
sum esset , bona ipsos aliorum affe-
ctare : constantia tamen Franciscus euicit , vt & secundum illum lata sententia, staret , & caderent aduer-
sarij : Socij tandem præcibus victi cesserunt , officiaque illic exercent. Aucta etiam post domus liberalita-
te matronæ nobilis Lxonoræ Suni-
gx , comitis Nieblæ : nec non Al-
fonsi Peresij Gazmani cognomento boni , Ducis Methymnæ Sidoniæ:

quæ familia ut nobilitatis antiquitate præstat , ita & religione, singulari que in societatem studio nuli concedit: Per idem tempus & Legioniense inchoatum Collegium, patrimonio ciuis , qui societati se sponte addixerat: vnde ingēs messis animorum , emolummentumq; publicum in omnem illum Rioyæ agrum redundauit. In Aragonensi Prouincia , Balearicum Collegium, in insula quam Maioricam vulgo (ut vicinam mole minorem, Minoricam) appellant, frequentari cœpit, postulante societatis prebytero optime merito , Hieronymo Natali Baleari. Missi huc socij incredibile dictu est, quantum commodi insulanis, cum pietatis studio, assidue concionando, tum iuuēture illi, optimæ indolis , litteris instituendi attulerit. Ciues enim grati-animitationem , quod nihil liberis parentes, ne lumina quidem , carius habent, socios ita suspiciunt, atque honorant, ut supra nihil: & tanquam cœlo lapsos homines existimant.

Nisi

Noua in societatem tempestas de Po-
tificis seminario excitata
sedatur.

C A P. X.

Di missio iam Tridenti Patrum Concilio, Romam LA Y N E S,
 a.d. i v. idus Decembris cogitat anni
 1563. Iustratis interea Prouinciae Ita-
 liæ, quæ iter esset, sociorum familijs:
 hortatus omnes, ad seuerioris vitæ di-
 sciplinam, ex Ignatij præscriptis, re-
 ligiose seruandam. In sequentis mox
 anni idibus Februarij Romæ grata à
 suis, exterisq; acceptus, tranquilla
 cum essent omnia, ecce tibi tempestas
 subito, nec opinata emersit, non so-
 ciorum vitio, sed aduersariorum ca-
 lamnia. Cæterum hinc mali labes or-
 ta. Decretum Tridenti est diuinitus;
 v. Episcopi in suis quisq; sedibus se-
 minaria, vt appellant, erigerent, in
 quibus familijs suo ære litteris, stu-
 dijsq; excolerent magnæ spei adoles-
 centes, qui post Ecclesiæ commodis
 seruirent, atq; ob angustæ rei familia-
 ris tenuitatem, in studijs ætatem age-

1563.

re non possent. Seminaria enim rei
pub. & Ecclesiæ iuuentutem esse sa-
pientissimi omnes omnium ætatum
homines iudicarunt : à qua quidem
ætate ducto exordio , ut corrupti ho-
minum mores , ad pristinam Eccle-
siæ disciplinam reuocentur ; vna hæc
idonea maxime ratio putabatur. Vi-
sum itaque Pontifici vere Pio , sua
interesse , vt qui legem approbando
tulisset, eandem Romæ , æterna in vr-
be, & orbis capite , primus seruaret,
cæteris ut Episcopis præiret, facemq;
præferret. Verum enim illud est Pla-
tonis Philosophorum coryphæi do-
gma, ad Principis, summiq; Magistra-
tus exemplum componi alios solere.
Dictum itaq;, & factū, de ædibus iam
conuenerat, cū ad purpuratorum Pa-
trum senatus Pius retulit , ecquinam
potissimum alumnis præficerentur,
quique doctores idonei adhiberetur.
Ventum tādem omnium suffragjs in
eam sententiā est, societati id munus,
plenum & laboris, & fidei, esse man-
dandum : quod vna cum litteris op-
timis etiā pietatis morib. nostra ætate

iuuen-

iuuentutē informarent. Acerbū id a-
sperumq; auditu accedit Romæ, ple-
nissq;, qui id officij quæstus potius gra-
tia, quam cōmodi publici, ambirent:
quiq; sua, non reipub. & Ecclesiæ emo
lumenta captarent, hacq; via ad ho-
nores grassarentur. Socijs interim re-
rum, quæ agerentur, ignaris: quos alij
in administrādo præferri sibi mole-
ste ferrent: indignū rati, peregrinos,
& ignotos homine, vti iactabant, nu-
perq; in ciuitatē adscitos religiosu-
los ciuibus anteponi, vsu rerū, expe-
rimentisq; probatis. Auxit odiū quod
eo ipso tempore his, qui Pontificis au-
spicijs, auctoritateq; templa vrbis Ro-
mæ lustrarēt, comites, Pontificis, ius-
su, sacerdotes societatis additi sunt.
Quo in munere recte obeundo, qui
Cæsaria, (vt sæpe fit) damnatur nota,
iniuriā interpretatur: iracundiā præ-
mit, quæ tempore in odiū vertit: hinc
vindictæ oportunū tempus expectat.
Cœlatū itaq; odium tandem aliquando
erumpit, & in socios virus euomit,
quasi odioso se ipsi muneri obtulisset
qui coacti, Pontifici dicto audientes

parebāt. Igitur rumores ea tempesta-
te incertis auctoribus in vulgus dissi-
pati, ignominæ pleni, imperitos enim
rerum, indoctos, & barbaros socios
appellabant. Plures etiam in Romano
clero existere doctrina præstantes,
rebusque gerendis idoneos. Horum
potius habendam rationem, illos ne-
gligendos: Lætari interim socij mu-
nus quod ipsi serio defugerent, ambi-
re alios, ac prensare: quæ res ut bene
vrbi verteret, Deum venerando pre-
cati, conuictia, at que calumnias silen-
tio melius refellunt. Explorata enim
illorum, quos adeo aduersarij com-
mendarent, doctrina, & motibus, pe-
riculoq; facto, compertū est erudien-
dæ iuuentuti, & moderandæ, ineptos
ess. Factum itaq; decretū Pontificis,
Cardinaliumq; in eam sententiā, so-
cij ut seminariū administrarent. Hoc
etiam addito elogio: publici officij,
fideiq; societatis iā munus deberi, tū
priuatim L A Y N I, qui nuper in Gal-
lia, Concilioq; Tridentino doctrinā,
religionemque toti orbi testatam, se-
di Apostolicæ probasset.

Igitur

Igitur pridie Cal. Sextilis, quo die octauo ante anno, eo ipso in loco, ex hac vita in beatorum sedes societatis Princeps Ignatius cōmigrarat. Pius Pont. domum sociorum ingressus, ut suppellectilem, tenuem quidem illam, sed mundam spectaret, doctos resq; audiret Imperatores illud seminarij administrandi ne detrectent: id è re Ecclesiæ Catholicæ futurum. Parent socij; mox patrono, Sabello Cardinali, Pontificis Legato, adscito: ea tamen lege, ut animorum, & disciplinarum, iuuentutisque instituendæ curam duntaxat gererent ipsi: rem vero familiarem tuendam mandarent alijs, ne quæstū socij in opere studiosi captare viderentur. His tantum absuit ut animi placati fuerint, ut inieicto veluti oleo ignis, odia, seditioesque creuerint Ausi iam audacius probra, atque infanda flagitia nunquam patrata, sed domi conficta, in socios iacere, præsertim in L A Y N E M , innocentissimum virum, senioresque sacerdotes. Famulos ad hæc libellos, schedasque non Romæ

I s solum,

solum , sed & per Italiæ vrbes , & trans alpes spargere , litterasq; contumeliarum refertas disseminare ap- plaudentibus hæreticis ; qui his atro- ciora mēdacia adfingebant , quod so- cietate quā pessimè oderat , extincta , præclarus secum auctū iri confideret . Pius vero Pontifex re mature com- perta , è vestigio , pro eo ac debuit , in- doluit vehementer : remedium adhi- buit : Cardinaliū Collegio , cui Roma- næ vrbis administradæ cura incum- bit , mandat , diligēter inquirat in sce- leris auctores , & animaduertant , rem gnauiter inuestiget , donec ad verum euadant . Auti per viatores , & sistere se in iudicio iussi famosorū libello- rum auctores . Testes ab his subor- nati , plerique perturbatione animi , infesta in socios voluntate : alij , quod ab illo vitæ instituto fœdè descue- rant : cæteri , quod Germanico è Col- legio , merito suo pulsi , iniuriam , vt ipsi interpretabantur , alta mente re- tinentes , excidere non paterentur : sed non mirum , calumniam Quæsto- ribus

ribus cito perspectam, dum pugnanta,
 testes, adferunt, seque ipsi, ut sit,
 refellunt (solet enim in auctoris ca-
 put malum recidere) societatis vero
 innocentiam, fidemque, sartam te-
 stam, etiam ipsis tacentibus, publice
 constitisse. Gratulari itaque L A Y N I
 sociisque Cardinales: cæterique be-
 ne in societatem animati. Calum-
 niae, Tempestatisque auctor, Pontifi-
 cis iussu, annuo censu exutus, vixit
 priuatns, à vinculis etiam poenaque,
 deprecantibus (quos læserat) socijs,
 liber. L A Y N I S tum patientia, ani-
 miique in aduersis cōstantia, enituit:
 aduersarios vero non modo nō odio,
 sed & benevolentia prosecutus, gra-
 tiam illis habuit, & amavit quod ex-
 ercitum se habuissent, probassentq;
 Plus enim commodi adferre inimici
 solent, tametsi nolint; ignorentque
 ipsi, dum quos lædere, ac præmere stu-
 dent, clariores bonis omnibus, illu-
 strioresque reddunt. Pontifex Pins,
 non Romæ solum, omniq; adeo Ita-
 lia, siletiū æmulis indixisse cōtentus,
 trans alpes etiam, quo maledicentia

virus penetrarat, literas honoris plena-
nas & amoris ad Cæsarem Maximilia-
num dedit: quarum formula in mani-
bus est, in candemque sententiâ fe-
re ad omnes Germaniæ Principes, qui
bene de religione sentirent, & Anti-
stites: docet socios crimine vacare,
quod sparsum in vulgus esset, dole-
re; calumniam ab æmulis confictam,
tandem esse dilutam. Rogare itaq; &
iubere, non solum susciperent socios
libenter, sed etiam pro vetere in-
auitam religionem studio, ut antea
in Domino amplecterentur, foue-
rent, ac proucherent, experti pri-
dem re ipsa sociorum fidem, doctri-
nam, utilitatem, ac vigilantiam, sic
ille, Dei benignitate tempestatis glo-
bus disiectus, in tranquillitatem, o-
tiumque vertit, L A Y N I S potissi-
mum constantia, sociorum item pa-
tientia, precibusque ad Deum fusis,
Pius deinde suam in socios benevo-
lentiam auxit: qui & ante ortam illam
tempestate Tusculi in æstiuis agens,
accepto nuncio de Alberti Cardina-
lis Carpensis (qui societatis patro-
cinium

ciniū viuens gesserat) prēsente LAYNE, socijsque deliberātibus, ecquisam ex illo Collegio Patrum idem munus suscipere, aut velle, aut posset; subiecit Pontifex, securō animo essent, uon fruſtra fudarent, societas ſe patronum fore: vt & Alexandrinum quartum Pontificem, ſodalium beati Francisci patrocinij olim geſſile Annalibus proditum memoria accepimus.

Petri Venusti è Societate in Sicilia cedes.

CAP. XI.

DVm hæc Romæ geruntur, apud Siculos per idem tempus atrox facinus in societatis facerdotem commissum, cædesque illata, quam eo potissimum confilio referam, vt virtutem vñique inuifam eſſe, quiuis agnoscat. Biuone non procul Panormo, Collegium ſocijs Isabella, Ioannis Vegæ clarissimi viri filia, & Petri Lunæ eius ditionis Ducis vxor cōſtituerat, regebat id temporis ſocios Petrus Venustus, Italus. Hic morum fa-

1564.

I 7 cilitate,

cilitate, pietatisque studijs omnium
incolarum animos facilè sibi adiun-
xerat, vt parentis eum loco ducearent.
Saluos omnes, quibus vteretur fami-
iliariter, cupiebat: in his & sacerdos
quidā, honesto ciue Biuonæ natus, de
quo bene meritus Venustus erat. At
pellicis ille impudicis à moribus usq;
eo irretitus viuebat, vt existimatio-
nis, salutisq; adeo iacturam posthabe-
ret, offendiculo ceteris esset. Hunc
ad frugem, continentiamq; traduce-
re, hortando, rogādo frustrā Venustus
tentarat: surdo enim fabulam nar-
re visus, vt fit, dum inueterauit vitiū,
callumque peccans obduxit. Quare
iam ab officiorum magistro Episcopi
auctoritate, & inquiri in se, moresq;
suos inaudierat: ratus, quod contra
erat, accusatū se à Venusto religoso
yiro, necem illi, qui vitā adferre stu-
deret, serio cogitat: pturbatus enim
animus, ac furens, & libidine præcep-
datus rectum, verumque videre non
potest. Igitur insidias comparat, tem-
pus cædi oportunum captat. Ex ante
1564. diem 14. kal. Nouemb. anni 1564. dum

turi valetudinis gratia domum fessus
redit Petrus, horarum preces è I. bel-
lo recitans, propter viam latenter
in dumis, qui cedem cogitabat, sacer-
dotem conspicatus, comiter salutat.
Ille odio medici, ut amentes solent,
furēns, nec opinātem à tergo aggressus
capiti fulcato ense ter vulnus in-
fligit, affligitque seminecem ad terrā:
ut in sanguine natās, Iesu nomen dul-
ce inuocari assiduè: in pedes inter-
ea sicarius se dedit, viatores, & è vici-
nis locis agrestes occurrunt, domum
agnitū portant: rogant, nosset ne per-
cussorem? annuit ille. Nomen verò
interrogatus prodere noluit: Christi
non immemor, qui pro necis auctori-
bus Patrem, animam agens est depre-
catus. Identidē & illud repetit venu-
stus: *Sinite abire: Dominus illi ignoscat.*
Et pro illo precibus fusis Deo spiritū
reddidit: sacris eo die, ut quotidie so-
leret operat⁹. Pridie ei⁹ diei, festo D:
Luc. die, ad socios verba faciēs Christi
illa apud Lucā, quasi morte præfagiēs
explanarat: *Ecce ego mittio vos, si ut agnos*
intra lupos Idē paucis ante diebus soci-

orum

orum in cœtu, singulatim interrogans, quo quisq; mortis genere martyrij coronam Deo bene iuuāte, consequi vellet, sententiæ ad se dicendæ ordine delato: si ad summum, inquit, Dei benignitate, laureolæ decus aspirare queā, e quidē capite plecti, sanctissimorū virorū, Baptista, & Pauli, vestigij insistens, vehementer exoptem: augurās, quod euēnit, fore ut vulnere accepto secundum caput occumberet. Natus autem in extremis Cisalpinæ Italorum Galliæ oris, non procul Helvetiorum, Rhetorumq; finibus. Annum agens tertium, & vigesimum societati sese, salutis quærendæ, adiunxit. Romæ æterna, sanctaque in vrbe, prima pietatis tirocinia posuit, anno (opinor) salutis 1546. Hinc Patauium ad vberiorem ingenij cultum à Moderatoribus missus, licet mediocri ingenio esset, labore tamen, constanzaque non mediocriter profecit: utrobique certè hominis pietas, atque obediēria enituit. In Siciliam provinciam tertio post anno missus; quo

Panor-

Panormitanum sociorū Collegium,
ductu Petri Ribadeneyræ, cum categ-
ris constitueret: sorte illi obuenit,
pueros prima latinæ linguæ rudimē-
ta docēdi munus; quod ea modestia,
suique contemptu gessit, ut hoc vnu,
pueros ad Christum manu docendos
esse, cœlique amorem teneræ ætati
inserendum, propositum, præterea
nihil, habuisse videretur. Aberat e-
nīm procul à fastu, inanisque gloriæ
studio. De hinc aures vitæ noxas con-
fidentibus assiduè dedit, & concioni-
bus, morumq; suavitate Christo ple-
rosque lucrificit. Socijs deinde tiro-
nibus in Sicilia Præfectus, facilita-
tem grauitate sic temperauit, ut quod
perdifficile putatur, sit consecutus, vt
amori simul, & venerationi esset. Pa-
norimi Deo sacratarum virginum gy-
næcum à veteri continentiae disci-
plina hominum vitio mirificè dege-
nerarat, sermonemque ciuibus dede-
rat. Archiepiscopus itaque, & Ioānes
Vegz, qui pro Rege eam insulam ad-
ministrabat, coenobium instaurari
sociorum opera, vt castæ ibi, nobiles
que

que virgines liberaliter educarētur, exoptabat. Ei muneri Petrus Venuſtus sacerdos præficitur: quod ea fide, industria, diligentiaque obiuit, vt ad frugē reuocatis alijs, alijs loco pulsu nouā veluti virginum Coloniam deduxerit: hodieque domus optime audiens seueræ disciplinæ specimen ceteris præbeat. His experimentis diu, multumq; probatus, Birionensi Collegio à L A Y N E Rector datus, socijs exēplo pietatis p̄iuit, externos re, cōfilioq;, quoad vixit, iuuit: vt ab omnibus ex æquo parētis loco duceretur, extra vnum illum percussorem, qui amens libidine, vt ante dixit, præcipitauit. Declarauit hoc communis populi luctus, atque moestitia in funere; elatus enim honorificè ciuium frequenti, & Monachorum conuētu: exequijs in æde summa decoratus: condere ibidem, humoquæ manda-re corpus cuncti exoptabant, retinentibus socijs, qui domestico sepulcro intulerunt. Incolis persuasum erat, fore, vt atroci casu deterriti socij alio migrarent: at vbi patientia simul,

simul, & māsuetudo nostrorum perspecta, non mediocris ad pristinum erga socios amorē facta accessio est: humusque sanguine tincta, fructus deinceps animorum exultit vberiores. Nunc ad L A Y N E M redeamus.

Collegij iterum aucta Societas.

CAP. XII.

Gymnasium Dilingæ inchoarat O:ho Truchsius Cardinalis Augustanus, vt supra demonstratum, auctoritatem consiliumq; secutus Theologorum insignium Petri Soto, è familia D. Dominici, & Martini Olavij, (qui post societati adscriptus est) qui tanquam paries obijceretur, hæreticorum nascenti furori. Verùm vt multa in res humanas incurruunt, ad paucos Gymnasium recidit: vilum itaque optimum factum Cardinalis Socios in vacua vocare, Collegiumq; attribuere, hoc ipso tempore, anni 1563. vt & suos ibi Germanorumque iuuentutem optimis, & moribus, & fidei doctrina cum litteris, ac disciplinis

1563.

plinis informarent. Apud Sarmatas quoque, qui Poloni hodie nominantur, in ipsis Boreæ terris frigore damnatis, Stanislaus Hosius, vir ob singularem sapientiam, eloquentiamque cum pietatis studio coniunctam et Varmiensi Episcopo Romanæ Ecclesiæ Cardinalis creatus, per haec tempora Tridentino Concilio nō solum interfuit, sed & Pij quarti Pontificis nomine præfuit. Is captus L A Y N I S & Salmeronis sociorum ingentis studio, ob perspectam Tridentina in Synodo singularēm utriusque doctrinam; dimisso conventu, domum reuersus, in sequenti anno nihil duxit antiquius, quam ut Bransbergæ, (quæ urbs Prussiaræ provinciæ, Poloniæ Regi addicte, Varmiensis est dioecesis) Collegium socijs institueret: ratus quod erat tuendæ religionis auctæ apud Prussianos, necessarium esse piam iuuentutis institutionem. Eo ipso quarto, & sexagesimo anno, Roma socij tanquam in coloniam Mediolanum profecti, à Carolo Bortomeo, innocentissimæ vite Cardinali enocati, cōdito

dito Collegio. Ad Diuum Fidelem
morati primū socij, quod Collegium
tunc in professorum domum vertit,
cum Bredanum cœnobium collegæ
nostrī occuparunt, quod Humiliatorum,
vt vocant, domicilium olim fu-
erat: quam quidem familiam non ita
multo post, vt religiosæ disciplinæ
minus obseruātem, Pontifex sanctissimus
Pius V. ad paucos iam redactā
aboleuit. Deinde ante diem V. Idus
Octobris, Parmam item ex urbe Ro-
ma missi socij, Octauij Farnesij Dūcis
voluntate, ex ædificato Collegio, so-
cijsque humaniter habitis: quæ laus,
& adorēa propria pœne ac singula-
ris Farnesiæ familiæ semper fuit An-
tæa, kalend. Octob. in magnam Græ-
ciam, quæ hodie Calabria est, Cata-
cense in oppidum Roma itidem pro-
fecti socij, ex ærario publico educati
ad obeunda, quæ nuper incolæ as-
pexerant, societatis officia. Per idem
tempus, & in ea ipsa Calabriæ pro-
vincia R̄hegij Collegium cœpit: an-
tiquum item socijs templum B̄ Gre-
gorij peridoneo urbis loco situm, at-
tributum,

tributum, idque reipubl. commodo
cum antea è S. Agathæ vico proximo
(quem hæretica labes, pestisque in-
ficerat) deprauatæ ibi opiniones dis-
seminari cœpissent: quod cōtagium,
ne latius serperet, subito tollendum
Magistratus iudicauit. Siciliæ tamen
sociorū prouinciæ idem attributum
Collegium, quod Neapolı longius,
propius verò Messana abesset, freto
duntaxat interiecto, & phaco; vt à
Præpositis prouincialibus lustrari,
obiriique oportune posset. Transeo
nunc ad Hispaniam. Gadibus, que In-
sula Boeticæ obiacet, socijs alimēta,
et desque assignata, magno cleri stu-
dio, & insulanorum; qui ceteras pri-
dem religiosorum hominum fami-
lias repudiassent. Missi in eā vineam
Didacus Lopez, & Gregorius Mata
sacerdotes: gnauiter vterq; quā con-
cionando, quā hortando, erudiendo
que pueros Catechesim elaborarunt.
Didacus socijs eodem deductis pri-
mus cum imperio præfuit, post &
Mexicanum Indiarum Collegiū te-
nens, mortem obiit. In Calaritanum

Sardinie

Sardiniæ insulæ Collegium Roma
socij eo ipso anno missi a.d. 12 kalen.
Octobris, quò primo profectum Pe-
trum Spirgam Calaritanum supra lib. 2. c. 6.
ostendimus.

LAYNIS morbus, & obitus.

CAP. XIII.

Factus tandem magnis, varijs-
que laboribus L A Y N E S , &
estate fessus, in morbum grauem, len-
tumque incidit, recrudescentibus
malis, quæ tot itineribus, studiorum,
concionumque pertinaci labore, cu-
ius sollicitudine administrandæ so-
cietatis, publicisque negotijs obeim-
dis, pridem contraxerat. Recreatus
post meliuscule habere cœperat,
cum iterum cōcionari, superiorem-
que locum ascendere tentat: adeò iu-
uandæ Ecclesiæ Catholicæ desiderio-
flagrabat: vt tanquam gnauum mi-
litem, mors pugnantemque oppri-
meret. Inualuit iterum vis mor-
bi grauior. Inaudierat tum forte
pro

pro incolumitate sua , vitaque producenda; non domi solum, sed publicè etiam vota concepta, supplicationes que ad templa Sanctorum indictas, peregrinationes etiā religionis gratia ab ijs suscepatas , qui illius studiosissimi, saluum , superstitemque vel lent. Indoluit hoc nūcio L A Y N E S

Phil. 1. quod dissolui , cum Paulo, corporis vinculis eque custodia abire vehementer optaret: ut quem mortali in vita in speculo tantum, & ænigmate vidisset, facie ad faciem aliquando cerneret, vbi beati æuo fruūtur semipaterno. Quare identidem illud v.

Euc. 13. surpabat : *Vt quid ego adhuc terram occupo?* Societati enim se iam inutili, minusque frugi seruum appellans, alteri locum, qui munus id obiret felicius concedēdum. Postquam indies dolores, febremque, sine spe salutis augeri videt, nihilque reliquum factum ad sanandum corpus culum ; summam ad hæc curam diligentiamque socios in valetudine sua tuenda adhibuisse, consulendum sibi ratus, ante diem sextum decimum

kalend.

kalend. Februarij de ante aetate vita
erratis puriter confessus, coelestem
Angelorum panem viatici nomine se-
rio postulans, summa pietate, ac reli-
gione sumit. Postridie eius diei mis-
sis socijs societatem Pio I v. Pontif.
Max. qui eius iam patrocinium, vt di-
xi, libens, nolensque suscepereat vita
decedes, diligenter, pieq; commendat:
veniam quoq; ex animo peccatorum
postulat simul, & Apostolicam bene-
dictionem. Dein oleo sacro inungi
voluit, vt illo munitus sacramento
cum demone postremum luctaretur.
Hinc immortalitatis spe, æternæque
beatitudinis desiderio plenus, Deum
vitæ auctorē precatur, & amice com-
pellat, fusis etiam vbertim lacrymis,
vt exsulem se tandem aliquando in
patriam reuocaret. Patientiæ tunc ea
documenta ægrotus dedit, vt quæ sa-
nus, valensque vitæ præcepta dedis-
set, ei ad extremum usque vitæ die in
tenuisse satis ostenderit. Seniores so-
cietatis patres, qui assistere in quoti-
dianis deliberationibus soliti essent,
orant atque obsecrant, vt extrema

K volun-

vōluntate, quem ex omni numero vi-
cariam societati operam dare vellet,
nominaret. Renuit verò , facturum-
que se negat, siue modestia , qua vir-
tute enituit, siue quod Ignatium Lo-
yolam idē recusasse meminisset, seu
vtroq; adductus. Rogatus ab ijsdem
vt societati, sibiique benediceret, ten-
dens in coelum oculos, & manus, ap-
trem luminum rogat, vt qui societa-
tis auctor esset, eamque stirpem, &
vineam recēs ortam in Ecclesiæ hor-
to plantasset, simul & rigasset, per-
que terrarum orbem longe, lateque
propagasset, idem etiam misericor-
diæ bono diuinitus hodierno die be-
nediceret tueretur in aduersis, & pro-
teheret, ad maiora. Hinc sereno vul-
tu ac placido, Crucis signo bene cun-
ctis precatus, Patres , qui assistere de
more solerent, sic appellat : *Vobis*
quoque Patres hanc ipsam societatem
commendatam habetote Ambitionem
in primis fugiendam censeo , ut & di-
scordiā, animorumq; dissensionem: con-
iunctionis enim ciuilis pestes ea maxi-

funt, eruntq; semper. Cauenda deinde
nationū inter ipsas dissidia, & secessiōes.
idē itaq; omnes, nullo habito in societate
gentium diuersarum discrimine, sapient
in Domino. His ferè verbis sui quēque
officij admonēs, voce intercepta, re-
spirādiq; vi impedita, silentiū tenuit.
Notarunt curiosi ab illo Franciscum
Borgiam, qui animam agenti astabat
fixis continenter oculis, adeo specta-
tum blande, atque hilariter, vt vel
ea re societatem illi satis commen-
dasse, muneriique Præpositi generalis
successorum illum augurari videre-
tur. Biduum ferè amissa voce L A Y-
N E S iacuit: animo tamen in res di-
uinās intentus. Hora tandem noctis
secunda, decimoquarto kalend. Fe-
bruarij, anni 1565. vita hac mortali 1565
decessit tertio, & quinquagesimo æ-
tatis anno: egregio socijs dato mo-
rum, vitæque innocenter aetæ exem-
pli, quod non mirentur solum, sed &
imitetur posteri: Romāis verò ciuib.
luctū, suiq; ingens desideriū reliquit.
Memoriæ proditum, audituq; ex
Cardinalib⁹, multis retro annis, quot

Romæ transegerant, præstantis viri
nullius perinde mortem dolori vrbi
Romæ, atque L A Y N I S extitisse:
quod vt summopere, dum viueret, ca-
rus, acceptusque omnibus ille esset,
sic & mors incredibilē omnibus mœ-
stiam attulerit. Alexādrinus etiam
Cardinalis, qui è familia D. Domini-
ci post ad Pontificatum virtutis via
emerſit, accepto de L A Y N I S mor-
te nuncio, meritò lugendū, Dei enim
Ecclesiam eo die hasta, & scuto orba-
tam videri, pleno ore prædicauit.
Conditum corpus tunc est in æde an-
gusta, veterique Professorum socie-
tatis ad sinistrum altaris cornu, appo-
situmque ad Ignatium Loyolam, qui
ad dextrum sepultus iacebat: cum
quo coniunctissime vixerat, & magi-
stratum regendæ societatis proximè
exceperat. Inde superiori tādem an-
no 1594. in nouum Farnesianum tem-
plum ad dextrum aræ maximæ latus
a Patribus societatis translatus est: v-
bi cum Ignatio, & reliquis Præposi-
tis generalibus futurę spe resurrecti-
onis quiescit.

*Exequiae, iustaq; L A Y N I etiam ab
exteris persoluta.*

C A P. XIV.

Nec Romæ solum funus hono-
rificè elatum, sed ad omnes o-
mnium prouinciarū socios mors per-
tinens flebilis fuit, quod communem
pareñtem amissum dolerent. nec so-
cios tantū dolor tangebat, extri etiā
pro veteri quæ cum illo fuerat necef-
situdine, luxerunt, exequiasque cura-
runt. In his duo ceteris ante cellere
visi. Pr̄f禄l alter, alter verò Marchio.
Otho enim Truchſius Cardinalis, &
Augustanus Episcop. Dilingæ, socijs
attributo Collegio, acceptoque tristi
de L A Y N I s morte nuncio, eo se
contulit è vestigio, ut consolationem
socijs pr̄fens afferret: parētaret item
iustaq; persolueret, cum socijs in tri-
clinio domestica frugalique mensa
contentus accubuit. Postridie eius
diei in templo cenotaphiū positum,
non atra, pullaq; veste, sed purpurea
tegendum mandauit: quod gratulan-
dum sito, morte obitæ, pr̄dicaret, qui

K 3 his

his vitæ miserijs liber ad cœlū euolasset; nos contra deplorandos, qui in hoc exilio versamur existimabat: nostram quoq; sortem lugēdam, qui & parentem, & Ecclesiæ propugnatorem amisissimus. Sacris hinc funeralibus ab eo solemni ritu peractis: surrexit mox orator, qui pro funere L A Y N E M de more laudauit: Verū quod non omnia, tam angustis horæ spatijs complexus esset, subiecit Cardinalis, duo, & quidem præcipua in Laynis laudatione prætermissa vide-ri, quæ silentio præterire, conscius ipse & familiaris, salua religione nō posset. In primis Cardinalis dignitatem oblatam serio fugisse L A Y N E M, qua in re deprecanda, sua esset apud Paulum i v. Pontificein Max. opera vsus. quo iam fato functo illud accidit memorabile, duodecim suffragia Cardinalium, ad summum sacerdotem, nec opinantem, & absentem L A Y N E M tulisse: vocatū ea gratia se auctore in conclave, fugaq; se proripuisse, ne, quod nollet, Pontifex renūciaretur. Deniq; sioccifacere solituin,

solitum, hæreticorum oblatrantium
 calumnias, conuitia, & blasphemias,
 qua erat animi celsitudine, & Ecclesiæ
 zelo præditus. Alter verò Franciscus
 Mendozus, Marchio Almazanius,
 (quæ patria L A Y N I S fuit) honestan-
 dum, & apud suos funus duxit, quod
 talem tantumq; ciuē patria amisisset.
 Vir erat præstanti iudicio, Philippi
 Catholici Regis nomine legatione
 annos aliquot apud Cæsarē functus,
 & Prætor Nauarræ, Senatusque regij
 Ordinum Præses: cenotaphium, &
 ille in ditionis suæ æde summa, atq;
 adeo in tumulo maiorum suorū ere-
 xit: accitis vndiq; sacerdotib', & pijs
 viris, non secus, atque si ad illum di-
 tio pertineret, quod tali ciue meritō
 gloriaretur (Patriam enim ciuis, &
 contra ciuem patria illustrare con-
 suevit) propterea quod societatem
 L A Y N E S, quam singulari studio,
 benevolentiaque complecteretur,
 illustrasset, Tridentinamq; Synodum
 præsens ornasset, omnemq; adeo ter-
 rarum orbem vitæ innocentia, inge-
 nio, doctrinaque impleisset.

*Corporis habitus, ingenium, atque
doctrina.*

CAR. XV.

Corpore mediocre fuit, pallida facie: vultu tamen hilari, & renidenti similis. Naso oblongo, & aquilino. Oculi grandes, clari, & mobiles, corpusculum non robustum, ut athlethes, bene tamen compactum. Pes etus amplum, magnus item animus, qui ferè pusillo in corpore existere solet. Ingenium illi viuidum, ingēs, excellens, acre, vehemens, subtile, clarum, & firmum. Res propositas, quæ in dubiū vocarentur, circa animi meditationem, notiones sive apprehēdere extēpore solitus. Legendi cupiditas, expleri non poterat; quo siebat, ut libros integros breui in compendium redactos, memoriæ gratia, optima quæque in aduersaria referēdo, transcriberet. Sic & artium omniū libera lium scriptores exhauserat, nihil ut ignoraret, & quod disceret, deesset. Sacrarū tamen litterarū lectione possimū delectabatur, ut diuinam scri-
pturam

pturam de manu nunquā deponeret,
nisi forte rebus gerendis necessario
auocaretur. Eos autem processus in
studijs fecisse, mirabātur omnes, cum
& negotijs frequenter interpellare-
tur, quæ Ecclesiæ Catholicæ, Rei que-
publicæ, & societatis nomine gessit;
mutatis plerunque sedibus; & in Xe-
nodochijs nostrorū more versaretur.
Nimirum Deus gratiam diuinitus, sa-
pientiamque infuderat, ut citius, fir-
miusque disceret, simul & retineret.
Itaq; ferè comparatum, ut qui libris
non proprijs religiosorū hominum
more vtantur, ij & legant omnia, &
celerius apprehēdant, atq; retineāt,
quā qui domi, in bibliothecas se ab-
dentes, libris confidunt, ignauiamq;
alunt; eius rei argumentum dedit
LA Y N E S. Patauijenim Collegium
sociorum administrans, intra paucos
dies, licet concionibus, & cōfessioni-
bus intentus, Alfonsi Tostati, volumē
vnum de multis, non euoluit solum,
sed & manu sua, via, & ratione adhi-
bita in Epitomē redegit. Basenti item
in oppido, verno dierum quadragin-

ta iejunio, quotidiana abstinentia,
publicisq; cōcionibus, Conciliorum
tomas omnes attēte eūoluit. Senten-
tias plerunque in aduersaria referre
solitus, quibus (vt Alfonso Salmero-
ni sōdali suo respondisse accepimus)
vel axiomata cōtiserentur hæreticis
refellendis: vel ijs, quæ contra obijci
possent occurreretur: vel deniq; Ca-
nones Synodorū illustrarentur. Sin-
gularis verò doctrinæ specimē dabat
& concionando, & cum hæreticis di-
sputando, cōsultus item sēpenumero
de controuersijs ambiguis: tum verò
maxime enituit, vt demonstrauimus
in Synodo Tridentina. Puer etiā tum
incredibili flagrabat sapiētiæ studio,
quæ cupiditas cum xitate auxit, vt eti-
am adolescens eum à Deo, qui au-
ctor est Sapientiæ, precibus, Salomo-
nis exemplo, posularet. Grandior
natu eam adeptus est, ingenti eorum,
qui illum aud. rent, potissimum ve-
rò doctorum hominum admiratio-
ne. Ingenium eius cùm vbique cla-
rescere, (potissimum tamen, si quid
nouum, difficile, inauditumque, nec
ab alijs

ab alijs pertractatum, in controuer-
fiam vocaretur) tum maximè men-
tis aciem intendere, & quasi excita-
ri videbatur: adeò eleganter, co-
piosè, atque disertè, quæ inuenisset
disponere, eloqui, & acutè diju-
dicare solitus, vt cùm alibi semper
hisce artibus differendo, ceteros fa-
cilè vinceret, hic se ipse etiam su-
peraret. Neque in Scholarum quæ-
stionibus duntaxat tractandis valuit
L A Y N E S , sed in rebus etiam
gerendis idem acumen adhibuit, iu-
diciumque attulit: siue cum Pon-
tificibus, Principibus, Magistratibus,
de rebus publicis ageret, siue con-
sultando, sententijque dicendis:
præsertim Præpositus cum esset ge-
neralis: verùm semper à falso discer-
nens, & ad rem, quæ facerent, ostendens;
& verum plerumque de rebus
iudicium ferens. In deliberationi-
bus verò ita excelluit, vt sententia
ab illo, ordine & perspicuè pronun-
ciata, nullus amplius relictus fue-
rit dubitandi locus. Perspicuitas
item, quæ Rhetorum filijs prima-

dicendi virtus est, tanta in LAYNE,
vt siue cum doctissimis hominib' in
veri inuestigatione differendo ver-
faretur; siue ad populum de supe-
riore loco verbum Dei concionan-
do explanaret; seu denique cum im-
perita plebe ageret, adeò dilucidè
sensa mentis efferre, sententiamque
dicere confueuerit, vt ab omnibus
ex æquo intelligeretur: quodque
perdifficile semper est habitum, ver-
borum copia, ac methodo id con-
sequebatur, vt obscura clarè, abdi-
ta perspicuè, ignota intelligenter,
prisca noue, omnia denique venustè
proferret, oculisque veluti subiecta
repræsentaret: spinosa etiam, quæ
in Theologorum scholis, & hæreti-
corum controuersijs proponi solent,
sic omnem in partem perspicuè di-
sputabat, vt ab indoctis etiam intel-
ligeretur. Obscura, si quæ, vt sit, in
scriptoribus occurrerent, subito in-
tellecta, quasi à se excogitata, alijs
verbis clarius efferebat.

Præstantium virtutum exempla.

CAP. XVI.

Quoniam vero Dei, naturæque
beneficio; bonis hisce artibus
præditus L A Y N E S , qui doctrina
societatem, ut pietate Ignatius, vehe-
menter illustrauit, tamen & preca-
tioni, meditationiꝝ pleraq; accepta
referebat. Oratione enim libenter
cum Deo colloquebatur, medias in-
ter negotiorum, quibus assidue disti-
nebatur, molestias. Igitur siue priua-
ta, siue publica, siue sua, siue aliena
res gereretur, siue aduersa, siue secun-
da inciderent, precibus ad Deum, tan-
quam portum, sic ab Ignatio edoctus,
confugiebat. Ut vero melius oratio
absq; animi euagatione procederet,
se ipse in dies frequenter ad vnguem
explorare. Carteris, si quid deliquis-
sent, ignoscere, sibi nunquam. Simpli-
citate morum, & candore præditis, &
pietati deditis, libentius vti, collo-
qui, & fidere. Quin & asceticos (sic
.n. cum Basilio magno appellados cé-
leo) ad spiritus exercitationē libellos

K 7 libenter

libenter manibus tractare, & legere,
styli humilitatem minime fastidire,
quod mores potius instruant, quam a-
cute conclusis argumentis mentem
imbuant. His ad vitam moresq; for-
mandos, suo, aliorumque commode
ducibus vtebatur. Licet verò ingenio
esset præstanti iuxta, ac perspicuo, re-
ligione tamen, scrupulisq; aliquan-
diu agitatus est, quæ mentem sed non
ita diu, excruciarunt.

Cum vitia omnia à puer dete-
status esset, tum vero libidinem
maximè, corporisque voluptatem,
vt malorum escam vitauit. Quo fie-
bat, vt adhuc puer depravatos &
impuros sermones repudiaret. Vi-
xisse ad extremum usque vitæ diem
ferunt, Dei benignitate, summa con-
tinentia, & integritate. Incesserat for-
te adolescenti Religio, cum illa in
templo recitari verba ar-
disset: si quis
vult post me venire, abneget semet-
ipsum, & tollat crucem suam, & se-
quatur me: ecquæ nam crux, quam
gestare iubeat Christus, cæteris esset
grauior, venit in meutem, coniugium
videri

videri: in quo vitæ genere multa insint acerba, atque incommoda. Animus itaque ad vxoriam rem tum appulerat: verum cum ætate crescente iudicio, puduit illum consilij, sequē postea irridebat. Corpus, Spiritus, recteque rationi ita subiecerat, dominasque animi perturbationes habebat, ut, si quando carnis illecebris tentaretur, facile Dei ope superaret. Quare quod de Bonauentura Alexander Alensis dixisse fertur in Adam minime peccasse, idem penè de L A Y N E affirmare liceat. Romæ viuens concionatus erat, frequenti corona, admirationeque hominum cum fornicationis spiritus muliebri credo habitu L A Y N E M adoritur, ut loco, castitateque despellat. Muliercula enim, quæ corpore quæstum faceret solum sine arbitris procaciter libidinosæque compellat: amorem quo illum depetraret, detegit, & verecundiæ semel fines transgressa, lasciuit, blanditur, delinimenta adhibet, rogit, obtestatur. Quem non hæc, quamuis fortis,

fortem, deiijciant. At ille Deum virginitatis auctorem, matremq; eius in his malis inuocat. Obsfirmato dehinc animo impudentiam reprehēdit, obiurgat, pudorem incutit, Deum respicere, mortisq; meminisse iubet. Sic victor è palæstra Deo bene iuuante discessit Petro Ribadeneyræ sacerdoti eadem post narrans, melius tu-tiusq; fore affirmat, si quis non dissimilis casus incideret, aures digito obturare, locumq; extemplo mutare, castimoniæ suæ diffidendo, ne blandæ illæ Sirenum voces, ad animum penetrantes incautum vulnerarent, vel in posterū, vt fit, fœda simulachra animo casto obijcerent. Hinc nimirū Paulum à cæteris quidem abstinere vitijs, fugere verò fornicationem iussisse. Quippe alibi pugnando, & resistendo, hic fuga potissimum victoria paranti. Idem Iosephum, Thomam Aquinatem cæterosque innumerabiles reipsa præstitisse. Vincere se ipse solitus, flagellis sæpe verberare, sordida veste, attritaq; delectari, quæ tegeret corpus, non ornaret. In opia
imprimis

imprimis amans, vt loculos, crume-
nāque nunquam gestarit: nihil vñquā
obseratum(ne publicam quidem per-
sonā sustinens) clausum ve habuerit,
præter schedas arcanorum & officio-
rum. Cum professorum initio domus
rerum omnium, & librorum inopia
laboraret, Collegium frequenter ad-
iicit: rogit vtendos libros daret: portat
ingentia etiam volumina sub alis: co-
miti tametsi postulanti tradere de-
trectat, affirmans librorum, qui mul-
ta in dies doceant, pōndus non oneri,
sed honori esse. Proposuit temperan-
tiæ exempla, nunc fortitudinis, quæ
in aduersis tolerandis, honorumque
contemptu enituit, colligam. Excelso
illo animo res caducas contemnere,
infraq; se ducere, pericula, mortemq;
non metuere. Ulcera, vulneraq; tam-
etsi inhumani spectaculi, curare non
defugit. Tempestates maritimo itine-
re, trepidantibus etiam fortibus, ni-
hil formidauit, summa qua erat ani-
mi fortitudine præditus. Noctu iter
faciens, per medias prædonum, & hæ-
reticorum insidias, vt nudus viator
ambu-

ambulabat. Nec minor in acerbis to-
lerandis constantia, siue profide ma-
iorum, ac veritate niteretur; siue
haereticis responderet. Principum
minis non terreri; promissis blan-
disque sermonibus non frangi; mul-
to etiam minus à verò abduci sepa-
tiebatnr, ut de Gallicis comitijs, &
Tridentina synodo diximus. Fan-
dem animi magnitudinem tenuit,
cùm Præpositus Generalis exortas
in Societatem tempestates fortiter su-
stulit, constanterque superauit. In
morbis quoque omnibus eius pati-
entia eluxit; tum verò maximè, cùm
morti vicinus ad suggestum concio-
nandi gratia ferri se iuberet; affir-
mans Christi militem in vita otium,
ignauiamque, pestes animorum fu-
gere, pugnantem verò & armatū oc-
cumbere oportere. Hanc animicel-
studinem Modestia, Humilitasque,
verè Christiana virtus, excipiebat.
Seipsum itaque probè cognitum ha-
bens, pro nihilo ducere, mendicare
etiam libenter, stipemque precario-
petere: edere panis frusta: mendicis,

agrotisq; in Xenodochijs ministrare; munera, quæ despiciatui alij ducerēt, hilariter obire. Italię prouinciā, cum Præpositus administraret, tirones societatis, quos Christo ipse lucri fecerat, iter dum facerent, exalceare vesperi solitus, lectumq;ue eisdem sternere: ipse in sella amictus somnum capere. Cum simplicibus, vt ostendi, libenter colloqui, lectitareq;ue id genus asceticos libellos consueuit.

Ab ambitione vsq; eo alienus fuit, vt nihil supra. Decumbens enim sine salutis spe; Ignatio recens extincto, Vicarius rei ignarus delectus est: Post etiam inuitus Præpositus Generalis renunciatus. Pridie eius diei munus tergiuersando defugere, flagellis se verberans, plorans, opemque implorans diuinam deprecatur prouinciam, plenam quidem honoris, sed oneris maioris, ac laboris. Triennio iam Societate administrata, reque benè gesta, abdicare se nequicquam studuit Magistratu, alteri libentius locum cessurus: Verūm cuicidit tandem Pij Quarti Pontifex

Max.

Max. auctoritas, ne abdicaret. Extra
societatem dignitates quoq; cōstan-
ter repudiauit. Balearium Episcopū
dignitate illi cedere cupiebat, Pon-
tificem rogans, ratum id esse vellet.
Laynemque sibi, qui dignior eo mu-
nere esset sufficeret. At recusauit ille
honorem, imo & Pisanum Archiepi-
scopatum offerente Etruriæ Duce. Ne
Cardinalium se Collegio Paulus I v.
qui id serio agebat, adscriberet, quid
non egit, dixit, tulit LA Y N E S? Quine
& Pontifex ne crearetur, fuga quasi
periculum declinauit, cum iam am-
plius duodecim Cardinalium suffra-
gia tulisset. Modestia, animique de-
missio summa, quæ & morum facili-
tatem illi attulit, quam & grauitas,
maturitasque condiebat, ut nescias a-
morine pluribus, an admirationis
fuerit. Ad omnium se ingenia facile
aptare, sermonemq; prudenter tem-
perare. Cum pietati deditis de rebus
sacris, cum eruditis docta colloquia
miscere: cum milite de re militari,
cum fabris de re fabrili agere, ut mox
tamen de Deo sermo subijceretur.

Quo

quo artificio plerosque Christo Pau-
li exemplo, qui omnia omnibus, fa- 1. Cor. 10:
cetus est, lucri fecit. Ad hæc omnium
sicile animos sibi deuinxit, atque re-
iunivit: cum & admirarentur singuli,
quasi hisce artibus ætatem traduxisset.
Quo siebat ut & summæ scientiæ opi-
onem collegerit, & collectam ser-
uarit. Quæ quidem morum facilitas,
vilius erga alios amorem, vel potius
societatem sic auxerat, ut omnibus ex
iuncto prodesse, in aduersis præsertim
opportune studeret. Cuius rei docu-
mentum hoc erit. Florentia Romam
proficiens, in vico sancti Cassiani
ognomento, octo passuum millibus
iuncto, occurrit miles Hispanus, qui èbel
Senensi, criminis reus ad suppliciū
rehebatur. Agnouit hominem L A Y-
N E S, quod olim aures confitenti de-
sisset: sistere lictores iubet atq; expe-
stare dum Florentiam ad Etruriæ Du-
cem Tabellarium mittat. Hic reuer-
sus militem liberum abire iubet, ma-
iorum imperijs. Lætus ille & gaudio
miliens gratias agit quod orci fauci-
bus creptus L A Y N I S opera esset,

mox ab eodem viatici parte dimitti-
tur; reliquā enim Tabellario impen-
derat. Talis erga exterōs acerbis in-
rebus: in domesticos verò maiore eius
beneuolenia exstitit. Hanc ipsam
comitatēm seueritate, cum res fla-
gitaret, temperauit: in ijs præsertim
hominibus, qui pacem quietemque &
fratrum concordiam, disseminatis
seditiosis vocibus, turbarent: qui que-
licet affines essent, non rectè officium
facerent: ex teris ut exemplum daret,
qui Societatem aliquando essent ad-
ministraturi. Nationes sine discri-
mine dum vixit in domino ample-
xus: exterōs etiam benignius acce-
pit, quā re, quā verbo, admonens in
societate nullum esse gentium natio-
numque delectum habendum: nihil
que interesse, ut Paulus ait, Scytha-
ne an Barbarus, Gallus ne an Germā-
nus, Lusitanus an Hispanus esset. Tum
enim beatam fore Societatis rem-
public. dum omnibus anima vna &
cor vnum, ut initio nascentis Eccle-
siaz, adesset. Blande omnes excipere,
qui

Colos. 3.

Act. 4.

ui vel afflcta fortuna ad illum con-
gerent, vel facti pœnitentia ducti
de anteactæ vitæ criminibus confi-
eri vellent: paterno item amore,
quomodo & resipiscentes Deus acci-
pere solet. Duo potissimum homi-
num vitia detestari se p̄edicabat. Al-
terum eorum qui Simonis Magi labe-
rati, Christi patrimonium pretio Aet. 5.
emeren- & venderent, pauperum
panem deuorarent, & sanguinem
aurirent. Hi quoties confessuri de-
peccatis accederent, horrore concu-
laffirmabat Alterum hæreticorum
titum, qui falsa religionis specie
aque colore respub. Regnaque pes-
fundant, vrbes seditionibus euer-
unt, pacemque & quietem turbant:
& quod his detestandum magis à
vera fidei salutisque via animos ab-
ducunt, errorumque laqueis, quibus
seipsi prius induerunt, alios captant.
Charitatis hæc L A Y N I S argumen-
& ta suppetunt. Publicis impeditus ne-
gotijs, de proximorum nihilomi-
nus salute satagebat conciones con-
fessio-

fessionesque assiduè tractare, ut imperitum vulgus docendo in viam reduceret. Sæpè etiam corporis imbecillitate sociorum manibus, morti etiam tum vicinus, in suggestu elatus. Italiam hisce officijs dum lustrat, noctes sæpe diebus coniunxit, cibi oblitus & somni, aiebat nullas esse epularum lauitias, deliciasque cum eo spectaculo, quod pijs peccator resipiscens, erratiique poenitens & flens, afferre solet, comparandas. Ut enim Christi cibus erat æterno parenti obsequi, sic & hæc vere pios alunt, Deo gloriam tribui, coli, atque adorari: regnum Christi florere, Dæmonis vero extingui. Virginis Deiparæ perstudiosus vixit, sensitq; opem non raro. Tridentum iterum reuersus, cū febri laboraret quartana, agereturq; à Concilij Patribus de virginis conceptione, sententiam dicturus de eius puretate, qua omnis culpæ etiam originis maculæ expers fuit: praefatus se ob valetudinem tribus dumtaxat verbis acturum, locum alijs cessurum: ubi dicendo incaluit, tres ipsas horas exemit,

emit , vt ad extremum validius quam
initio dixisse videretur , quod virginis
cuius res agebatur , acceptum retulit :
effectumque illo auctore , vt in eam
sententiam Patres ierint Sixti IIII
Pont. Max. hac ipsa de re decretum
esse seruandum.

*Societatem mirificè auxit etiam
Prouincij.*

CAP. XVII.

His rebus ita gestis , efficitur
proxime ab Ignatio L A Y-
N E M , vt tempore sic & meritis so-
cietatem vehementer ampliasse , con-
firmasse , & vitæ exemplo , re , consilio ,
doctrina , administrandi que ratione
exornasse , concionibus adhæc & di-
sputationibus Italiam bonæ existimâ-
tionis odore impleuisse : societatem
deniq; recens natam in vulgus com-
mendasse . Tridentina in synodo cla-
rum veluti fidus emicuit Inopis ve-
rò studijs , & lacrymis ea tum semina
sparsit , quæ nunc cum gudio postu-
mi socij fructuose colligunt . Certè
Italiæ pleraq; Collegia origines suas
L hodieq;

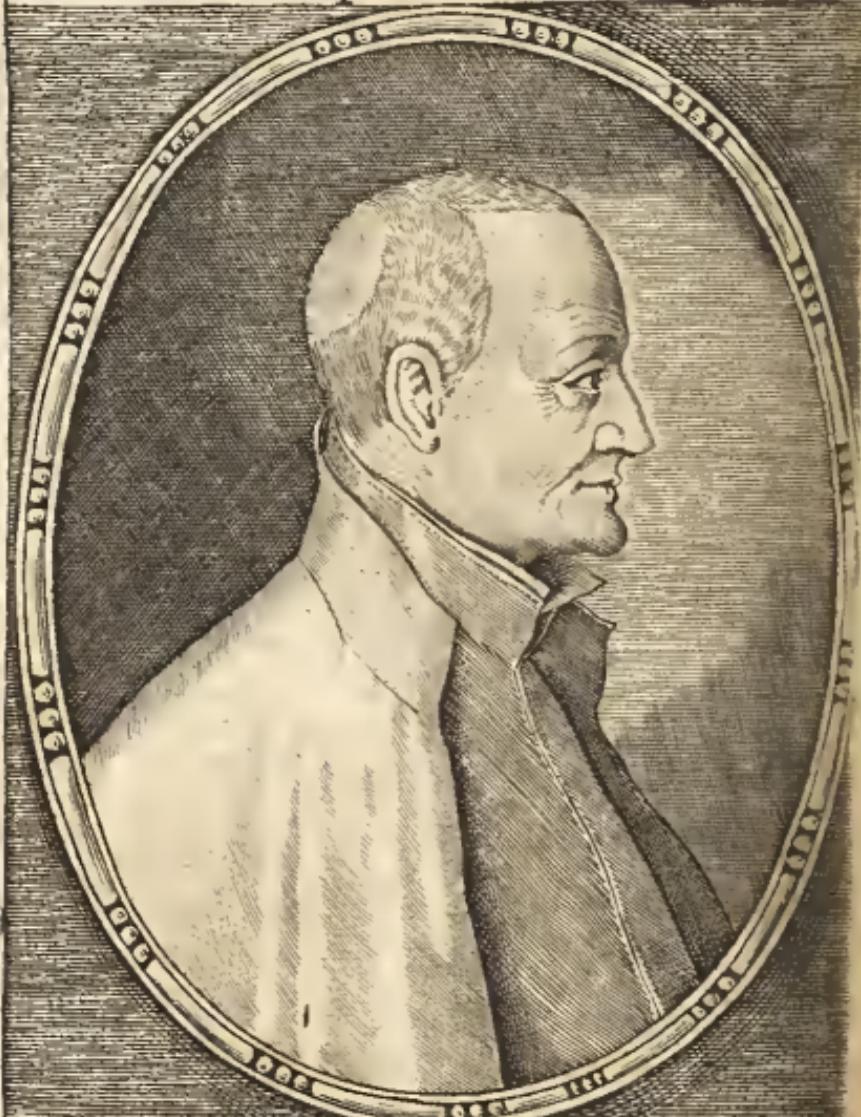
hodieq; & incrementa L A Y N I accepta referunt. Apostolicæ Sedis patrocinium, quo societatē adhuc Pontifices rōuent, iuuantq; obnixē meritis eius debetur, qui Sedis Pontificiæ sic vicissim auctoritatem, tanquam pro aris, & focis dimicant, abhæreti-
corum calumnijs vindicauit. Idem Cardinaliū animos; & Episcoporum socijs adiunxit, igitur Ignatius æquus rerum æstimator de L A Y N E nondū societatem gubernante, sic prædicare solitus: nemini mortalium societatē amplius debituram quām L A Y N I: proxime verò Francisco Xauerio: qui primus Sociorum in Indiam Euange-
lium portauit; Post autem Præpositus Generalis L A Y N E S, amplius socie-
tatem auxit, non domicilijs modo &
Collegijs, sed & quæ his constant,
Prouincijs. Italia enim in duas tunc diuisa; Cisalpinæ Galliæ, seu Insubrū,
& Etruriæ seu Romanæ. In Hispania item duplex Prouincia facta: Castel-
læ veteris & nouæ, quæ Toletani re-
gni est. Gallia quoq; bipartito diuisa,
in Franciæ & Aquitanæ Prouincias:

Belgicæ

Belgica item in Flandriam, & Rhena-nam diducta, Germania ab Austriaca seposita. Duodecim itaq; in vniuer-sum Ignatius Societati moriens ex se Provincias reliquit, quas sic per Sa-turam recensembo: Lusitanā Castella-nam, Boeticam, Aragoniam, Italicā, Neapolitanam, Siculā, Germanicam, Flandricam, Gallicam, Brasiliam, & Orientis Indicam. His L A Y N E S la-bore partas quinq; adieci: Toletanā, Aquitanicam, R̄henanā, & Etruscā, cui nunc longē lateq; patens Romana Prouincia (parens & caput reliqua-rum) adiungitur.

Et hæc quidem de L A Y N I S vita summa fide dicenda comperi: quibus Alfonsi Salmeronij vitam, quod stu-diorum peregrinationum, atq; labo-rum fidus illi comes fuerit, co-ronidis vice appen-dam.

Quam dulcia faucib. meis
eloquia tua ?

P. ALFONSUS SALMERON Toletanus, i^mus
e primis decem IGNATII Socijs, Obiit Neapolⁱ Idib^s
Februarij, anno Domini MDLXXXV, Etatis LXIX.
Ioh Hogenb scul.

D E V I T A,
OBITV, ET SCRIPTIS
ALPHONSI, SA-
meronis,

VNIVS E DECEM PRIMIS
beati Ignatij Loyola socijs:

Pet. Ribadeneyra Toletanus Socie-
tatis IESV presbyter Hispanice, la-
tine vero And. Schottus soc.

I E S V conscri-
bebat.

Alphonsus Salmeron, To-
leti (quæ vrbs olim Car-
petanorum, nunc regni
Castellæ nouæ caput, Re-
gumq; Gothicis temporibus sedes)
natus est, ante diem sextum Idus Sep-
tembris anni Millesimi Quingentesi-
mi decimi quinti, tenuibus quidem
parentibus, at honestis. Patrem no-
mine retulit: mater illi Marina Diaz
fuit, Toletani agri pagis, Olias &
Magano vterque oriundus, filium in-

genuè, pieq; educarunt. Pueri iam in-
dole, promptoq; ingenio perspecto,
parentes ijs literis, quibus etas pueri-
lis inforinari debet, filium erudien-
dum curant, Complutumq; mittunt.
Lat in puerō, præter docilitatem in-
genij, summa suavitas vocis, & actio-
nis venustas, vt non celeriter solum
acciperet, que tradebantur, sed etiam
excellenter pronunciaret. Bene dicē-
di vim, humanitatis artes, Græcas li-
teras, super ætatis captum, auidè ita
imbabit, vt vtraque lingua declami-
tans non raro cæteris vnuis in Gym-
nasio antecelleret præmiaq; proposi-
ta præteriperet, qua laude nobilis etiā
tum puer inter æquales ferebatur, cla-
riusq; exsplendescebat, quam æquo
alij animo ferre possent: itaq; incita-
bat omnes studio suo, paræsque & eru-
ditos conciliabat. Post Lutetiam Pa-
risiorum studijs iam tum florentem,
atque ingenijs Academiam, vna cum
Iacobo Layne tanquam ad laudanda-
rum artium mercatum proficiscitur,
vt Philosophicas, sacrasque litteras
suo, & Ecclesiæ cōmodo perdisceret:
moresq;

moresq; hominū, ingenia, & vrbes vi-
deret: scholas, bibliothecasq; discen-
di flagrans cupiditate lustraret. Sic
enim sapientiam tanquam è terræ ve-
nis laborando, hauriri, prudentiamq;
peregrinando parari inaudierat. Hic
Ignatium Loyolam tanquā vitæ, con-
ſiliorumq; ducem nactus, in illius ſe
disciplinam exemplo L A Y N I S tra-
didiit: cuius etiam noſcendi gratia, fa-
mæ adhuc celebritate in Hispania vi-
gente eodem acceſſerat. Confectis &
hic Theologiæ ſpatijs, cum cæteris
ad Ignatium adiunctis ſocijs, Lutetia
pedibus iter faciens; in Italiam venit
ante diem 17. Kalen. Decembris anni
1536. euocatus cum alijs ab Ignatio
Venetias. Hic tum in Nosocomio æ-
grotis, & in opibus ministravit: inde
Romam nondum à ſe viſam conten-
dit, reuersusque Venetias ſacris rite
in tiari coepit. Dehinc Monte Celſo
in oppido, vna cum Fráciſco Xauerio,
poſt etiam Senis cum Paſchafio Broe-
to Ambianensi vilibus ſeſe officijs,
pietatis tamen, & amoris plenis, ex-
ercuit, ſocietatē vna constituit, Ignat-

tiumque suffragio cum cæteris, & LA
Y N E M inde præpositum Generalem
creauit: quæ officia in vita vtriusque
Præpositi tractata prudens omitto:
quare non hic communia omnium
Sociorum colligam, sed quæ Salme-
roni propria, feligam.

V. 41. Ante diem quartum Idus Septem-
bris, anni humanæ salutis, 1541. in Hi-
berniam Pauli 111. Pontificis Max.
auctoritate Nuncij Apostolici pot-
estate, Roma cum Paschasio mittitur.
Quæ nō hic pericula terra, mariq; ad-
ierunt? illinc à Gallia, quæ bello tum
flagrabat intestino, hinc à Britanicis
nautis. Certe victus sæpenumero, stra-
tumq; quieti defuit, dum variè per so-
la loca sammo vitæ discrimine iacta-
tur, vt in orationi quidem vacuum
spatium daretur. Cognito tandem ab
Anglicis mercatoribus hoc agi, vt
Henrico Regi oclauo Pontificiæ tum
Sedis acerrimo hosti, pretio traderé-
tur; in Scotiam, ex Hibernia fugere
coacti sunt, iussu Pontificis, vt pari il-
lic fide, & integritate Nuncij Aposto-
lici munus obirent, missò etiā diplo-
mate

mate auctoritatis pleno. Verū corruptis iam insulanorum animis, & insana hæresis opinione occupatis, infesta reLutetiā repetunt. Hinc pedib. si-
ne viatico, vt nūcios verè Apostolicos
diceres, in sequentis anni 1542. mense
Quinctili Romam properant: cū ecce
tibi Lugduni Segusianorū, quasi explo-
ratum venissent, capti in custodiā tra-
duntur. Post cogniti à Turnonio, &
Gaddio Cardinalib. amplissimis, qui
tum fortè Lugduni agebant, vinculis
liberati, honorificeq; Romam versus
dimissi, & viatico instructi. Nec Ro-
mæ cessatum à Salmerone: aures ritè
confidentibus dare, de verbo Dei ad
populum verba facere, cæterā Socie-
tatis munia exequi gnauiter. Aprili
verò sequentis anni 1543. Mutinā, po-
stulante Ioanne Morono, eius tū Sedis
Episcopo, postea etiam S.R.E. Card.
proficiuntur: qua in vrbe deprauata-
rum de religione opinionū virus clā,
vt solent factiosi homines dissemina-
rant. Nec dum enī ea tempestate Ita-
lia sectariorū frandes, dolosq; quib.
imperitū vulgus inescare studēt, cog-

1542.

1543.

nouerat, vt hoc seculo animaduerte-
re est, quo rerū vsu edocti Principes,
tanquā ad cōmune animorum incen-
dium extinguendum, accurrere dīdi-
cerunt Sudatiūn. hic à Salmerone, vt &
hæreticorū occultas refelleret frau-
des, & nutantiū ciuium animos in re-
ligione maiorū confirmaret. Aemuli
tamen, dæmonis artibus instructi, in
tam honesto Salmeronis labore, non
deerant, qui de eius existimatione sic
detrahebant, vt extinctū velle ostend-
erent, quo impunius inter incautos
graffarentur : Romain itaq; extremo
anno quarto, & quadragesimo, sui pur-
gandi gratia aduolat: rei omnis gestæ
rationē constare vult, & innocentia
probat: ita silentiū maledicis facilè
indixit, Romæ in Societatis templo
assidue concionatus ad annum vique
sextum, & quadragesimum. Quo vna
cum LAYNE in Synodum Tridentum
indictam, vt Pontificius Theologus
fese contulit. Hic cōuentu Patrum ha-
bito, & deinceps, ob infecti aeris pe-
stilentiam Tridenti ortam Bononiam
translato, ita vterq; qua differendo
qua-

1544.

1546.

qua sententijs dicendis, operam præclare nauauit, quemadmodum, & in L A Y N I S vita ostendimus. Intermissus conuentus est, vacuumque ALPHONSO spatium datum concionibus, cæterisque Societatis officijs obeundis: afflictis enim succurre-re, subsidioque esse, vt & Bononiae antea, semper studuit. Exinde Venetijs L A Y N E M comitatus, negocium gelsit, vnaque impetravit à Senatu Ve neto, vt opimum Sacerdotium ad Di ux Magdalenæ cedere vellet, Colle gio Patauino extruendo, ex gratuita Andreæ Lipomanni manificentia So cietai adtributum. Secutum est ver num quadraginta dierum ieunium, anni, opinor, 1549. quo magno homi num concursu, atque frequentia, Bel luni, oppidum id ditionis est Vene tæ, assiduè concionatus, zizania, quæ finitimarum gentium opera, in agro Domini humani generis hostis, no ctu disseminare cœperat, radicitus euellit, magno incolarum bono, quibus & animos acri oratione in Religio-

1549.

Religione maiorum constanter retinenda addidit. Bononiā hinc reuertit, mensibusq; aliquot cōsumptis, ab Ignatio in Germaniā mittitur, vt Bauarici Collegij fundamenta socijs iaceret: quod Gymnasiū Ingolstadij Guillēlmus Bojorū Dux liberaliter, pīeq; constituere decreuerat. Salmeron hic sacras docendi literas munere, post Ioannē Eckiiū, validum illum Catholice Fidei in Germania, vna cum Cochlæo aduersus Lutherianam pestem athletā, sūcepto. Diui Pauli epistles de superiore loco, magna & audiētium corona, & admiratione, fruētuq; incredibili, explanauit. Tridentum iterum in Concilium, quod instaurandum Iulius III. mandarat, rat, rediit, hæsitq; quoad ciuilib. iterum tumultib. interruptum est, Aprili mense, anni 1552.

1552.

Igitur Neapolitanū in regnū Provincialis Præpositorus, Ignatij iussa proficiscitur: Humilem hic domum subiit, & qua erat animi demissione cū terra iaciēndis fundamentis erueretur, ipse dies aliquot cophino humeris

meris imposito , baiuli in morem laborabat , socijsq; exemplo præibat . Ibidē ita perpetuo vixit , vt meritò o- mnibus ad extremū vsque diem esset carissimus . Ocuparat tum forte infre quétissima illa vrbe nobilissimorum quorundam virorum animospestilēs illud virus damnatarum Lutheri opi- nionum , clandestinis Sectarij cuius- dam conuenticulis , ac sermonibus . Hic ALPHONSVS , periculi non ignarus ad excellentem doctrinam , qua plurimum valuit zelo etiam do- mus Dei , religionisq; Catholicæ fla- grans , cōciones , lectiones , sermones- que inter ciues ita moderabatur , vt dicendi vehementia concitatos , nu- tantes , lapsosque erigeret , constantes confirmaret magis . Adhæc ignoratię errorumque caliginem dissipauit , lu- cemque reddidit . Rem denique pu- blicam , fidemq; maiorum fartam te- ctam constituit , quod vnum ē multis Salmeronis eximium in Neapolita- num regnum beneficiū exstitit , me- ritoque hodie prædicatum , illi , cum à Dco discesseris , acceptum est refe-

L 7 rendum.

rendum. Tanti enim refert in primo statim ortu errores opprimi, quanti ad valetudinē tuendā veniēti morbo succurrere, & nata statim incendia restinguere, priusq; domū, q̄d efsq;, vici nas flāma depopuletur. Cancer enim

¶ Tim. 2. hæreticorum, teste Apostolo, semper serpit. Quod exemplū si in alijs Christiani orbis p̄uincijs seuti Principes, qui & possunt & debent, ad communem flāmam continuo opprimēdam, aduo lassent, melius sanè se res Christiana, constantiusq; haberet. Tertio

¶ 553. iam & quinquagesimo supra millesimum, & quingentesimū anno, vernis ieunijs in æde annunciationis B Virginis:

¶ 554. in sequenti verò anno ad diui Ioannis maioris: post in æde summa summo cōcursu ciuum, nobiliumq; vrbis inclytæ concionatus Alphon- sis: in corona etiam religiosorū hominum, qui quotidie confluebant, & à dicentis ore pendentes, quæ dicta præclarè essent, calamo excipiebant, Dominicis verò, festisque diebus as- fidue de verbo Dei è suggestu summa contentione, dicendi que vi ad popu- lum.

hūm disteruit. Pomeridianis etiam horis sacræ Scripturæ libros explanandos suscepit: idque non tam fucata, & ad pompam comparata eloquendi facultate, quasi hominis diserti, & non perinde pijnomen affestaret, quam ut hæreticorum fraudes detegendo, causam illorum iugularet, labantes attolleret, pios tandem confirmaret. His in administranda prouincia rebus ex animi sententia, reiisque publicæ, & Ecclesiæ commodo gestis, Romam Pauli IV. Pontif. auctoritate, anno 1556. accitus, Cardinali Pisano in Belgium Legati nomine Apostolici proficientsi comes datus. In quo itinere illud minime celandum, quamuis nonnullis leue visum iri putem. Basileam enim de latis, quæ Heluetiorū foederata ciuitas est, sed hæretica pridē labe contaminata, dies aliquot morari visum est. Senatus auditio Salmeronem Ecclesiastē apud suos egregium, doctumque Theologorum, Ministros pestilentis cathedræ cum illo disputare de fidei cōtrouersijs iubet.

Illi.

1556.

Illi, ne quid existimationi decederet,
aut sectæ, quam promulgarent, pu-
gnam detrectare non audent. Dispu-
tatum vtrinq; acriter: ALPHON-
S VS eos facile refellendo argumen-
tis eo cōpulit, vt (quod soleinne ijs, q
causæ diffisi, ne vieti discessisse igno-
miniæ nota videantur, ad clamores,
conuitia, cachinnolique confugiunt)
probra in eum congererent, neque ut
hospitem sed hostem acciperent, pa-
tienter interim ferente ALPHON-
S O. Cardinalis questum misit, Se-
natusque fidem, iusq; hospitiij appel-
lavit. Iubent mox ALPHONSO
laeso satisfieri à ministris, veniamque
precari. Ecce tibi insolēs satisfacien-
di formula; Factum nollemus: heri
contumeliosè te à nobis acceptū do-
lemus, verum à nuptijs, conuiuijsque
ebrij, disputando incalujimus, nec
mēs satis tum, vti solet, suū officium
fecit. Ad hæc lepidè & vibane AL-
PHON S VS: *Vel tacemibus vobis e-
uētus verum id esse declarauit: nil aliud
ab id genus hominibus nouæ, & damnata
secta exspectandum Verumenimvero,*

quā-

quantum memoria repeto, nusquam in
sacris litteris lectum Euangelicae verita-
tis præconibus, quales videri vultis, fas
esse temulenter inebriari, & pleno ren-
tre de verbo Dei (ut solemne vobis) in vi-
no, & epulis differere. Hoc eo consilio
libentius retuli, quo utilius erit iu-
uenibus pseudoeuangelicorum inge-
nia, moresque nouisse, & è fructibus
æstimare. ALPHONSVS Romanus
ex lōga peregrinatione vix redierat,
cum idem Pontifex vna cum Aposto-
lico Nuncio Aloysio Lipomano, Ve-
ronenium Antistite, singulare pietate,
& doctrina prædicto, meritisque
in Ecclesiam collectis sanctorum vi-
tis claro, in Poloniam mittit : quo
Sociorum primus ALPHONSVS
penetrauit, hodieq; tot Collegia spe-
ctantur egregia, ut prouinciæ Socie-
tatis formam constituant. Hic ita se
gessit, vt redeunti Paulus Pont. offi-
cium Apostolicæ sedi ab eo præstitū,
collaudarit. Hinc rursum in belgium
allegatur, anno salutis 1557. in ita iam
recēs optata pridem ab omnibus pa-
ce cum Philippo Rege Catholico.

comes

1557.

Comes enim dat^o honoris gratia Salmeron vna cum Petro Ribadeneyra Carolo Caraffæ, Pauli i v. cognato, quem ad Regem in belgiū Legatum misit Igitur ante diem 15. kalen. 1557.

in viam se Galliam belgicam versus dederunt. Hic in regia Bruxellis ALPHONSVS Italice ad Legatum de verbo Dei differebat. Hinc Ribadeneyra in aula relicto Romā reuertit.

1558. Qua in vrbe in sequenti anno 1558. in Iacobo Layne Præposito generali diligendo prælens ALPHONSVS comitijs interfuit. Quo sociorum conuentu tandem dimisso, Neapolim & ille rediit, mansitq; ad annum usque alterū & sexagesimum: quo Laynem

Pius IV. qui Pauli IV. obitu vacuam B. Petri sedem occuparat in Galliam Celticam, vna cum Hippolyto Estensi Cardinali legato miserat: quo Galliam hereticorum armis, seditionibusque vexatam, ad fidei cōstantiam retinendam opera, studio, consilioq; reuocarent. Romam itaque accitus ALPHONSVS est, ut vicariam sociati, absente Layne, operam præstaret.

staret. Geffit hoc munus egregiè, dum
 Tridentum tertium iam ad instaura-
 tam Synodum à summo Pont. aman-
 datur. Hic Laynis affidu^o comes fuit
 laborum, vigiliarumque, ut in ipsius
 vita recensui. Concilio quoq; ad exi-
 tum adducto, dimissoque Patriū cœtu
 Neapolim rursum redire iussus A L-
 P H O N S V S est, rei gerendæ gratia:
 quem secessum amœnū ac salubrem,
 valetudinis, & publici cōmodi gra-
 tia adamauit, habitauitę; perpetuo,
 nisi si quando Romam excurrere co-
 geretur, dum conuentus seniorū ha-
 betur, Præpositis diligendis. Etenim
 anno post octauo, qui est Christi 1565. 1565.
 Fráscus Borgia ex Duce Gandiæ so-
 cietatis Iesu presbyter, Præpositus ge-
 neralis tertius communi suffragio re-
 nunciatur. Nono verò post creatus 1573.
 Eucardus Merculanus, Eburo. De-
 dum nono altero anno 1581. sufficitus 1581.
 Claudius Aquauia, qui nunc mode-
 ratur Feliciter. Redeo ad Salmero-
 nem, filumque narrationis reduco.
 Anno 1569. à Pio Quinto euocatus 1569.
 Salmeron, vernisq; quadraginta die-
 rum

sum Ieiunijs Pontificis Ecclesiasten
 egit: sed postremum id concionandi
 munus obiit, quod etate fessus, studijs
 laboribusque fractus fatisceret, nec
 satis firmis iam lateribus, ad concio-
 nandi labores esset. Huc accedebat,
 quod aulam natura fugeret, seces-
 sumque amaret, studia quoque in ob-
 scura vita à latētibus tractari melius
 cōperisset. Missionē itaque licet egrè
 à Pōtifice impetrata, Neapolitanum
 in otium reuersus, in Bibliothecam
 se se addens, cum veteribus amicis in
 gratiam redijt: ut qui viua iam voce
 docere præsentes corporis imbecil-
 litate non posset; scriptis saltem in-
 genijque monumentis, posteritati et
 iamnum viuus interesse videretur.
 Animum itaque ad scribendum ap-
 pulit, & sacrarū scripturarum libros,
 (qua lectione ita semper capiebatur,
 vt reliqua vel fastideret, vel eodem
 referret omnia) noui potissimū Te-
 stamenti volumina illustranda suscep-
 tit. Studiorum vēò sacrorum hanc
 semper rationē tenuit, vt orationem
 sacra lectio, lectionē oratio suaden-
 te B.

te B.Hieronymo, vicissim exciperet. Solis enim ortū antelucana diligentia longa precatione anteuertere solitus, hinc diurnarum pensum horarum persoluere, Litaniamq; sanctorum recitare, mox rem diuinā quōdīe faciens vota persoluere. Nec dies ullus temere intercessit, quo nō rebus omnibus, negotijsque vel omissis, vel intermissis, Liturgiam ageret, sacris ritē attenteque operatus. Diei mox reliquum pomeridianumque tempus studijs continēter impertiebatur, integra semper, & corroborata usus ad inuictum animum valetudine. Sic horas omnes, dum cœnæ tempus vigeret, transigere. Hic quæ attente lectitasset, meditandoque eruisset, ea literis mādere solitus. Pertinaci hoc labore vigilijsq; tandem debilitatus, pituita primum tentatus est, quæ in ardenter mox febrem, laterumque dolorem vertit, lectuloque senem senem affixit. Ille mortem animo præfagiēs familiaribus suis multis retro diebus: *Velox, inquit, est deposito tabernaculi mei.* Interdum verò vitæ finem

nem vrgere prædixit , sanus adhuc,
valensque, priusquam in lethalem mor-
bum incideret , nulla de re aut libetius,
aut frequentius, quam de morte sermo-
nem serere, & audire solebat, ut hinc
facile Socij diuinarent , mortem iam
tum in votis habuisse. Ortum forte
pium cum minoribus natu Patribus col-
loquiū erat. Hic ALPHONSVS
vehementi oratione: *Laborate, inquit,*
irueneris dum integræ vobis ab ætate sunt
vires. De se verò suspirans , lob il-
lob 14. lud intulit: *Ego autem expecto donec*
veniat immutatio mea. Venerat eo
ipso tempore Neapolim Vidua no-
bilis, cuius magna existarent in socie-
tatem beneficia: hic è Patribus qui-
dum non ab re fore ait, si illam offi-
cij gratia Salmeron validus adhuc
inuiseret. At ille renuit: satis sibi in
affecta hac ætate negotij esse ad mor-
tem bene se comparare. Libris itaque
clausis , rebusque alijs omnibus va-
lere iussis , hoc agebat vnum quasi
iam vniuersæ carnis viam ingressu-
rus, Medicis ut solent, animū blan-
dis

dis verbis ægrotō addentibus, bono
vti animo esset, non adeo cito inte-
riturum: constanter ille quod eue-
nit, fore vt viuorum è numero bre-
vi eriperetur, affirmabat. Dicente
altero: Confide, pater, equidem da-
bo operam quoad licebit, vti con-
ualefcas. Ad hæc ille: *Du potius o-
peram, bene vt moriar, cœlumq; petam:*
id enim mea permagni refert, quoniām Psal. 62,
meliōr est misericordia Domini super
vitas. Interrogatus à socio sacerdo-
te, vt haberet, hilari vultu respondit:
*Oblatum est de præterio praesenti & fu-
turo.* Alio quærente libenterne mor-
tem obiret, dictum illud Episcopi
cuiusdam apud Augustinum intulit:
Si aliquando? cur non modo? His per-
similia mentem animi testabantur,
quidq; illo fieri vellet Deus. Igitur li-
cet ritè cōfessus ægrotās, sacra diuinę
hostię mysteria sumpsisset, iterare
tamen sacramenta, totiusq; anteactæ
vitæ errata, in tutis sacerdotis aurib;
deponere voluit. Allato itaque pane
Angelorū viatici nōe: Expeſate, inquit
venis

venis Deus: cumque virium imbecilitate membris vti non posset, in cubitum tamen nixus, admiratibus, qui aderant socijs, assurrexit, pieque est epulatus. Socij obnixè rogan vti vita migrans, bene illis dicendo Crucis signo precaretur. recusarat enim, qua erat animi modestia, ad eū diem, viētus tandem precibus sublatisque in cœlum oculis Deum venerans bene precatur socijs. Latine locutus hīscē verbis, vt, qui aderant, affirmarūt: Paires, inquit, mei vptimi, & fratres in Christo carissimi, semper ego vos dilexi, & nunc maxime diligo; et si non habuerim intimam cōuersationem cum omnibus vobis; tamen ego semper vos dilexi, & desideravi vos peruenire ad eam vitæ perfectionem, ad quam vocati estis in hac sancta societate Iesu. Ego iam meæ conuersationis, & vitæ rationem redditurus, decreui nouo modo vos alioqui. Propterea quando Deus pro infinita sua bonitate voluit me vocare, decreui vos benedicere noua benedictione. Precor igitur Dominum nostrū Iesum Chri-

stum,

stum, vt dignethur vos protegere, manu-
 tenere, & benedicere: vt possitis respon-
 dere huic beneficio vestre & vocationis, &
 peruenire in regnum cœlorū. In nomine
 Patris, & Filij, & spiritus sancti, Amē.
 Gratiam quoq; implorat, quia ratam
 Dei vocationē habentes, salui fiant.
 Mox sese colligens, & blande, suauiterq;
 cum Deo colloquens, versus ali-
 quot ē Psalmis usurpabat, vt illum:
Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et, Psal. 16.
Quemadmodū desiderat ceruus ad fon- Psal. 41.
tes aquarum, ita desiderat anima mea
ad te, Deus. Et id genus cōplura: Cru-
 cis sese signo frequenter muniebat, a-
 qua item lustrali aspergens: nihil ve-
 ro cruciare, animiq; tranquillitatē
 labefactare, ita vixerat, videbatur.
 Rogante Socio, meminerisne rogare
 pro Socijs? *Dubitare mihi videris,* in-
 quir: *quasi vero tā ingratus sim futurus.*
 Oleo iam sacro, cum inungeretur, se-
 dato animo ad singula respondit: ro-
 gauitq; ec quando octauus effet à B. Aga-
 tæ festo dies, cras, inquit Socius, tū ille.
Hic vitæ nostræ terminus est. Nocte quæ

M sub-

Subsecuta est, identidem illud balbutiens iterauit: *In vitam eternam: Et, Hodie vita ærumnis tandem eripiar.* V-surpabat & illud: *Latabitur anima mea in Deo meo.* Quid ita hilaris esset interrogatus. *Quod (inquit) misericordia vias patefacere incœperit Deus.* Sanctorum litanias frequentius recitari iussit, quodq; attentissime auscultauit, de Christi cruciatibus, Euangeliū: in quo & repetere quædam loca agnosten recitando iussit. Cū vox iam defecisset, labia agitare, Crucisq; signum manu effingere, deficiētibus tādē membris, oculos in Christi de Cruce pendentis, Deiparæq; Virginis effigiem desfigens acquieuit: quibus tandem oculis fractis, clausisq; placide in Domino obdormiuit, ut sōmō caput videretur, iuxta illud Prophetæ: *In pace in idipsum dormiā, & requiescā.* Erat is dies I duū Februarij anni 1585. ætatis vero, septuagesimi. De morte vbi increbuit, Neapolitani ciues cōfluxere ad spectaculum vniuersi: Patricij etiam viri, manus osculabundi,

Psal. 4.
1585.

Archī-

Archiepiscopus item sua sponte, solemnni ritu, & habitu; omnisque adeo Clerus funus deduxit. Republica de- niq; tota prosequente lacrymis exequias, iustaq; vrbs ita persoluit, vt facile desiderium indicaret. Facta re diuina, is populi concursus fuit, vt alijs capillos mortui vellentibus, alijs lacinias vestis, & vngues, quæ religiose omnia seruarent, præcedentibus, humo mandari nō potuerit. Sed dimis- sa plebe noctu in communi sociorum crypta sub aram maximam conditur in capsa, cui inscriptum.

PATER ALPHONSVS SALME-
RON TOLETI IN HISPANIA
NATVS VNVS EX PRIMIS DE-
CEM SOCIETATIS IESV, PRI-
MVS Q. IN REGNO NEAPOLI-
TANO PROVINCIALIS. VIXIT
ANNOS LXIX. MENS. V. DIES V.
OBIIT IN NEAPOLITANO
EIVSDEM SOCIETATIS COL-
LEGIO. IDIB. FEBRVAR.
ANNO A CHRISTO NATO
M.D.LXXXV.

Duo dequinquaginta annos, in Ita-
lia consumpsit, concionibus assiduis,

M 2 & con-

& confessionibus, studijs denique, & cominētatione sacrarum litterarum. Missiones multas suscepit Pōtificum auctoritate, pedibusq; e numero iter faciēs, & summa viatici inopia, in ultimas regiones, rei gerendæ caussa, magnoq; Ecclesiæ cōmodo. His rebus fractus senectam, mortemq; anteuerit, vt iam canesceret totus, dentibus careret. Illud in confessio est, Neapolitanis omnibus flebilē eius mortem accidisse, vt de Regno illo, tam benemeriti, quam qui maximē. Per cūctas prope illius regni partes doctrina, sermonibusq; in religione maiorum incolas cōfirmauit: irrepētibus clam nouis, & prophanis de fide opinionibus hæreticorum. Pios enim, cōstantesq; in officio, qua hortādo, qua docendo, retinuit, nutātes manu erexit, omnibus deniq; salutis viam ostēdit. Rectam idem cōcionandi viam comonstrauit: frequentem Sacramentorum Poenitentiæ, & Eucharistia vsum, iam pridem obsolescentem tanquam postliminio restituit. Ciui bus afflictis ea perpetuo p̄sttit officia, ut plura

vt plura à parente proficisci non potuerint. Vitæ sanctimonia, atque innocentia omnes ceperat, etiam nobilissimos, vt animos omniū moderari facilè posset: quibus artibus & Proreges, summo illic cum Imperio agētes, deuinixerat: verùm Principū gratia tātum vtebatur, non suo, sed aliorum emolumento, vel deprecandis miserorum iniurijs, vel incommodis pauperum depellēdis. Huc enim potissimum curam, cogitationemq; conuerterat, indigentibus vti prodesset, & odia, similitatesq; penitus aboleret: ratus id quod erat, bene hic operam, vel temporis dispendio, collocari. Beneficiorum quæ in alios cōtulisset facilè obliuisci; meminisse in quem collata essent oportere existimabat. Occurrit fortè vir nobilis, gratiasq; comiter egit, quod apud Prētorem se in gratiam posuisset, quodq; honore, quem p̄idem ambiisset potitus commendatione illius esset. Ad hæc Alphonsus: *Bene me de te vnquam meritum fuisse non memini, quid enim officij à me præstari posſit non video. Illud sc̄io*

pleraq; à me negligenter, vitioseq; geri.
De Societate verò ita meritū scimus,
yt tria, hodieque Neapoli domicilia
sociorum spectentur, Professorum,
Tironum, & Collegarum in litteris
versantium. Corpore fuit compacto,
& robusto, valetudinis perpetua v-
sus prosperitate, vt labores omnes,
studiorumque vigilias perferret. Iam
inde à puerō litteris valdè addictus,
vt incredibili discendi flagrans cupi-
ditate, excelfo ingenio, disciplinas
omnes quas scire doctum æquum est
Theologum, perdidicerit, memoria-
que sit complexus: poetas nimirum,
oratores, historicos omnes præsertim
Ecclesiasticos, Philosophos, Theolo-
gos, qui via, & ratione progressi in
scholis regnant, sanctorum Patrum
scripta, Concilia denique, & Pontifi-
cum Decreta, tenaci memoria, qua
præditus erat, tenebat. His artibus
instructus, Tridentina in Synodo, cui
cum Layne interfuisse ostendimus,
sententiā, Theologos inter & Episco-
pos de maximis fidei, controversisq;
dogmatibus rogatus, ita respondit, vt

Patri.

Patribus etiam admirationem concitarit. Tres ad hæc eruditas linguis, Latinam, Græcam, & Hebræam, quas Christus suo in cruce sanguine consecratas Ecclesiæ propagandæ destinauit, apprime calluit. In dicēdo acer fuit, & vehemens, firmisq; lateribus. Lectione diuinæ Scripturæ mirificè capiebatur, maximamque illi ætatis partem impēdit: quindecim vitæ postremos annos cōmentationi eius tribuit, scripsitq; duodecim ingentia in in totum Iesu Christi Testamentum volumina: in decem quoq; priora Genesis capita reliquit commentarios: cætera meditantem mors oppressit. Quæ quidem lucubrationes, nunc tandem lucem aspiciunt, forasq; datæ in vulgus apparent: pretiumq; operæ legentibus fuerit, difficultum sacræ Scripturæ locorum explanationem, Sanctorum Patrum sensa, atq; decreta hic cognoscere: Hæreticorum itē nostri sæculi causam validis argumentis singulari. Mores doctrinæ persimiles, candor ingenij, facilitasq; summa, virtutis item Religionisq; studiū in illo.

illo tantum fuit, ut nihil supra, Zelus
porro Catholicæ fidei, odiumq; hæ-
reticorum acerrimum. Affinium, a-
gnatorumq; ne quid caro, & sanguis
spiritui officeret, summa obliuio:
Paupertatis ad extremum usq; diem,
mirum studium, honorum item sum-
ma contemptio. Ambitionem itaque
oderat, & adulationem. In suscep-
tis Christi nomine rebus, incredibilem
constantiam adhibuit, Rituum, & Ce-
remoniarum Ecclesiasticarū diligens
inuestigatio obseruatioq;. Duodeci-
ties vernis quadraginta dierum ieju-
nijs, egregiè cōcionantis munus, Nea-
poli potissimum, sustinuit: laboriose
quidem & summa vi, & alacritate, pi-
sciculis & oleribus senex victitans,
nec iejunare vñquam intermisit: ex-
tremo tamen anno, qui idem vitę finē
attulit, & laborum: ætate iam ingra-
uescēte & corporis imbecillitate oua
adhibere coactus est. Non illud præ-
teribo, sciētia minimè, ut solet, infla-
tum ALPHONSYM, sed summa a-
nimi despiciētia, de se humiliter sen-
tire, & loqui, sua nihil venditare, alie-
na &

na & vel minuta laudare solitum. Ab indoctioribus percunctando doceri, & ad verum euadere non erubuit. Lectionem Sacram publicè Neapolipomeridianis horis festo die habuerat; stupentibus qui aderant cunctis. Vir nobilis admirabundus: plurane (inquit) studio, atq; ingenio consecutus vñquam Laynes est? Intulit, qua erat modestia, Salmeron, & in L A Y N E M studio; Tantum me ille doctrina superat, quantum ego tibi antecellere videor. De reb. diuinis atq; cœlestibus præcipue de vita Christi, ac meritis, perlibenter dum vixit, atq; suauiter verba facere solitus: vt iniecta sacræ rei mentione in epulis, sermonē, sui oblitus, quasi Deum præsentem cernens, producebat. Interrogatus item de locis sacræ Scripturæ, ea vi in mensa, cibis abstinentis, differebat, ac profligabat, quæ obijci cōtra solerēt quæstiones, (præsertim ab hæreticis, quos cane peius, & angue oderat) vt coram spectare, manusq; conserere videtur. Præsus quoq; & cenatus summa temperatia, nulla de re libetius, quam de Christo, eiusq;

eijsque matre Virgine (cui perpetuo
vixit addic^tissimus) & loqui & au-
dire confueuerat. Hinc & Sabbathis
quadragenarij ieunij in Deiparæ lau-
dem conciones instituit. In Catholi-
cam maiorum fidem zeli nullum af-
ferre maius testimonium possum. Si-
tus enim ALPHONSVS, & sepul-
cro condendus cum esset, vir domi-
nobilis, his alloquijs Neapolivsus
fertur: *Iure, inquit, talem, tantumq;
virum lugemus, qui scutum Ecclesie, ha-
reticorumq; malleus extitit.* Quod
verè ab illo dictum s^apenumero cō-
pertum. Infidias enim illi, eiusq; exi-
stimationi non semel Sectarij struxe-
rūt. Venetijs dum maioribus ieunijs
concionatur, in hæreticos quotidie
stylum acuens, famos^t libelli in Sal-
meronem iactabantur. Neapolij quo-
que falsus rumor in vulgus manauit,
in Germaniam ad hæreticos transfu-
gisse: quam calunia ut dilueret, per
urbem publice mulo vectus, spectan-
dum se præbuit. Romæ quoq; vicariā
societati operā nauante ALPHON-
S O, & cū Pontifice quotidiè, ac Car-
dinalibus

dinalibus agente, sparsus est Neapolitanus rumor, hæreticis, quod id optarent, auctoribus, ad Gebennicos transiisse: verum Alcalæ Dux, qui Catholicæ Regis auctoritate tum præerat, mendacium edicto compescuit.

Hæc habui quæ de ALPHONSI Salmeronis vita & obitu perstringerem, & Iacobi LAYNIS vitæ, quicū vixit coniunctissime, communiaque multa habuit, ad neceterem: ut innocètiæ, sanctiorisq; vitæ, in his primis ædificij Societatis lapidibus, cuius angularis lapis Christus est, exemplum nobis alterum, quod legendō socij miremur, & inspiciendo imitemur, suppeteret. Quod bene omnibus, feliciterque euenire volo.

OPERVM

O P E R V M P . A L P H O N S I S A L M E R O N I S ,
que exstant, Salmantice, & Colonie Agrip-
pine edita, Index.

I N E V A N G E L I A L I B R I X I I .

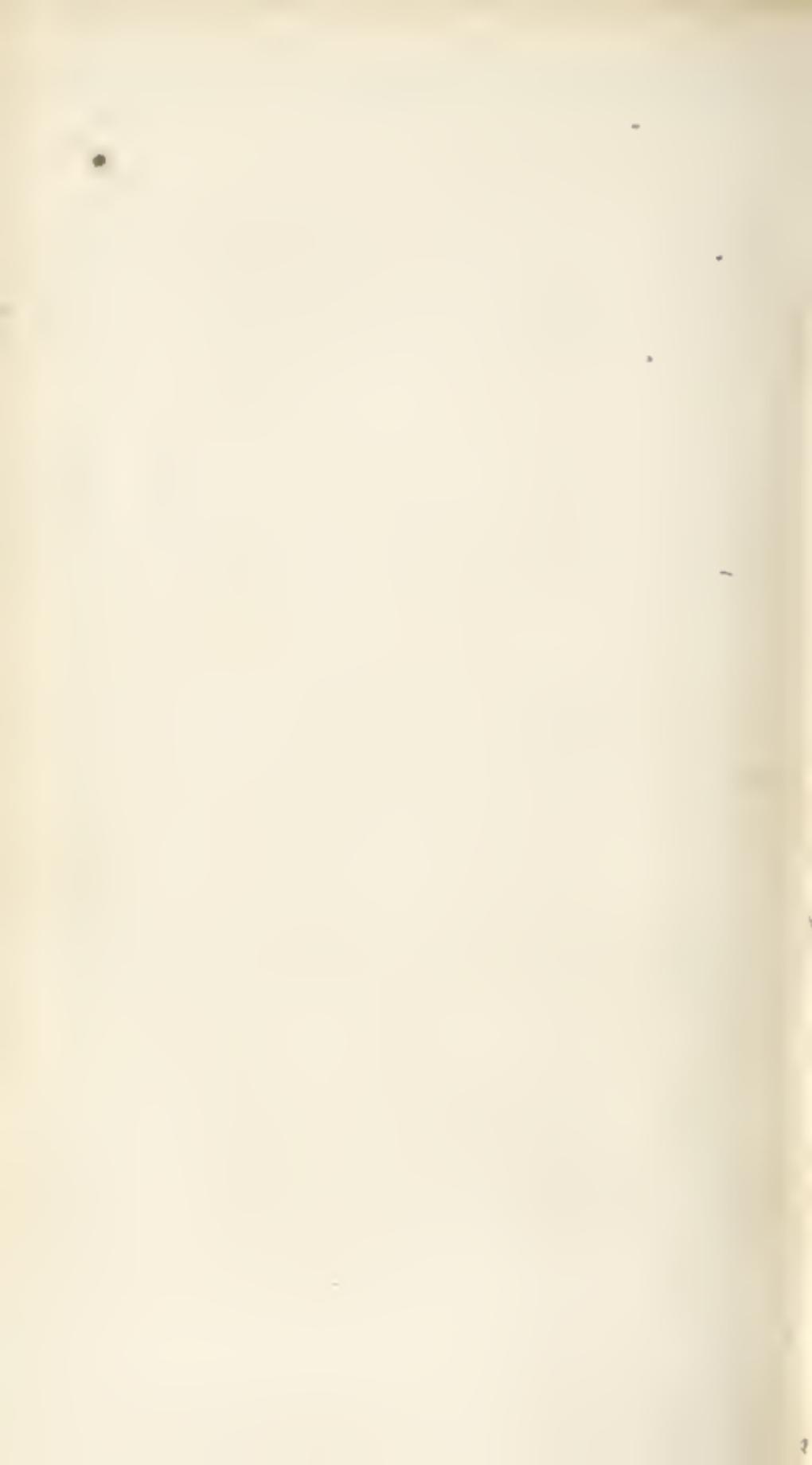
- I. Liber προλεγομένων est in vniuersam Scripturam.
- II. De Incarnatione, seu in primum caput S.Ioannis.
- III. De Infantia, seu pueritia Christi Domini.
- IV. Historiam Euangelicam complectitur.
- V. Explanatio est Sermonis Domini in monte.
- VI. De Miraculis Christi Domini.
- VII. In Parabolas Euangelicas. Sermones, seu Tractatus.
- VIII. De disputationibus Domini.
- IX. De sermone Domini in coena, sed primo de sacrosanta Eucharistia.
- X. De Passione Christi Domini, & morte.
- XI. De Resurrectione, & Ascensione Domini.
- XII. Acta Apostolorum comprehendit.

I N B . P A V L V M E T C A N O N I C A S
Epistolas Libri IX.

- Primus liber Prolegomenis consumitur.
- II. III. & IV. In Epistolam ad Romanos.
- V. In vtramque ad Corinthios Epistolam.
- VI. In Epistolas ad Galatas, Ephesios, Philippenses, & Thessalonicenses.
- VII. In vtramque ad Timotheum, ad Titum, & ad Philemonem.
- VIII. Epistolam ad Hebraeos explanat.
- IX. In septem Canonicas Epistolas, & in Apocalypsim.

F I N I S.

02-3965
Alpha 1604116

French

